

“Saa olla kavereitten kans ja pelata”

Yhteisöllisyys ja maskuliinisuus poikien jalkapallojoukkueessa

Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen
pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Tampereen yliopisto
Sini Hemmilä
Huhtikuu 2019

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

HEMMILÄ SINI: Poikien yhteisöllisyys ja maskuliinisuus jalkapallojoukkueen kontekstissa

Pro gradu -tutkielma, 70 s., 6 liites.

Nuorisotyö ja nuorisotutkimus

Ohjaaja: Päivi Honkatukia

Huhtikuu 2019

Tämä pro gradu -tutkimus käsittelee jalkapallojoukkueen pelaajien välisiä sosiaalisia suhteita ja tutkimuksen tarkoituksena on sanoittaa ja tuoda näkyville pelaajien ajatuksia ja kokemuksia siitä, mitä on nuorten keskinäinen vuorovaikutus, ryhmäsuhteet ja niiden merkitykset toisaalta jalkapallojoukkueen kontekstissa, toisaalta muualla vapaa-ajalla. Tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä pelaajat antavat joukkueeseen kuulumiselle ja millaista poikien yhteisöllinen oleminen jalkapallojoukkueessa on. Tavoitteena on myös selvittää, näkyykö joukkueen jäsenten välillä valtahierarkiaa ja kuinka tätä mahdollista hierarkiaa rakennetaan ja ylläpidetään.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa on käytetty etnografista tutkimusotetta. Tutkimuksen aineisto on kerätty kesä-lokakuussa 2016 havainnoimalla ja haastatteleamalla erään suomalaisen pienen kaupungin jalkapallojoukkueen 13-vuotiaita pelaajia. Tutkimukseen osallistui 18 pelaajaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä mukaillen.

Tutkimus osoittaa, että vertaisten merkitys joukkueessa oli suuri ja ryhmään kuuluminen tärkeää. Yhdessä oleminen oli tärkeässä roolissa pelaajien vapaa-ajassa ja turnauksia pidettiin joukkueen parhaina tapahtumina, joissa pelaajat pääsivät rakentamaan yhteisöllisyyttä. Luottamus, ystävien tuki ja välittäminen rakentuivat vertaissuhteissa. Toisaalta vertaissuhteissa rakennettiin ja ylläpidettiin myös valtahierarkiaa. Hierarkiaa rakennettiin sosiaalisin ja verbaalisin keinoin, huumorin avulla, tyttöjen suosionosoituksin sekä osoittamalla lajikohtaista taitavuutta. Joukkueessa väkivallalla ja muilla maskuliinisilla toiminnoilla ei saavutettu valta-asemaa. Joukkueen sisältä löytyi kuitenkin erilaisia maskuliinisuuksien muotoja. Joukkueesta löytyi pelaajia, jotka taistelivat keskenään ja kamppailivat vallasta muun muassa leikitappeluiden avulla. Siellä oli myös pelaajia, jotka halailivat ja olivat sosiaalisesti sekä verbaalisesti lahjakkaita, eivätkä osallistuneet kamppailuihin kuin pakon edessä. Osa pelaajista piti painimista ja leikitappeluista noloina, ja he irtisanoutuivat kokonaan fyysisestä väkivallasta. Muutama pelaaja olisi halunnut olla mukana leikitappeluissa sekä halailuissa, mutta heidät ulossuljettiin näistä tapahtumista.

Asiasanat: vapaa-aika, sosiaalinen pääoma, yhteisöllisyys, maskuliinisuus, valtahierarkia

ABSTRACT

UNIVERSITY OF TAMPERE

Faculty of Social Sciences

HEMMILÄ SINI: Boys' communality and masculinity in the football team's contexts

Master's thesis, 70 pages, 6 attachment pages

Youth Work and Youth Studies

Supervisor: Päivi Honkatukia

April 2019

This Master's thesis examines the social relationships between football players, and the purpose of the study is to spell out and visualize the thoughts and experiences of the players on the interaction between young people, group relationships and their meanings on the other hand in the context of the football team, on the other hand in their free time. The goal is to find out what kind of meaning the players give to the team, and what kind of boys' co-existence on the football team is. The goal is also to find out whether there is a hierarchy between the members of the team and how this potential hierarchy is built and maintained.

Research is a qualitative research that uses ethnographic research. The data of the study was collected in June-October 2016 by observing and interviewing 13-year-old players from a Finnish small town football team. 18 players participated in the study. The material was analyzed in accordance with the data-based content analysis.

The research shows that the importance of the peers in the team was great and belonging to the group was important. Being together was an important part of the players' free time and the tournaments were considered the best events of the team, where players could build a sense of community. Trust, support and caring of friends were built in peer relationships. On the other hand, the hierarchy of power was also built and maintained in peer relationships. Hierarchy was built by social and verbal means, humor, girls' applause, and showing species-specific skills. In the team no power was gained by means of violence and other masculine activities. However, there were different forms of masculinity within the team. There were players in the team who fought against each other and struggled for power, for example, with the help of play beats. There were also players who hugged and were socially and verbally talented, and were not involved in struggles except when they were forced. Some of the players considered wrestling and play-offs as embarrassing, and they completely abandoned physical violence. A few players would have liked to be involved in play beats and hugging, but they were excluded from these events.

Keywords: leisure, social capital, communality, masculinity, power hierarchy

Sisälllys

1 VERRYTTELYÄ	1
2 ALKUVIHELLYS - YHTEISÖSTÄ PÄÄOMAA	4
2.1 Tutkimuksen paikantuminen ja käsitteet	4
2.2 Vapaa-aika ja vertaissuhteet.....	5
2.3 Sosiaalinen pääoma	10
2.4 Yhteisöt ja yhteisöllisyys.....	14
2.5 Sukupuoli ja maskuliinisuus	17
2.6 Tutkimuskysymykset	22
3 KENTÄLLÄ - TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO	23
3.1 Etnografinen tutkimusote.....	23
3.2. Tutkimuksen aineisto	24
3.3 Aineiston analyysi	31
3.4 Eettiset kysymykset ja luotettavuus	34
4 PELIN TIIMELLYKSESSÄ - KAVEREITA JA FUTISTA	37
4.1 “Paras joukkue ikinä” - Syy joukkueessa pelaamiseen.....	37
4.2 “Suurin osa mun kavereista tulee jalkapallosta” - vertaiset vapaa-ajalla	42
4.3 “Niihin voi luottaa” - Luottamus ja yhdenvertaisuus vertaisryhmässä	45
4.4 “No ku tulis vähän nolo olo” - Hierarkkiset suhteet vertaisryhmässä	47
5 LOPPUVIHELLYS JA JÄLKIEPELI - MITÄ JÄI KÄTEEN?	58
LÄHTEET	64
LIITTEET	71

1 VERRYTTELYÄ

“Messejä ei synny kaukalossa”, kirjoittaa urheilutoimittaja Tommi Turunen Savon Sanomissa alkuvuonna 2015. Kirjoitus on kannanotto Salasuon, Piispan ja Huhdan (2015) Huippu-urheilijan elämänkulku -tutkimukseen. Viime aikoina lasten ja nuorten liikunta ja urheilu on herättänyt paljon huolipuhetta aikuisten kesken nuorten äänen jäädessä paitsioon. Lasten ja nuorten liikkuminen tai vaihtoehtoisesti liikkumattomuus herättävät huolta. Paljon keskustellaan huippu-urheilun ja harrastamisen välisistä eroista ja tasapainosta. Toisaalta puhutaan siitä, etteivät lapsemme liiku tarpeeksi, mutta samaan aikaan pelätään, että osa lapsista palaa loppuun jo ennen murrosikää, koska he harjoittelevat intensiivisesti yhtä lajia.

Monissa puheenvuoroissa korostetaan sitä, että itse harrastaminen voi olla nuorille tärkeämpää kuin huipulle tähtääminen. Se, mitä harrastaminen nuorille merkitsee, jää kuitenkin keskustelussa vähäiselle huomiolle. Paljon puhutaan huippu-urheilijaksi kasvamisesta sekä siitä, miten harrastaminen vaikuttaa terveyteen. Etenkin Päivi Berg ja Mikko Salasuo (2017, 251) ovat viime vuosina kritisoineet urheilun tavoitteita ja päämääriä sekä puhuneet siitä, mihin liikunnassa ja urheilussa tulisi tähdätä ja miten. He muistuttavat liikuntalain (Liikuntalaki 390/2015 § 2) tavoitteesta yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen suhteen ja huomauttavat, että tällä hetkellä liikuntajärjestöt panostavat enemmän huippu-urheiluun kuin kansalaisten liikuttamiseen. Sosiaalinen pääoma ja etenkin nuorten vertaissuhteet harrastamisen piirissä eivät ole saaneet juuri jalansijaa julkisissa keskusteluissa. Pyrin tutkimuksellani luomaan puheenvuoron tähän helposti keskusteluissa syrjään jäävään ulottuvuuteen.

Tutkimusaihe lähtee usein omista mielenkiinnon kohteista (Muukkonen 2018, 33). Minä halusin lähteä tutkimaan jalkapallojoukkueessa pelaavien pelaajien vapaa-aikaa. Lisäksi halusin ymmärtää sitä, miten pelaajien vapaa-aika ja siellä vallitsevat sosiaaliset suhteet vaikuttavat pelaajan joukkueeseen kiinnittymiseen ja mikä merkitys joukkueessa viihtymisellä on. Valitsin tutkimuskohteeksi jalkapallojoukkueen, koska jalkapallo on yksi maailman harrastetuimmista urheilulajeista ja Suomessa jalkapallo on 6 - 29-vuotiaiden poikien toiseksi suosituin liikuntamuoto heti juoksemisen jälkeen (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 32). Se on myös harrastetuin joukkueliikuntamuoto 6 - 29-vuotiaiden poikien ja tyttöjen keskuudessa ja alle 14-vuotiaiden poikien suosituin liikuntamuoto. (Mt.) Salasuo (2016) on kirjoittanut Futisvanhemmat -blokissa jalkapallon olleen poikien suosituin

liikuntamuoto jo 1920-luvulta lähtien, jolloin professori Karl Bruhn tutki sen merkityksiä pojille. Jalkapallolla oli tärkeä merkitys myös Rafael Helangon (1953) 1940-luvulta lähtien tutkimien turkulaisten poikasakkien ryhmätoiminnassa.

Jalkapallo mielletään sosiaaliseksi joukkuepeliksi, jossa toimitaan ryhmissä. Monet lapset ovat kiinnostuneita tällaisista lajeista. Jalkapallo on myös laji, jota voidaan nimittää varhaisen harrastamisen lajiksi, koska sitä harrastavat paljon nimenomaan alakouluikäiset pojat. (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 92 - 93.) Koska erityisesti poikien kiinnostus joukkuelajeihin pienenee iän myötä (mt., 93), halusin selvittää, mikä merkitys joukkueen sosiaalisilla suhteilla on pelaajille. Tutkimukseni voi antaa vastauksia siihen, kuinka näitä suhteita kehittämällä pelaajat saataisiin pysymään harrastuksen parissa pidempään.

Vertaisuuhteita ja sosiaalista pääomaa on tutkittu sekä Suomessa että muualla maailmassa. Myös nuorten vapaa-aikatutkimuksia tehdään säännöllisesti. Maailmalla sosiaalisen pääoman tutkimuksia ovat tehneet muun muassa Robert. D. Putnam (2000), James Coleman (1988) sekä Pierre Bourdieu (1986), joiden teorioihin tukeudun tässä tutkimuksessa. Suomessa nuoria ja heidän yhteisöllisyyttään koulumaailmassa ovat tutkineet muun muassa Tarja Kulmalainen (2015), Noora Ellonen (2008), Tarja Tolonen (2002) sekä Tommi Hoikkala ja Petri Paju (2013). Aaltonen, Kivijärvi, Peltola ja Tolonen (2011) ovat pohtineet nuorten välistä sosiaalisuutta ja ystävyyttä Nuorten vapaa-aika tänään -teoksessa, joka perustuu kirjoittajien omiin tutkimusaineistoihin ja tutkimuslöydöksiin sekä aiempiin tutkimuksiin ja teoretisointeihin. Vertaisuuhteita koulun ulkopuolisessa ajassa on tutkinut muun muassa Riikka Korkiamäki (2013). Hänen väitöskirjassaan ”Kaveria ei jätetä”, tarkastellaan sosiaalista pääomaa nuorten vertaisuuhteissa. Korkiamäki tarkastelee nuorten keskinäisiä verkostoja ja ikätoverisuhteita sekä vertaisuuhteiden merkityksiä, joita itsekkin tarkastelen tässä tutkimuksessa. Oma tutkimukseni keskittyy tarkastelemaan vertaisuuhteita jalkapallojoukkueen sisällä. Urheilujoukkue on kiinteä yhteisö, jossa pelaajat usein viettävät vapaa-aikaansaakin yhdessä. Kiinteiden yhteisöjen jäsenten välisten sosiaalisten suhteiden on puolestaan todettu tuottavan sosiaalista tukea, luottamusta ja osallisuuden kokemuksia (Korkiamäki & Ellonen, 2010, 19). Ystävien tuen ja osallisuuden näkökulmasta säännöllisen urheiluharrastuksen on todettu olevan etenkin pojille tärkeä (mt., 29).

Haluankin tutkia jalkapallojoukkueen kaverisuhteita juuri poikien näkökulmasta. Pojat nähdään usein yhtenäisenä huolta herättävänä ryhmänä, jolla esiintyy kouluvastaisuutta, väkivaltaisuutta tai syrjäytyneisyyttä (Huuki, Kivijärvi & Lunabba 2018, 1). Huuki (2010b)

ja Manninen (2010b) ovat väitöstutkimuksissaan problematisoineet kapea-alaista näkemystä maskuliinisuudesta. Länsimaisissa kulttuureissa pojasta tulisi edelleenkin tehdä mies perinteisen hegemonisen maskuliinisuuden mukaisesti. Maskuliinisuuden moninaisuus ei juuri saa jalansijaa keskusteluissa ja arkipuheessa pojalle kaivataan miehen mallia. Aallon (2018, 47) tekstiä lainatakseni: “Poikia koskeva huolipuhe rakentuu sukupuolipolitiikalle, jonka tehtävänä on puolustaa vahvaa sukupuolieroa, naisten ja miesten lähtökohtaista erilaisuutta.” Miehen malli on edelleen hyvin kapea ja maskuliinisuus nähdään perinteisesti hegemonisena. Tällä tutkimuksella haluan antaa äänen myös pojille, jotka eivät toteuta perinteistä hegemonista maskuliinisuutta. Haluan tuoda esille, että urheileminen miehiseksi käsitetyssä kontekstissa, jalkapallojoukkueessa, ei tarkoita, että pojan tulee olla perinteisen hegemonisen maskuliinisuuden perikuva: rohkea, kilpailullinen ja väkivaltainen. Tilaa löytyy kaikenlaisille maskuliinisuuksille, ja poika tai mies voi myös näyttää kulttuurissamme ja urheilussa feminiinisiksi määriteltyjä piirteitä, kuten herkkyyttä, empaattisuutta ja muita tunteita. Haluan osoittaa tutkimuksellani, että poikia on monenlaisia ja poikuus on monenlaista. Huuki kumppaneineen (2018, 9) toteavat yhteiskuntamme tarvitsevan vaihtoehtoisia poikana toimimisen tapoja. Pojille tulee tarjota erilaisia mahdollisuuksia esimerkiksi konfliktitilanteiden ratkaisemiseen, tunne-elämän haasteisiin, oppimisen ongelmiin ja uravalintoihin. Toivon tutkimukseni herättelevän urheiluseuran toimijoita ja etenkin valmentajia ajattelemaan poikien urheilemista myös tästä näkökulmasta.

Tämä tutkimus on etnografinen tapaustutkimus yhdestä varhaisnuorten jalkapallojoukkueesta. Tarkoituksena on sanoittaa ja tuoda näkyville pelaajien ajatuksia ja kokemuksia siitä, mitä on nuorten keskinäinen vuorovaikutus, ryhmäsuhteet ja niiden merkitykset toisaalta jalkapallojoukkueen kontekstissa, toisaalta muualla vapaa-ajalla. Tavoitteena on havainnointien ja haastattelujen kautta muodostaa käsitys yhteisöön kuulumisen merkityksestä ja poikien välisistä suhteista. Luku 2 on alkuvihellys pelille ja tälle tutkimukselle. Siinä käsittelen tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä ja teorioita. Ensimmäisessä ja toisessa alaluvussa luon katsauksen nuorten vapaa-aikaan ja vertaissuhteisiin. Pyrin valottamaan kontekstia, johon tutkimukseni paikantuu. Seuraavissa alaluvuissa avaan sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden vaikeaselkoisia määritelmiä. Tuon esille eri tutkijoiden tulkintoja näistä käsitteistä. Tämän jälkeen esittelen maskuliinisuuden ja mieheyden käsitteitä. Luvussa 3 käyn läpi kentän, jolla tein tutkimusta. Esittelen lyhyesti etnografista tutkimusta, jonka jälkeen on tutkimuskohteen ja menetelmien esittely. Käyn luvussa läpi myös sen, miten olen tehnyt analyysia, ja pohdin tutkimuksen eettisyyttä ja

luotettavuutta. Luku 4, Pelin tiimellyksessä, esittelee tutkimuksen tulokset, joissa kaverit ja pelaaminen ovat keskeisessä roolissa. Tuon nuorten äänen kuuluviin esimerkein, nuorten omina sanoina ja tekoina sekä annan tilaa jokaisen nuoren sanoituksille ja kokemuksille. Kerron vertaisryhmän merkityksestä niin joukkueen kontekstissa kuin vapaa-ajalla ja esittelen joukkueen pelaajien ajatuksia yhdenvertaisuudesta ja luottamuksesta. Luvun lopussa esittelen vielä joukkueen hierarkian sellaisena, jollaisena minä sen tutkijana näen. Perustan tulkintani aiempiin tutkimuksiin ja omiin havaintoihin. Tutkimukseni päättää Loppuvihellys ja jälkipeli -luku, jossa kokoan yhteen tutkimuksen johtopäätökset.

2 ALKUVIHELLYS - YHTEISÖSTÄ PÄÄOMAA

2.1 Tutkimuksen paikantuminen ja käsitteet

Aloitan tutkimukseni teoriaosan esittelemällä tutkimuksen kannalta tärkeän vapaa-ajan kentän. Tutkimukseni paikantuu nuorten vapaa-ajalle, ja olen määrittellyt vapaa-ajan nuorten omien määrittelyjen mukaisesti tarkoittavan heidän kouluajan ulkopuolella viettämäänsä aikaa ystävien, harrastusten ja muiden aktiviteettien parissa. Jalkapallon harrastaminen luetaan tässä tutkimuksessa vapaa-aikaan. Joukkueurheilussa joukkuekavereista tulee usein kavereita, joiden kanssa vietetään myös muuta vapaa-aikaa. Tähän tutkimukseen osallistuvat joukkueen jäsenet viettivät aikaa yhdessä vapaa-ajalla turnauksissa, peleissä ja harjoituksissa. Osa pelaajista vietti aikaansa yhdessä myös joukkueen toimintojen ulkopuolella esimerkiksi nuorisotiloilla tai kauppakeskuksissa. Olen tarkastellut pelaajien vapaa-ajan toimintoja ja vertaissuhteiden välistä vuorovaikutusta. Muun muassa Helveen (2009, 253) mukaan vapaa-ajan harrastuksissa kertyy sosiaalista pääomaa, joka kehittyy sosiaalisiksi voimavaraksi ja auttaa nuorta aikuistumisessa.

Jatkan tutkimuksen taustoittamista kuvailemalla tutkimukseni teoreettisia taustatekijöitä sekä avaamalla tutkimukseni keskeisimpiä käsitteitä. Lisäksi esittelen aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta. Yhtenä tämän tutkimuksen teoreettisista taustatekijöistä toimii James Colemanin (1998), Robert Putnamin (2000) ja Pierre Bourdieun (1986) määritelmät sosiaalisen pääoman käsitteestä. Vaikka koen, että kaikkien näiden teoretikkojen määritelmät sosiaalisesta pääomasta sisältävät sellaisia piirteitä, joita omassa tutkimuksessani voisin hyödyntää, tukeudun erityisesti Colemanin määritelmään. Tulkitsen sosiaalisen pääoman Colemanin

määritelmän mukaisesti yksilön resursseina, joita syntyy yhteisön vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa suhteissa. Colemanin mukaan sosiaalisen pääoman käsitteeseen kuuluvat yhteenkuuluvuus, verkostot ja luottamus. Nämä nousivatkin esille tutkimukseni nuorten puheissa ja teoissa. Koska Colemanin teorioissa nuorilla ei ole itsenäistä asemaa, vaan aihetta tarkastellaan aikuisten ja lasten välisten suhteiden tasolla, toimivat myös Riikka Korkiamäen ja Noora Ellosen tutkimukset oman tutkimukseni teoreettisena keskustelukumppanina. Korkiamäki ja Ellonen ovat tutkineet sosiaalista pääomaa muun muassa Colemanin, Putnamin ja Bourdieun teorioihin nojaten nimenomaan nuorten näkökulmasta, mikä perustelee tukeutumiseni myös heidän tutkimuksiinsa.

Sosiaalinen pääoma ja yhteisö usein sekoitetaan toisiinsa (Ellonen 2008, 43), minkä vuoksi käsittelen tutkimuksessani erikseen myös yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteitä. Tarkastelen tutkimuksessani poikien yhteisöllistä olemista, joten yhteisö ja yhteisöllisyys ovat olennaisia asioita. Näen, että yhteisö voi muodostaa sosiaalista tukea ja kontrollia sisältävän sosiaalisen ympäristön, joka tukee nuoren hyvinvointia. Lisäksi koen, että yhteisöllisyyden kasvattaminen lisää sosiaalista pääomaa. (Mt., 45.)

Tarkastelen tutkimuksessani myös yhteisöllisyyteen liittyvää poikien maskuliinisuutta. Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen kannalta merkittävä on myös maskuliinisuuden käsite ja sen määritteleminen. Olen tarkastellut maskuliinisuuden käsitettä lähinnä Raewyn Connellin (1995) määrittelemän hegemonisen maskuliinisuuden näkökulmasta. Etenkin Connellin maskuliinisuuden hierarkiat nousevat tutkimuksessani merkittävään rooliin selittäessäni poikien välisiä suhteita. Tunteiden näyttäminen näkyi selkeästi tutkimieni poikien keskuudessa, joten toisena maskuliinisuuden käsitteenä esittelen Eric Anderssonin (2009) inklusiivisen maskuliinisuuden käsitteen. Sen mukaan miehet voivat nykyään paremmin esittää tunteitaan ja feminiiniseksi tulkittuun käyttäytymiseen ja ulkonäköön suhtaudutaan suopeammin. Lisäksi tukeudun Sari Mannisen (2010b) ja Tuija Huukin (2010b) tutkimuksiin valtahierarkiasta ja maskuliinisuudesta ja avaam myös sukupuolen, mieheyden mallin, homososiaalisuuden sekä statuksen ja respektin käsitteitä. Luvun lopussa esittelen myös tutkimukseni tutkimuskysymykset, joihin vastaan tutkimuksen tulososiossa.

2.2 Vapaa-aika ja vertaissuhteet

Ajatus vapaa-ajasta on historiallisesti nuori ja vapaa-ajan merkitys on muuttunut vuosien saatossa. Vapaa-aika liittyy modernin yhteiskunnan ja palkkayhteiskunnan syntyyn ja

kehittymiseen. (Liikkanen 2009, 7.) Nykynuorten vapaa-aika määritellään usein ajaksi, jota nuori viettää koulun ja muiden instituutioiden ulkopuolella (Hakanen ym. 2019, 5). Vapaa-aikaa on yhteiskunnassamme määritelty passiiviseksi ja aktiiviseksi (Ylikännö 2011, 47) tai kuten Berg (2015, 90) määrittelee, rennoksi ja vakavaksi. Passiivista/rentoa vapaa-aikaa on esimerkiksi television katsominen tai muuten vain oleminen. Tutkimuksessani rentoa/passiivista vapaa-aikaa on muun muassa youtube-kanavien ja tubettajien seuraaminen sekä instagramin selaaminen. Rennon vapaa-ajan vastakohtana on aktiivinen/vakava vapaa-aika esimerkiksi harrastusten ja kavereiden seurassa. Siinä tavoitteena on itsensä kehittäminen ja taitojen oppiminen. Tällaista vapaa-aikaa tutkimuksessani edustaa harrastaminen joukkueessa. Vakavan vapaa-ajan harrastaja kokee saavansa toiminnastaan kulttuurista tai sosiaalista pääomaa. Berg (2015, 90) on omissa määritelmissään hyödyntänyt vapaa-aikatutkija Stebbinsiä (2001), jonka mukaan ihmisten tapaaminen, ystävien saaminen ja tiettyihin ryhmiin kuuluminen ovat vakavan vapaa-ajan sosiaalisia palkintoja (Berg, 2015, 90).

Vapaa-aika ja harrastaminen koetaan nykyään tärkeänä asiana (Liikkanen 2009, 9). Helve (2009, 250) kirjoittaa nuorten vapaa-ajanviettotapoja mitattavan esimerkiksi sillä, mitä he harrastavat yksinään tai kavereiden kanssa. Vapaa-aika on myös tärkeää aikaa nuoren itsenäistymisen ja identiteetin rakentamisen kannalta, sekä ystävyysuhteiden ja verkostojen luomisen kannalta (Määttä & Tolonen 2011, 6). Helveen (2009, 253) mukaan vapaa-aikaan liittyvät mielikuvat ovat usein myönteisiä nuorille, sillä vapaa-aika merkitsee vapautta, omaa aikaa, itse valittua tekemistä ja seuraa. Vapaa-aika on myös vastapainoa koulunkäynnille. Useimmiten nuori voi itse valita, mitä vapaa-aikanaan tekee ja mihin harrastuksiin osallistuu. (Mt., 253.)

Liikkuminen ja urheiluporukkaan kuuluminen koetaan myönteisenä asiana nuorten vapaa-ajassa. Etenkin vanhemmat kokevat, että liikunnan harrastaminen kasvattaa ja aktivoi lasta (Berg & Salasuo 2017, 254). Tommi Hoikkalan (1993) mukaan vanhemmat ajattelevat harrastuksen toimivan rokotteenä pahoille teille joutumista vastaan. Suurin osa lapsista harrastaakin liikuntaa urheiluseurassa jossain vaiheessa lapsuuttaan (Kokko & Mehtälä 2016, 4). Kun nuori harrastaa säännöllisesti urheilua ja käyttää siihen paljon vapaa-aikaansa, on luonnollista, että myös kaverit löytyvät harrastuksen parista. Etenkin joukkuelajeja harrastavista muodostuu usein tiivis ryhmä, joka viettää aikaa keskenään muulloinkin kuin treenatessa ja pelimatkoilla. Tutkimuksissa on todettu, että urheilevilla nuorilla on vapaa-

ajallaan tyypillisesti myös muita kavereita ja he ovat aktiivisia myös muissa harrastustoiminnoissa. (Korkiamäki & Ellonen 2010, 24.)

Liikunta ja ulkoilu ovat säilyttäneet suosionsa nuorten vapaa-ajassa ja suositusten mukainen päivittäinen liikunta on lisääntynyt (Kokko & Mehtälä 2016, 4). Liikuntaa harrastetaan myös muualla kuin urheiluseuroissa. Tuoreimman lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2019) mukaan suurin osa lapsista ja nuorista liikkuu vapaa-ajallaan ja heistä vain noin puolet harrastaa liikuntaa seurassa. Yleisintä liikunnan harrastaminen on 10 - 14-vuotiaana, ja silloin sitä harrastetaan pääosin porukassa (Hakanen ym. 2019, 26 - 28). Tässä ikäluokassa liikuntaa harrastetaan useimmiten, jotta pysyttäisiin terveenä tai oltaisiin hyvässä kunnossa. Sitä harrastetaan myös, koska liikunta tuottaa iloa, sen avulla voi viettää aikaa ystävien kanssa ja siinä pääsee kehittämään itseään sekä saa onnistumisen elämyksiä (Zacheus & Saarinen 2019, 97).

Vaikka lähes kaikki lapset harrastavat liikuntaa jossain vaiheessa lapsuuttaan, huomion arvoista on, että vain kolmasosa lapsista ja nuorista liikkuu suositusten mukaisesti, ja reippaaseen tai rasittavaan liikkumiseen lapset ja nuoret käyttävät vain reilun kymmenesosan valveillaoloajastaan (Kokko & Mehtälä 2016, 4). Lisäksi huolestuttavaa on seurassa liikuntaa harrastavien lopettaneiden teini-ikäisten määrän kasvu sekä yleensäkin liikunnan harrastamisen vähentyminen yläkouluiässä (Merikivi ym. 2016, 77). Zacheus ja Saarinen (2019, 84) toteavat, että kansainvälisesti tarkasteltuna suomalaisen nuoren yläkouluaika on vaikeaa aikaa liikunnan harrastamisen näkökulmasta. Heidän mukaansa syy tähän voi olla liiallisessa kilpailullisuudessa tai siinä, ettei liikunnasta ole tullut luonnollinen osa nykylasten ja -nuorten elämää. (mt. 108.) Muita lopettamisen syitä on arveltu olevan muun muassa ajan tarve opiskeluun tai muihin harrastuksiin, peliajan vähyys, hauskuuden puute, kiinnostuksen puute, kyvykkyyden tunteen puute, toimintaympäristöissä toimivien aikuisten toiminta, lasten näkökulman unohtuminen tai harrastamisen kalleus. Urheilun, opintojen ja vapaa-ajan yhteensovittaminen vaikuttaa olevan usein laukaiseva tekijä, jolloin ratkaiseva päätös lopettamisesta tehdään. (Salasuo ym. 2015, 75.)

Vapaa-ajassa sosiaaliseen kanssakäymiseen käytetään aikaa yhtä paljon kuin liikunnan harrastamiseen. Nuoret arvostavat vapaa-aikaa enemmän kuin ennen, ja sitä halutaan viettää perheen ja ystävien kesken. (Määttä & Tolonen 2011, 5.) Huomattava osa sosiaalisen kanssakäymiseen käytetystä ajasta onkin kavereiden kanssa olemista, ja arki rakentuu usein

kaverisuhteiden ympärille. Lähes puolet nuorista tapaa ystäviään päivittäin (Myllyniemi 2009, 88).

Hengailu, jolla viitataan usein tekemättömyyteen, on olennainen osa nuorten vapaa-aikaa. Se on sosiaalista ja tähtää tekemisen sijasta pyyteettömään yhteisöllisyyteen. Monet nuoret kuvaavat hengailua vapaa-aikana, jolloin oleskellaan, istuskellaan, jutellaan ja/tai kuljeskellaan. Se nähdään usein myös aikana, jolloin ei ole minkäänlaista suunniteltua ja organisoitua tai ohjattua toimintaa. Nuorisotyössä nuorten hengailulle on järjestetty tiloja, jotka ovat osalle nuorista mieluisia ja hyvinkin tärkeitä ystävien kohtaamispaikkoja. (Aaltonen ym. 2011, 44; 93) Aikuiset ja viranomaiset voivat tulkita hengailun epäsuotuisaksi toiminnaksi ja liittää siihen alkoholin käyttöä, häiriökäyttäytymistä sekä ostareilla notkumista. Harrastaminen voidaan nähdä tärkeänä siksi, että sillä torjutaan riskikäyttäytymistä. (Mt., 50.) Korkiamäen ja Ellosen (2010, 25) mukaan löytyy myös tulkintoja, joiden mukaan nuorten hengailutyypin porukoinnin nähdään altistavan riskikäyttäytymiseen, kuten päihteiden käyttöön ja rikollisuuteen.

Vapaa-aikaan liittyy myös media ja erityisesti sosiaalinen media, jossa nuoret viettävät vapaa-aikaansa ja muokkaavat identiteettiään (Määttä & Tolonen 2011, 6). Mulari & Vilmilä (2016, 125) toteavat, että nuoret elävät medioituneessa nuorisokulttuurissa, jossa medialaitteet ja median käyttötavat lomittuvat tiiviisti nuorten arkeen ja media on läsnä sosiaalisessa kanssakäymisessä ystävien, vanhempien ja muiden aikuisten kanssa. Medioituminen on yhteydessä myös nuorten harrastustoimintaan. Nuorilla on suoraan mediaan liittyviä harrastuksia sekä harrastuksia, joiden tukena hyödynnetään mediaa. Nuorille tärkein medialaite on puhelin. Nuoret käyttävät puhelimella sovelluksia, kuten instagramia, snapchatia ja whatsappia, joilla kaikilla voidaan olla yhteydessä ystävien kanssa. Puhelimella myös pelataan, katsotaan youtube-videoita ja kuunnellaan musiikkia. Nuorilla on myös "mediaharrastuksia". Niihin kuuluvat muun muassa pelaaminen, valo- ja videokuvaus sekä bloggaaminen. Nuoret myös pitävät median avulla yhteyttä muihin harrastajiin ja jakavat harrastukseen liittyvää sisältöä netin kautta. (Mt., 131 - 134.)

Nuoruus on lapsuuden perheestä irtautumisen aikaa ja eron tekemistä tähän yhteisöön, ja vastaavasti kiinnittymistä vertaisryhmiin. Vertaisryhmä on hyvä paikka opetella yhdessä toimimista sekä kompromissien tekoa. Ryhmässä nuori myös oppii itsestään ja rakentaa minäkuvaansa. (Salmivalli 2005, 33.) Aaltonen kumppaneineen (2011, 29) kuvaavat ystävyys- ja kaverisuhteiden merkitystä seuraavasti: "Vertaisryhmissä voi harrastaa ja toimia,

jakaa elämän iloja ja suruja, rohkaistua tutkimaan uusia asioita ja uusia paikkoja sekä toisaalta vain viettää aikaa tekemättä mitään kummempaa.” Korkiamäen (2013, 55) mukaan nuorten vertaissuhteissa tuotetaan sosiaalista pääomaa kuten tukea, osallisuutta ja kontrollia.

Tutkimusten mukaan suurin osa nuorista kokee kuuluvansa johonkin kiinteään ryhmään tai ystäväpiiriin. Kiinteisiin ystäväpiireihin kuuluvat tapaavat yleensä ystäviään muita useammin ja he ovat useimmiten tyytyväisempiä vapaa-aikaansa. (Myllyniemi 2009, 96.) Tiiviisiin ystäväporukoihin kuulutaan myös entistä nuorempina (Berg 2015, 89). Usein lähimmät ystävät ovat samaa sukupuolta, ja tytöt ja pojat ovat omissa ryhmissään (Aaltonen ym. 2011, 29; 34). Alle 15-vuotiailla omaa sukupuolta olevien ystävien määrä on suurempi kuin muilla. Liikunnan harrastamisessa lapset ja nuoret kuitenkin kokevat, ettei sukupuolella ole väliä ja he voisivat harrastaa liikuntaa myös sekaryhmissä (Hakanen ym. 2019, 30; 78). Nuorilla ystävien määrä on kasvanut parin viimeisen vuoden aikana, ja pojilla ystäviä on enemmän kuin tytöillä. Pojat myös tapaavat ystäviään tyttöjä tiheämmin ja säännöllisemmin kuin tytöt. Yhtenä selityksenä uskotaan olevan joukkueliikunnan ja seuraliikunnan aktiivisuus, joka on pojilla yleisempää kuin tytöillä. (Merikivi ym. 2016, 71 - 74.) Yksi syy kasvavaan ystävien määrään saattaa myös olla sosiaalisen median käytön lisääntyminen, joka mahdollistaa ystävyudet pitkienkin matkojen päähän.

Ystävyys- ja kaverisuhteisiin liitetään monenlaisia merkityksiä, kuten vastavuoroisuus, luottamus ja pyyteettömyys. Vapaa-aikaan ja kaverisuhteisiin liitetään myös hauskanpito ja huumori. Ystävyysuhteet poikkeavat toisistaan, ja kaikki ystävät eivät ole samalla tavalla merkityksellisiä. Nuoret erottelevat usein “ystävät” ja “kaverit”. Ystävyys syntyy usein pitkän yhteisen historian kautta, jolloin luottamus pääsee rakentumaan. Ystävyysuhteiden muodoutumista ei ole aina helppo selittää tai perustella, ystävyyttä ei välttämättä analysoida tai reflektoida. Usein asuinpaikka, koulu, harrastukset elämäntyyli, arvot, poliittiset tai uskonnolliset kysymykset voivat erottaa tai yhdistää nuoria toisiinsa. Vaikka ystävyysuhteiden taustalla on usein jokin edellä mainittu rakenteellinen tai kulttuurinen tekijä, nuoret korostavat myös yksilöllisyyden merkitystä ystävyysuhteissaan. Yksilöllisille ominaisuuksille ja sosiaalisuudelle annetaan suuri merkitys, kun puhutaan ystävyysuhteiden ja -verkostojen luomisesta. (Aaltonen ym. 2011, 31 - 35.)

Laaksonen (2012, 3) on todennut positiivisten vertaissuhteiden edistävän lapsen sosiaalista ja emotionaalista kehitystä ja tukevan vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Korkiamäki & Ellonen (2010, 27 - 29) ovat tutkineet nuorten ikätoverisuhteiden sosiaalisia resursseja. He

ovat luokitelleet nuoret erilaisiin sosiaalisten suhteiden muodostamista kuvaaviin tekijöihin, jotka erottelivat heidän kyselynsä vastanneita nuoria toisistaan. Näitä olivat urheilun harrastaminen säännöllisesti, aktiivinen seurusteleminen, runsas vapaa-ajan viettäminen koulutovereiden tai muun porukan kanssa sekä läheisten ystävien vähäinen määrä. Seurustelevat ja urheilevat nuoret erottuivat tutkimuksessa sosiaalisen tuen saannin ja emotionaalisen osallisuuden suhteen. Etenkin urheilevat ja seurustelevat pojat kokivat saavansa eniten tukea ikätovereiltaan. Tähän saattaa vaikuttaa suosio nuorten keskuudessa. Usein urheilevat nuoret saavat ihailua ja arvostusta ja seurustelevat nuoret voivat nostaa seurustelulla sosiaalista asemaansa nuorten keskuudessa. Toisaalta urheiluun kuuluu kannustaminen ja lohduttaminen, ja urheilevat nuoret usein muodostavat tiiviin vertaisyhteisön, jossa koetaan jaettua sosiaalista tukea. Tämä voi osaltaan selittää urheilevien nuorten kokeman sosiaalisen tuen saannin. Tutkimuksessa ystävien puute tai niiden vähäinen määrä näytti vaikuttavan osattomuuden ja sosiaalisen tuen kokemuksiin. (Mt., 27 - 29.) Vertaissuhteissa torjutuksi tuleminen vaikuttaa nuoren itsetuntoon ja minä-käsitykseen, joka taas vaikuttaa vertaissuhteiden solmimiseen ja niissä toimimiseen (Salmivalli 2005, 30). Vaikka seurustelevat ja urheilevat nuoret näyttävät saavan enemmän tukea ja emotionaalista osallisuutta ikätovereiltaan, on hyvä huomioida, että nuoruudessa vertaissuhteet eivät ole stabiileja vaan enemmänkin monimuotoisia aikaan ja paikkaan sidoksissa olevia. Vertaissuhteissa saattaa tapahtua nopeitakin muutoksia, ja näin myös tuen määrä ja laatu saattaa hetkessä muuttua. (Korkiamäki & Ellonen 2010, 27 - 29.)

2.3 Sosiaalinen pääoma

Tutkimukseni keskeisimpiä teoreettisia käsitteitä ovat sosiaalinen pääoma ja siihen liittyvä yhteisöllisyys. Sosiaalisen pääoman käsitteeseen kuuluvat yhteenkuuluvuus, verkostot ja luottamus. Nämä ovat tutkimuksessani oleellisia asioita, jotka nousevat esille nuorten puheissa ja teoissa.

Sosiaalisen pääoman käsitettä on määritelty maailmalla eri aikoina eri tavoilla ja eri näkökulmista. Käsitteen alkuperä ulottuu ainakin 1800-luvulle. Markku T. Hyypän (2005, 14) mukaan ranskalainen Alexis de Tocqueville oli ensimmäisiä käsitteen esille tuojia, kun hän kirjoitti kirjan yhdistysinnosta ja vapaaehtoistyöstä. Myös L. J. Hanifania pidetään yhtenä käsitteen määrittelijöistä, kun hän 1900-luvun alkupuolella toi esille sosiaalisen pääoman käsitteen korostaessaan sosiaalisen vuorovaikutuksen, ystävyuden, sympatian ja hyvän

tahdon merkitystä sosiaalisen toiminnan resurssina. (Ruuskanen 2001, 2; Korkiamäki 2013, 18.) Nykyiseen keskusteluun sosiaalisen pääoman käsitteen ovat tuoneet 1980-luvulla James Coleman ja Pierre Bourdieu sekä 1990-luvulla Robert Putnam. Usein sosiaalisen pääoman käsitettä määritellään juuri Putnamin, Colemanin ja Bourdieun näkemysten pohjalta, ja sen vuoksi minä esittelen heidän näkemyksiään seuraavaksi.

Jokainen kolmikön jäsen määrittelee sosiaalisen pääoman käsitettä hieman eri tavoin. Robert Putnamin (2000) mukaan sosiaalinen pääoma on yhteisöllinen ominaisuus ja yhteisön toiminta sosiaalisissa verkostoissa perustuu luottamukseen ja vastavuoroisuuteen. Yhteisöissä, joissa osallistutaan paljon kansalaisjärjestöjen toimintaan, on paljon sosiaalista pääomaa. Kun ihmiset viettävät enemmän aikaa toistensa kanssa esimerkiksi urheilujoukkueessa ja tekevät yhdessä asioita, heidän keskinäinen luottamuksensa lisääntyy. Samalla he ottavat toisensa paremmin huomioon ja heidän hyvinvointinsa kasvaa. Teoksessaan *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Putnam (2000) tuo esille huolensa vuorovaikutuksen ja luottamuksen vähenemisestä, kun ihmisten välinen vuorovaikutus yhteisöissä vähenee. (Mt. 19 - 23.)

Putnam (2000, 22) puhuu myös sitovasta (bonding) ja yhdistävästä (bridging) sosiaalisesta pääomasta. Sitova pääoma perustuu tiiviisiin suhteisiin ryhmän sisällä. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi ystävyys-suhteet, jotka perustuvat luottamukseen ja vastavuoroisuuteen. Tällainen ryhmä voisi olla vaikkapa urheilujoukkue. Löyhiä suhteita voi muodostua esimerkiksi tuttavien koulussa. Korkiamäen (2010, 153) mukaan esimerkiksi nuorten ikätoverisuhteita voidaan verrata Putnamin sitovan ja yhdistävän sosiaalisen pääoman teoriaan. Korkiamäki perustelee näkemyksensä sillä, että myös nuorten vertaissuhteet eriytyvät harvalukuisimpiin tiiviisiin suhteisiin (bonding) sekä lukuisia vertaiskontakteja kattavaan löyhään verkostoon (bridging). Putnamin teorian mukaan molemmat pääoman muodot ovat tärkeitä ja niitä tarvitaan yhteisöön verkostoitumisessa. Korkiamäki (2013) puhuisi kuitenkin mieluummin tiiviiseen vertaisryhmään kuulumisen tunteesta (belonging) ja löyhempiin kiinnikkeisiin perustuvasta osallisuudesta laajemmassa ikätoveriyhteisössä (inclusion). Hänen mukaansa “sosiaalisessa pääomassa on kysymys rinnakkaisista ja vaihtuvista jäsenyyksistä, kuulumisista, poisjäämisistä ja ulossulkemisista - vaihtuvista asemista ja erilaistuvista sosiaalisen pääoman poluista.” (Mt. 156.)

James Coleman (1988) tarkastelee sosiaalista pääomaa yksilökohtaisen vuorovaikutuksen näkökulmasta, ja hänen teorian mukaan sosiaalisissa suhteissa syntyy resursseja, joiden

seuraukset ovat positiivisia etenkin yksilön näkökulmasta (Korkiamäki 2013, 35). Colemanin mukaan sosiaalinen pääoma on yksilön resurssi, jonka muodostaa yhteisö. Hän korostaa paikallisia sosiaalisia suhteita ja verkostoja. Colemanin teorian mukaan sosiaaliseen pääomaan kuuluu vastavuoroisuuden velvoite, johon liittyy olennaisesti muun muassa luottamus. Kun yksilö tekee toiselle palveluksen, voi hän olettaa, että vastavuoroisesti hänelle tehdään palvelus tarvittaessa. Toisena olennaisena asiana Coleman pitää tiedon kulkua. Hän toteaa verkostojen olevan tärkeitä informaation lähteitä. Kun yksilöllä on verkostoja ja kontakteja, hän pystyy hyödyntämään niitä monenlaisiin omiin tavoitteisiin vastavuoroisuuden periaatteella. Kolmas tärkeä sosiaalisen pääoman muoto on normit ja rangaistukset. Kun sosiaalinen verkosto on tiivis, siinä voidaan luoda yhteisiä normeja ja niiden toteutumista valvovaa sosiaalista kontrollia. Näin yhteiset päämäärät ja yhteinen hyvä ohjaavat yksilön käytöstä ja oman edun tavoittelu vähenee. (Coleman 1988, 102 - 105.) Korkiamäen (2013, 35) tulkinta Colemanin normeista avaa hyvin tätä resurssia: "Jaetut normit ja niiden kontrollointi vahvistavat yhteisön sisäistä sosiaalista toimivuutta."

Coleman (1988, 105 - 108) toteaa luottamusta syntyvän parhaiten, kun sosiaalinen verkosto on sulkeutunut (social closure). Sulkeutuneet verkostot välittävät tehokkaasti informaatiota ja luovat luottamusta, joka puolestaan luo odotuksen vastavuoroisuudesta. Sulkeutunut verkosto mahdollistaa myös kontrollin eli yksilöiden tehokkaan keskinäisen valvonnan. Colemanin sosiaalisen pääoman teoriaa on kritisoitu siitä, että hän käsittelee yhteisön normeja, verkostoja ja luottamusta yksilön kannalta vain positiivisina ilmiöinä eikä huomioi esimerkiksi valtaa tai sosiaalisia hierarkioita, jotka voivat myös vahingoittaa yksilöä. (Ruuskanen 2001, 18.)

Myös Pierre Bourdieun (1986) mukaan sosiaalinen pääoma muodostuu sosiaalisissa verkostoissa. Korkiamäki (2013, 156) tulkitsee Bourdieun teoriassa ryhmän jäsenyyden olevan keskeinen sosiaalisen pääoman edellytys. Mitä laajempi verkosto ihmisellä on, sitä enemmän hän hyötyy siitä. Suhteiden avulla ihminen voi saada itselleen esimerkiksi hyvän työpaikan tai sosiaalista statusta. Bourdieu määritteli sosiaalisen pääoman myös symboliseksi. Sosiaalista pääomaa syntyy hänen mukaansa vasta sitten, kun se on tunnistettu ja tunnustettu. (Pulkkinen 2002, 42.) Bourdieun näkökulma käsitteeseen oli erilainen kuin Putnamin ja Colemanin. Ellonen (2008, 32) toteaa, että Bourdieu otti kriittisemmin kantaa sosiaaliseen pääomaan ja hän näki sen negatiivisena ilmiönä, joka eriarvoistaa yhteiskuntaa. Hyypän (2005, 17) mukaan Bourdieu kritisoi myös yhdistysten toimintaa, koska hänen

mielestään yhdistysten perustaminen ja niissä toimiminen tavoittelee valtaa ja omien tavoitteiden saavuttamista.

Suomeen sosiaalisen pääoman käsite tuli 1990-luvulla, ja 2000-luvulla käsitettä on käytetty paljon tieteellisissä keskusteluissa ja tutkimuksissa (Korkiamäki, 2013, 18; Ruuskanen 2001, 2 - 3). Sosiaalisen pääoman käsitteellä viitataan usein sosiaalisen ympäristön tai sosiaalisten suhteiden tiettyihin ulottuvuuksiin, kuten sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen, jotka edistävät yhteisön jäsenten välistä vuorovaikutusta. (Ruuskanen 2002, 5). Korkiamäki (2013, 17) on väitöskirjassaan avannut eri tutkijoiden (mm. Field 2008 ja Sinkkonen-Tolppi 2005) määritelmiä sosiaalisesta pääomasta. Niissä sosiaalisen pääoman käsitettä kuvataan yleisesti sellaisina hyvinvointia tuottavina asioina, jotka syntyvät ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa. Olemalla tekemisissä toisten ihmisten kanssa yksilö voi saavuttaa asioita, joita muuten olisi vaikea saavuttaa. Ellosen (2018, 40) mukaan sosiaalista pääomaa voidaan mitata asennemittareiden avulla. Niissä mitataan luottamusta, yhteenkuuluvuutta, turvallisuutta, ilmapiiriä, arvoja, asenteita ja arvostuksia.

Hyypän (2005, 13) mukaan sosiaalista pääomaa muodostuu vapaaehtoisissa ja luottamukseen perustuvissa kansalaistoiminnoissa, jollaiseksi urheiluseura ja sen joukkue voidaan luokitella. Hyypä (2002) on vertaillut sosiaalisen pääoman eroja suomenruotsalaisten ja suomalaisten välillä. Hänen mukaansa sosiaalinen pääoma vaikuttaa terveyteen positiivisesti. Etenkin luotettavien ystävien verkosto ja aktiivinen osallistuminen järjestötoimintaan liittyvät myönteisesti koettuun terveyteen. Yhteisöllisyys ja keskinäinen luottamus antavat pääomaa, joka edesauttaa ihmisen myönteisyyttä ja toisesta välittämistä. Hyypän mukaan lapsuudessa opittu yhteisöllisyys edistää kulttuuri- ja liikuntaharrastusten kehittymistä elinikäisiksi ja se lisää hyvinvointia ja pidentää elämää. Etenkin omaehtoinen liikunta kavereiden kanssa ja joukkuepelit kasvattavat sosiaalista pääomaa. Harrastustoiminnan lisääminen kasvattaisi Hyypän mukaan sosiaalista pääomaa ja vapaaehtoisein harrastuksiin kannustamisen pitäisi alkaa jo varhaislapsuudessa. (Hyypä 2002, 28 - 56; Hyypä 2005, 13 - 14.)

Myös Schüttoff, Pawlowski, Downward ja Lechner (2017) tuovat saksalaisessa tutkimuksessaan esille urheiluseurassa urheilemisen vaikutuksia sosiaaliseen pääomaan. Schüttoff kumppaneineen on todennut säännölliseen urheiluseuratoimintaan osallistumisen vaikuttavan myönteisesti nuorten sosiaaliseen pääomaan erityisesti vapaaehtoisuuden, ystävien auttamisen sekä osallisuuden näkökulmasta. Mielenkiintoinen huomio tutkimuksessa oli, että nimenomaan urheiluseuran toimintaan osallistumisella oli yhteys

sosiaaliseen pääomaan. Muihin yhdistystoimintoihin liittyen samanlaista yhteyttä ei pystytty toteen näyttämään. (Mt. 688 - 695.)

Ellonen (2008, 39 - 42) ja Korkiamäki (2013, 30) toteavat perinteisten sosiaalisen pääoman määrittelyjen soveltuvan sellaisenaan huonosti nuorten tutkimiseen. Ehkä juuri siksi sosiaalista pääomaa ei ole nuorten keskuudessa kovin paljoa tutkittu ja etenkin vertaisryhmän sosiaaliseen pääomaan liittyvät tutkimukset ovat jääneet vähäisiksi. Ne tutkimukset, jotka on nuoriin liittyen tehty, ovat usein olleet ongelmalähtöisiä tai nuorten sosiaalista pääomaa on tutkittu eri näkökulmista kuin aikuisten tutkimuksissa. Aikuisia koskevissa tutkimuksissa sosiaalisena pääomana on tarkasteltu sosiaalisia verkostoja, vuorovaikutusta, luottamusta ja vastavuoroisuutta, kun taas nuorten vastaavat tutkimukset tarkastelevat usein asiaa perheen ja aikuisten näkökulmasta. (Korkiamäki 2013, 44.) Lapset ja nuoret kuitenkin myös itse rakentavat omaa ja toimintaympäristöjensä sosiaalista pääomaa, joten on tärkeää, että myös heidän näkökulmansa otetaan huomioon tutkimuksissa (Ellonen 2018, 38). Korkiamäki (2013, 152) on omassa tutkimuksessaan tukeutunut Putnamin, Colemanin ja Bourdieun sosiaalisen pääoman käsitteisiin ja kokee, että ne ovat taustavaikuttajina tärkeässä roolissa tutkittaessa myös nuoria.

2.4 Yhteisöt ja yhteisöllisyys

Tarkastelen seuraavaksi yhteisöllisyyden käsitettä osana sosiaalista pääomaa. Yhteisöllisyys on sosiaalisen pääoman teorioissa keskeinen käsite. Sosiaalinen pääoma puolestaan parantaa yhteisön ja yksilön hyvinvointia. Tässä tutkimuksessa kaverisuhteet nähdään sosiaalisina suhteina ja ne voivat tuottaa nuorille sosiaalista pääomaa.

Ferdinand Tönnies (1887) on 1800-luvulla määritellyt yhteisön yksilöiden ja ryhmien väliseksi suhteeksi, johon kuuluu sitoutuminen ja solidaarisuus ja jota yhteisön jäsenet pitävät arvokkaana. Yhteisö voi muodostua esimerkiksi saman ajatusmaailman omaavista jäsenistä tai se voidaan myös määritellä ihmisryhmäksi, jonka jäsenet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja joita yhdistää jokin yhteinen tehtävä, päämäärä ja tarkoitus. (Paasivaara ja Nikkilä 2010, 10.) Jokaisella yhteisöllä on kollektiivinen identiteetti, joka heijastuu yhteisön kulttuurissa, toimintatavoissa ja organisaatioissa. Samalla jokaisen yksilön identiteetti vaikuttaa yhteisön identiteettiin. (Lampinen, Viitanen & Konu 2013, 71.)

Yhteisöllisyydessä on kyse vuorovaikutuksesta sekä yhdessä olemisesta ja tekemisestä. Siihen kuuluvat luottamuksen ja yhteenkuuluvuuden käsitteet, joita pidetään myös sosiaalisen pääoman keskeisinä käsitteinä. Yleiskäsitteenä yhteisöllisyyttä käytetään kuvaamaan ihmisten välistä yhteistyötä ja monenlaisia yhteistyön muotoja. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 11). Yhteisöllisyyttä voidaan kuvata myös käsitteillä me-henki, ryhmäkoheesio sekä sosiaalinen solidaarisuus (Lampinen ym. 2013, 72). Hyypän (2005, 15, 18 - 19) mukaan yhteisö, jossa vallitsee me-henki ja yhteenkuuluvuuden tunne, omaa usein sosiaalista pääomaa.

Paasivaara ja Nikkilä (2010, 5 - 19) ovat kirjoittaneet työyhteisön yhteisöllisyydestä. Vertaan tässä joukkuetta työyhteisöön. Työyhteisössä on tietyt pelisäännöt ja normit kuten joukkueessakin. Samalla yksilö niin työssään kuin joukkueessaan vaikuttaa yhteisön toimivuuteen ja ilmapiiriin omilla valinnoillaan. Yhteisöllisyys on henkinen tila, tunne, joka pohjautuu yksilön vapaaehtoisuuteen, eikä siihen voi ketään pakottaa. Yhteisössä toimiminen on täysin vapaaehtoista ja halutessaan yksilö voi esimerkiksi vaihtaa joukkuetta tai lopettaa harrastuksen. Yhteisöllisyyden kokemusta voidaan kuvailla myös sanalla kiinnostus. Yksilö voi olla kiinnostunut yhteisöstään ja sen toiminnasta. Hän on kiinnostunut osallistumaan yhteiseen toimintaan ja toimimaan yhteisön hyväksi. Samalla tavalla toimii joukkue, jossa yhteisöllisyyden tunne on positiivinen. Yhteisö voi olla voimavara yksilölle. Myönteinen yhteisöllisyys hyväksyy erilaisuuden ja ristiriidat. Kun yhteisössä on myönteinen ilmapiiri, yksilöt voivat olla omia itsejään ja tuoda omia mielipiteitään esille. Saavuttaakseen yhteisen tavoitteen tarvitaan toisia joukkueen jäseniä. Tämä tulee esille muun muassa silloin, kun yksilö tekee joukkueen eteen töitä, jotta joukkue pärjäisi.

Työyhteisöissä puhutaan arvoista ja siitä, että ne ovat työyhteisön näkymätön selkäranka. Myös joukkueessa on tärkeää miettiä arvoja. Paasivaara ja Nikkinen (2010, 14) ovat pohtineet arvoja Virtasta (2005) mukailten seuraavasti: Yhteisöllisten arvojen tulisi olla sellaisia, että kaikki ymmärtävät ne. Niiden tulisi myös olla uskottavia eli tavoitteiden tulisi olla realistiset ja sellaiset, että yksilöiden olisi helppo sitoutua niihin. Lisäksi arvot tulisi olla yhteisesti tuotettuja, jolloin kaikki olisivat päässeet vaikuttamaan arvojen valintaan ja määrittelyyn. Arvojen tulisi konkretisoida toiminnassa. (Paasivaara & Nikkinen 2010, 14.) Joukkueessa pätevät samat asiat. Kun joukkueella on arvot, jotka on yhdessä mietitty ja ne on muotoiltu ymmärrettävään muotoon, on pelaajien helpompi noudattaa ja sitoutua niihin. Mitä nuorempien kanssa toimitaan, sitä konkreettisempia arvojen tulisi olla, jotta kaikki

ymmärtävät ne. Tämä vaatii joukkueen taustahenkilöiltä pelisilmää ja paneutumista joukkueen toimintaan. Toisaalta tämä panostus näyttäytyy usein sitten toiminnassa, kuten peleissä.

Yhteisöllisyyden luominen kuuluu kaikille, mutta valmentajalla on siitä vastuu. Valmentajan tehtävä on virittää keskusteluja siitä, miten tavoitteisiin ja parhaaseen käytäntöön päästäisiin. Valmentaja myös luo puitteet esimerkiksi yhdessä ololle. Jotta yhteisöllisyyttä syntyisi, tulisi yksilöiden viettää aikaa yhdessä, sillä yhteishenki kehittyy yhteisössä, jossa ihmiset välittävät toisistaan, ovat toisilleen ystävällisiä ja tarjoavat apua ja tukea. Yhteistä aikaa kannattaa viettää myös joukkueen yhteisten toimintojen ulkopuolella, sillä se edesauttaa yhteisöllisyyden rakentumista. Valmentajan tehtävänä on rakentaa mahdollisimman turvallinen ympäristö joukkueen jokaista yksilöä ajatellen. Tunteiden näyttämällä on suuri merkitys ilmapiirin rakentumisessa, ja positiiviset tunnekokemukset yhteisössä ovat tärkeitä yhteisöllisyyden kannalta. Ne luovat turvallisuuden tunnetta ja yhteishenki kehittyy turvallisessa yhteisössä. Kun yhteisö on turvallinen, myös negatiivisten tunteiden näyttäminen on helpompaa. (Mt., 20 - 22.)

Hyvä yhteisö ei aina ole välttämättä täysin ongelmaton. Hyvässä yhteisössä ongelmat kuitenkin ratkaistaan yhdessä ja yksilöillä on luottamus siihen, että yhdessä päästään eteenpäin. Usein tähän auttaa kun yhteisöllä on yhteinen arvomaailma. Yhteisöllisyys ei aina myöskään ole positiivista ja se voi olla myös vahingollista yksilölle. Yhteisöllisyys voi esimerkiksi tukahduttaa tai kontrolloida yksilö tai yhteisö on liian tiivis sekä samanmielinen, jolloin ryhmän jäsenet saattavat luopua omasta identiteetistään. Joukkueessa vahingollisuus voi näyttäytyä esimerkiksi kuppikuntaisuutena, joka voi johtaa kiusaamis-/syrjintatapauksiin. Negatiivista yhteisöllisyys on myös tilanteessa, jossa joku päättää lopettaa pelaamisen ja myös muut lopettavat. (Mt., 21.)

Yhteisöllisyyttä voidaan tarkastella myös koheesio-käsitteen kautta. Koheesio kertoo ryhmän kiinteydestä eli siitä, kuinka sidoksissa ryhmän jäsenet ovat toisiinsa ja kuinka motivoituneita he ovat pysymään ryhmässä. Koheesiota pidetäänkin ryhmää koossa pitävänä voimana. Kiinteyttä voidaan mitata muun muassa ryhmän sisäisten ystävyysuhteiden ja keskinäisen hyväksynnän mittareilla. Myös ryhmän jäsenyyden arvostaminen kiinteyttää yhteisöä. Kun ryhmän koheesio on vahva, toimii ryhmä usein tehokkaasti. (Mt., 47.)

Joukkueen yhteisöllisyyteen vaikuttaa se, kuinka motivoituneita pelaajat ovat. Motiivit ohjaavat pelaajien toimintaa ja nuorten urheilussa myönteiset tunnekokemukset, kuten ilo, hauskuus, mielihyvä sekä sosiaalisuus ilmentävät sisäisiä motiiveja (Sipari & Konttinen 2012, 24). Yksi tärkeä sisäisen motivaation edellytys on sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunne ja se on myös tämän tutkimuksen kannalta olennainen asia. Etenkin nuorilla harrastuksen motivaation taustalla on usein halu kuulua joukkueeseen ja mahdollisuus olla ystävien parissa. Nuori haluaa olla hyväksytty ja tuntee kuuluvansa joukkoon. On tärkeää myös, että nuori saa positiivisia tunteita ja kokemuksia ryhmässä toimimisesta. Näihin tavoitteisiin päästään useimmiten jos ilmapiiri ryhmän sisällä on hyvä ja ryhmän toimintaa ohjataan ja johdetaan niin, että yksittäinen urheilija voi kokea ryhmän jäsenyyden ja yhdessä toimimisen myös positiivisena henkilökohtaisena voimavarana. Nuoruudessa kaveripiirin merkitys sisäisen motivaation kannalta on jopa korostetun tärkeä, sillä nuoruus on irtautumista kodin ja vanhempien vaikutuspiiristä. (Mt., 24.)

2.5 Sukupuoli ja maskuliinisuus

1960-luvulla sukupuolirooleista alettiin käydä vilkasta yhteiskunnallista keskustelua kun tasa-arvokeskusteluissa pohdittiin naisten asemaa ja roolia. Samalla miehen rooli usein nostettiin esiin. Tuosta ajanjaksosta alkoi myös miehen malli -käsitteen pitkä aikakausi, joka jatkuu edelleen eri konteksteissa. Miehen mallin mukaan miehen tuli olla pojalle malli siitä, millaiseksi pojan tulisi tulla. Päiväkoteihin, kouluihin ja muihin kasvatusinstituutioihin haluttiin miehiä lisää, sillä pelättiin poikien tulevan liian feminiiniseksi, jos heillä ei ollut tarpeeksi maskuliinisia miehen malleja. Lisäksi ajateltiin, että poikien pitää saada olla poikia, "riehakkaita ja urheilullisia", ja naisten ohjauksessa pojat eivät pystyisi toteuttamaan näitä miehisiä, maskuliiniseksi luokiteltuja piirteitä. Miehen mallin puutteen katsottiin olevan jopa vaaraksi pojille ja heidän psyykkeelleen sekä seksuaalisuuden kehittymiselle. Miehen mallia ei osattu tarkkaan määritellä, mutta pojille tarvittiin isän/miehen opastusta "miesten asioihin". Miehen roolia perheessä pohdittiin ja kovasti pelättiin miesten jäävän naisten jalkoihin ja menettävän miehisen otteen perheen auktoriteettina. (Aalto 2018, 29 - 40.)

Keskustelu miehen mallista on jatkunut ja jatkuu edelleen esimerkiksi yksinhuoltaja- ja sateenkaariperheiden kontekstissa. Miehen malli on edelleen hyvin kapea-alainen, ja monissa asiantuntijakeskusteluissakin perinteisen maskuliininen. Miehen oletetaan olevan tietynlainen. Lisäksi keskusteluissa tuodaan edelleen esille nimenomaan sukupuoli. Miehen ja

naisen mallit nähdään lapsen elämässä tärkeänä muun muassa seksuaalisuuden kehittymisen kannalta. Ajatellaan, että puuttuva mies pojan elämässä vaarantaa pojan heteroseksuaalisuuden ja mielenterveyden ja voi ajaa pojan rikosten teille. (Mt., 29 - 43.) Vuosikymmenten asiantuntijakeskustelut miehen mallista ovat saaneet aikaan sen, että miehen mallia koskeva ajattelu on omaksuttu myös arkiajattelussa ja se on alkanut järjestää ajattelutapoja. Tapa olla poika / mies on ahdas ja rajoittunut. Nämä keskustelut vaikuttavat siihen, miten käsitteestä maskuliinisuus puhutaan ja mitä se arkikielessä merkitsee. (Mt., 48.) Tämän toteaa myös Jesper Fundberg (2003), joka on Ruotsissa tutkinut poikien maskuliinisuutta jalkapallojoukkueessa. Miesten valmentamaan jalkapallojoukkueeseen kuulumista on pidetty hyvänä miehisyteen kasvamisen väylänä (mt., 199).

Huuki (2010b, 22) toteaa väitöstutkimuksessaan, että sukupuoli ei ole pelkkä biologinen määräytymä, vaan siihen liitetään monenlaisia tulkintoja ja määritelmiä. Hän tuo esille tutkimuksessaan Butlerin (1990) ja Connellin (2000) sukupuolisuuden määrittelyä. Niiden mukaan sukupuoli on kulttuurin tuottama konstruktio, joka ei ole olemista vaan tekemistä. Se on konstruktio, joka rakentuu toistosuorittamalla kulttuurisesti hyväksyttävää eleistöä. Maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat sukupuoliprojekteja, jotka muotoutuvat ajassa ja tilassa. Huuki jatkaa, että maskuliinisuutta on alettu miettiä uudella tavalla, kun sukupuolen tutkimus alkoi pohtia sukupuolen ja seksuaalisuuden muodostumista ja merkitystä. (Huuki 2010b, 22.)

Jokisen (2004, 8) mukaan maskuliinisuus on kulttuurisidonnaista ja se rakentuu jokapäiväisessä sosiaalisessa toiminnassa. Maskuliinisuus yhdistetään useimmiten miehen sukupuoleen. Länsimaisessa kulttuurissa maskuliinisia ominaisuuksina on pidetty muun muassa toiminnallisuutta, hallitsevuutta, suoriutumista, rationaalisuutta, kilpailullisuutta, fyysistä voimaa ja väkivaltaa, jotka on nähty perinteisesti feminiinisyuden (ja naiseuden) vastakohtina. Esimerkiksi urheiluun ja liikuntaan liitetään usein kilpailu ja suorittaminen, joita pidetään maskuliinisuuksien rakentajina (Tiuhonen 1999, 90). Länsimaissa kulttuuristen ja sosiaalisten odotusten mukaan miehessä tulee olla huomattavasti enemmän maskuliinisuutta kuin feminiinisyttä. (Jokinen 2004, 9.)

Yksi perinteinen käsite, joka edelleen elää monissa puheissa ja teksteissä, on hegemonisen maskuliinisuuden käsite. Jokisen (2004, 12) mukaan käsitteen lanseerasivat vuonna 1985 Tim Carrigan, R.W. Connell ja John Lee julkaisemassaan artikkelissa "New Sociology of Masculinity". Etenkin Connell on työstänyt ja tarkentanut käsitettä myöhemminkin. Hegemoninen maskuliinisuus on kuvaus niistä länsimaisista ideoista ja normeista, joihin

miesten tulisi pyrkiä. Jokinen (2004, 10 - 12) toteaa “ettei termi viittaa pelkästään siihen, mitä kulttuurissa pidetään maskuliinisenä tai miehisenä vaan myös siihen, mitä kulttuurissa miesten oletetaan tekevän, tuntevan ja puhuvan. Se sisältää miehen mentaaliset, psyykkiset, sosiaaliset ja fyysiset ihannemitat, joihin poikien ja miesten tulee pyrkiä.” Mitä enemmän mies käyttää maskuliinisia määreitä, sitä arvostetumpi hän on miehenä. Mieheksi ei siis synnytä, miehuus ansaitaan.

Kun puhutaan maskuliinisuudesta, puhutaan myös vallasta. Connellin (1995, 35 - 39) mukaan maskuliinisuus näkyy esimerkiksi siten, että miehillä on valta ja he hallitsevat muun muassa päättäviä instituutioita ja järjestyksenvalvontaa, kuten poliisia ja armeijaa. Valta saa aikaan kilpailua ja kamppailua valtahierarkiassa. Hegemonisen maskuliinisuuden hallitseva asema perustuukin alistamiseen ja sivuuttamiseen. Koska maskuliinisuus on miehen ideaali, jota kohti pyrkiä, tulee siitä miesten välinen kilpailu. Maskuliinisuutta hankitaan osoittamalla mieskuntoa kulttuurin maskuliiniseksi määritetyillä tavoilla. Maskuliinisuus määrittyy täten arvottamisena suhteessa toisiin maskuliinisuuksiin. Miesten täytyy kamppailla toisten miesten kanssa keskinäisestä hierarkiasta. Mannisen (2010b, 67) mukaan hierarkkinen kamppailu näkyy suosion tavoittelussa. Pojat tavoittelevat suosiota tai *statusta*, joka Mannisen mukaan liittyy arvoaseman saavuttamiseen vertaisryhmän hierarkiassa. Status ansaitaan ja sitä uusinnetaan jokapäiväisissä toiminnoissa. Vertaisryhmässä statusta voi hankkia monella tapaa. Yksi tapa on käyttää väkivaltaa. Manninen (2010b, 88) ja Huuki (2010b, 73 – 74) puhuvat *respektin* käsitteestä, joka liittyy heidän tutkimuksissaan pojan maskuliiniseen statukseen ja vallankäyttöön. Respektin käsite on lähtöisin rap-kulttuurista ja Manninen (2010a, 23.) kuvaa sitä statuksen ulottuvuutena, joka lähenee suosituksen maineen käsitettä. Respektin käsite kuvaa maskuliinisuuteen kytkeytyvää statuksen ulottuvuutta, jolla on yhteys myös valta-asemaan ja joka perustuu hierarkkiseen paremmuusajatteluun. Respektissä oma etu on tärkeämpää kuin yhteisön etu. Mannisen ja Huukin tutkimuksissa respektiä saivat ne pojat, jotka käyttivät väkivaltaa suosion tavoittelussa. (Mt., 27.)

Maskuliinisuudesta puhuttaessa puhutaan usein myös *homososiaalisuuden* käsitteestä, jolla kuvataan heteromiesten keskinäistä yhdessäoloa. Heteroutta pidetään normina ja miehisyttä suoritetaan erilaisin toiminnallisina menetelmin “äijäkerhoissa” tai muissa veljellistä yhteenkuuluvuutta sisältävissä ryhmissä. Näihin toimintoihin kuuluu ryhmän sisäisen hierarkian fyysinen ja verbaalinen kilvoittelu. Miehet esittävät kovaa toisille miehille ja hakevat toisten miesten hyväksyntää. Suosio naisten keskuudessa on yksi tapa osoittaa

mieheyttä toisille miehille. (Salonen, 2004, 91.) Jokinen (2004, 16) kirjoittaa Kimmeliä (1996) mukailleen maskuliinisuuden olevan pelkoa alistamiseksi ja häpäisemiseksi joutumisesta toisen miehen toimesta, toisin sanoen toinen mies voi paljastaa miehen ei-maskuliinisuuden. Jalkapalloa pidetään miehisenä lajina ja Fundbergin (2003, 187) mukaan jalkapallossa miehisyttä korostetaan muun muassa akka-nimitystä käyttämällä. Kun halutaan korostaa miehistä puolta, ”akkamaisuus” nähdään heikkoutena. Kentällä saatetaan huutaa: ”Tehän pelaatte kuin akat”. Fundbergin tulkinnan mukaan se, että ”pelaat kuin akat”, tarkoittaa, ettei pelaaja koko voimallaan, vaan välttelee tilanteita. Näin pelaavat ”akat”, kun he väistelevät palloja, eivätkä mene kaksinkamppailu tilanteisiin tarpeeksi rohkeasti.

Connell (1995, 76 - 81) jakaa maskuliinisuuden neljään hierarkkiseen kategoriaan, joissa hegemoninen maskuliinisuus on ideaali. Muita maskuliinisuuksia ovat myötämieliset maskuliinisuudet, alistetut maskuliinisuudet ja marginaaliset maskuliinisuudet. Myötämielistä maskuliinisuutta edustavat eivät saavuta täysin hegemonisen maskuliinisuuden ideaalia, vaikka tavoittelevat niitä. Alistettujen maskuliinisuuksien edustajat eivät kannata hegemonisen maskuliinisuuden ideaaleja, ja he ovat hegemonisen maskuliinisuuden ulottumattomissa olevia poikkeavia ei-miehiä, kuten homoseksuaalit tai nörtit. Marginalisoitujen maskuliinisuuksien edustajat on syrjään työnnettyjä tai sellaisia, jotka ovat itse hylänneet perinteiseen maskuliinisuuteen liitetyt piirteet. Tällaisia ovat esimerkiksi väkivaltaisen jengin jäsenet tai muut hegemonisen maskuliinisuuden haastajat. Sari Manninen (2010b, 83) on omassa väitöstutkimuksessaan Connellia (1995) mukailleen löytänyt samantyyliiset hegemonisen maskuliinisuuden muodot. Hänellä kovikset käyttivät väkivaltaa näkyvimmin ja tavalliset tasapainoilijat kätkeytymin. Rauhalliset myötäilijät legitimoivat väkivaltaa sivusta seuraamalla ja hegemonisen maskuliinisuuden pettäjät joutuivat usein sukupuolistuneen väkivallan kohteiksi irtisanouduttuaan hegemonisesta maskuliinisuudesta.

Jokinen (2004, 241) toteaa seuraavasti: ”Vaikka miehet ja maskuliinisuudet asettuvat hierarkkisesti, he suurilta osin liittyvät yhteen suhteessa naiseen ja feminiinisuuteen.” Tästä on osoituksena esimerkiksi huumori, joka luo maskuliinisuuden hegemoniaa ja yhtenäisyyttä, mutta myös hierarkiaa. Huumori ja keskinäinen solvaaminen perustuu miesten sanattomaan sopimukseen ja vahvistaa yhteishenkeä. Huumorilla mies voi osoittaa omaa nokkeluuttaan ja verbaalista kamppailutaitoa. Nainen on usein huumorin kohde, ei se, joka vitsailee. (Mt., 240 - 241.) Myös Huuki (2010b) ja Manninen (2010b) toteavat huumorilla olevan vaikutusta maskuliinisuuksien rakentamiselle sekä sosiaaliselle statukselle. Huumori voi olla

yhteisöllisyyttä rakentavaa mutta myös ulossulkeva väkivallan väline (Manninen 2010b, 93 - 94).

Huukin, Kivijärven ja Lunabban (2018, 12) mukaan maskuliinisuutta ei voida typistää pelkkään biologiseen ruumiiseen, psyykeeseen, kulttuuriin tai instituutioihin, vaan se on näitä kaikkia ja paljon muutakin. Akateemisissa keskusteluissa puhutaan nykyään maskuliinisuuksista yhden maskuliinisuuden sijasta, ja maskuliinisuudet ovat myös muuttuneet viime vuosina (mt., 12 - 15). Ortodoksisen maskuliinisuuden ja inklusiivinen maskuliinisuuden käsitteet ovat puheissa nousseet hegemonisen maskuliinisuuden rinnalle. Niemisen (2016, 48) mukaan Eric Andersson (2009) kuvaa Eve Kosofsky Sedgwickin (1985) ortodoksisen maskuliinisuuden käsitettä modernina miehisenä identiteettinä, joka rakentuu homofobialle ja misogynialle. Sille on ominaista väkivaltaisuus, tunteiden tukahduttaminen sekä riskinotto, joka ei vielä tarkoita hegemonian maskuliinisuuden positioon pääsemistä, mutta mahdollistaa sen. Andersonin (2009) teoria inklusiivisesta maskuliinisuudesta on puolestaan kuvaus uudenlaisesta mieheydestä, jossa ei rakenneta identiteettiä homofobialle tai misogynialle. Anderssonin mukaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvä eriarvoisuus ja homofobia on vähentynyt länsimaisissa kulttuureissa.

Erilaisista maskuliinisuuksista on tullut sallivampia, eikä hegemoninen maskuliinisuus ole välttämättä enää ihailtava päämäärä edes länsimaisissa kulttuureissa. Myös Mark McCormack (2011, 85) on tutkimuksessaan nojautunut Andersonin teoriaan. McCormack (2011, 97) tutki brittiläisiä lukiopoikia ja totesi, että vaikka hierarkia opiskelijoiden kesken on edelleen selkeä, eivät pojat homottele, eivät alista tyttöjä ja ottavat myös "heikompia" poikia mukaan urheilemaan. Tutkimus tuki Andersonin teoriaa siitä, että maskuliinisuuksien käyttäytymismallit muuttuvat ja hyväksytyt maskuliinisuuden mallit laajenevat poikien keskuudessa.

Inklusiivisen maskuliinisuuden mallille on esitetty myös kritiikkiä siitä, että se ei huomioi sukupuolittuneita valtasuhteita ja niihin sisältyvää eriarvoisuutta (Huuki ym. 2018, 15). Sosiaalinen luokka ja etninen tausta vaikuttavat valtasuhteisiin. Tämä on tullut esille muun muassa sekä Fundbergin (2003) että McCormackin (2011) tutkimuksissa, joissa suurin osa tutkimuksiin osallistuvista pojista oli keskiluokkaisia, valkoihoisia poikia, joilla usein nähdään olevan enemmän valtaa kuin esimerkiksi tummaihoisilla tai työväenluokkaisilla pojilla. Maskuliinisuuden käsite itsessään on myös saanut kritiikkiä osakseen tieteellisissä keskusteluissa. Sitä pidetään teoreettisesti ohuena ja epätarkkana sekä kahtia jakavana. Vielä

käsitteestä ei kuitenkaan ole luovuttu ja vaikka siihen liittyy ongelmia, näkevät Huuki kumppaneineen (2018) käsitteen auttavan hylkäämään ajatuksen pojista yhtenäisenä ryhmänä ja ohjaavan tunnistamaan erilaisia poikia ja poikuuksia. (Mt. 17.)

2.6 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani on tarkoituksena tarkastella varhaisnuorten kaverisuhteita erityisesti jalkapallojoukkueen kontekstissa. Tavoitteena on antaa ääni joukkueen pelaajille. Olen kiinnostunut siitä, millaisia merkityksiä pelaajat antavat joukkueeseen kuulumiselle ja millaista poikien yhteisöllinen oleminen jalkapallojoukkueessa on. Tavoitteena on myös selvittää, näkyykö joukkueen jäsenten välillä valtahierarkiaa ja kuinka tätä mahdollista hierarkiaa ylläpidetään.

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmat ovat:

- Millaista on poikien keskinäinen yhteisöllinen oleminen jalkapallojoukkueessa?
- Miten maskuliinisuus liittyy poikien yhteisöllisyyteen jalkapallojoukkueessa?

Tutkimusongelmaa lähestyn seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- Mikä merkitys joukkueen jäsenille on joukkueeseen kuulumisella?
- Millaista nuorten keskinäistä yhteisöllisyyttä rakentuu jalkapallojoukkueessa ja näkyykö tämä yhteisöllisyys jalkapallon ulkopuolisessa vapaa-ajassa?
- Millaisia hierarkioita poikien välille rakentuu. Onko hahmotettavissa maskuliinisuuksien hierarkia? Millainen se on? Miten se tukee tai rapauttaa yhteisöllisyyden rakentumista?

3 KENTÄLLÄ - TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

3.1 Etnografinen tutkimusote

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa olen käyttänyt etnografista tutkimusotetta. Kun tutkitaan ilmiötä ja halutaan ymmärtää asioita, on etnografisella tutkimuksella paikkansa. Etnografia on joustava tutkimusmenetelmä. Muun muassa Berg (2010, 84) sekä Atkinson ja Hammersley (2007, 3) toteavat etnografisen tutkimuksen luonteeseen kuuluvan, että suunnitelma kirjoitetaan väljästi ja tutkimustehtävää hahmotetaan matkan varrella, kun tutkittavaa ilmiötä on seurattu jonkin aikaa. Omakin tutkimukseni täsmentyi, kun aineistoa alkoi kertyä ja pääsin siihen tarkemmin tutustumaan.

Etnografiaan liitetään usein erilaisia ominaisuuksia, kuten pitkäaikaisuus, monipuolisuus sekä kokonaisvaltaisuus. Usein näitä ominaisuuksia tulkitaan monella tavalla. (Hammersley 2017, 4 - 5.) Se tekeekin etnografisen tutkimuksen määritelmästä hankalan. Etnografia-nimikkeen alla tehdään paljon erilaisia tutkimuksia, ja voidaan kai sanoa, että yhteistä määritelmää etnografialle ei ole olemassa (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 7). Etnografia pohjautuu kuitenkin antropologiaan, joka tutkii kulttuureja ja yrittää ymmärtää niitä (Paloniemi & Collin 2018, 232). Siinä halutaan tehdä kulttuuriset ilmiöt ja prosessit sekä niiden merkitykset näkyviksi (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 7). Kanasen (2014, 13) mukaan etnografia on modernia antropologiaa, jossa tutkitaan ihmisten muodostamia yhteisöjä. Suomessa tutkituimpia yhteisöjä lienevät koulu yhteisöt, sillä kouluetnografiaa on tehty paljon (mm. Hoikkala & Paju 2013; Berg 2010; Palmu 2003; Tolonen 2001; Laine 2000; Salo 1999). Oman tutkimukseni yhteisö löytyy jalkapallojoukkueesta, jonka jäseniä olen havainnoinut ja haastattelut.

Etnografiaa voidaan kuvata kokemukselliseksi oppimiseksi, kuten Eskola (1998, 106) sitä kuvaa. Hänen mukaansa tutkija oppii yhteisön kulttuuri-, ajattelu- ja toimintatavat sisältäpäin. Tutkija havainnoi ja kokee asioita, kun hän elää tutkimuskohteensa kanssa tietyn ajan. Etnografisessa tutkimuksessa on tarkoitus luoda kokonaisvaltainen kuva ilmiöstä aidossa kontekstissaan eli kentällä. Kenttä on paikka, jossa on ihmisiä ja heidän muodostamiaan ryhmiä tai yhteisöjä, joita tutkija pystyy tutkimaan. (Kananen 2014, 14.) Tässä tutkimuksessa kenttänä toimii jalkapallojoukkueessa pelaavien nuorten vapaa-ajan paikat ja toiminnot. Tein

tutkimustyötä kentällä sanan varsinaisessa merkityksessä, kun “jalkauduin” jalkapallokentälle seuraamaan pelaajien välisiä suhteita ja vuorovaikutusta heidän turnauksissaan.

Kanasen mukaan (2014, 9) etnografi elää tutkimuskohteensa elämää kentällä, jotta hän saisi mahdollisimman hyvän kuvan tutkimuskohteesta. Kun tutkija on itse kentällä, on hänen helpompi ymmärtää tutkittavia ilmiöitä. Hän ei pelkästään haastattele ja havainnoi, vaan hän on mukana “elämässä elämää” ja näin ymmärtämässä ilmiötä, jota tutkii. Onko tutkimukseni sitten etnografinen tutkimus? Elinkö minä pelaajien vapaa-aikaa, jota tutkin? En ollut mukana pelaajien kaikilla vapaa-ajan kentillä, olin mukana ainoastaan joukkueen tapahtumissa ja se oli vain yksi osa heidän vapaa-aikaansa.

Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto (2018) toteavat, että tutkijan oma läsnäolo kentällä ei ole välttämätöntä. Tutkija voi tutkia myös toisen keräämää aineistoa. Kenttätö voi myös olla lyhyitä vierailuja useissa eri paikoissa/tilanteissa tai kenttä voi olla virtuaalinen. Kenttä ei välttämättä ole paikkaan sidottu, vaan tutkija rajaa ja määrittelee kentän. (Mt. 12.) Koenkin, että tutkimukseni on etnografinen, sillä vietin, “elin” ja koin pelaajien vapaa-aikaa jalkapalloturnauksissa ja turnausmatkoilla. Tein havainnointia pitkäkestoisesti usean turnauksen ajan. Lisäksi keräsin aineistoa laajasti myös muilta kentiltä, joilla tutkittavat olivat. Joukkueen toimintojen ulkopuolinen vapaa-aika tallentui tutkimukseen whatsapp-kuvien ja haastattelujen muodossa. Etnografisen tutkimuksen tapaan ei tarkoitukseni ollut selittää yksilöiden käyttäytymistä eikä yleistää tuloksia (Berg 2010, 134), vaan tutkia pelaajien vuorovaikutusta ja ymmärtää pelaajien välisiä suhteita.

3.2. Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni kohderyhmänä oli erään Suomessa sijaitsevan noin 15 000 asukkaan kunnan jalkapalloseuran 13-vuotiaat poikapelaajat. Joukkue pelasi tutkimuksen aikana piirisarjaa ja kävi muutamassa muussa turnauksessa. Joukkue ei ollut kilpa- tai harrastejoukkue, vaan kaikentasoiset pelaajat pelasivat yhdessä. Joukkueella oli kolme valmentajaa. Joukkueeseen kuului tutkimushetkellä 18 pelaajaa. Joukkueessa pelasi myös yksi tyttö. Joukkueen pelaajat olivat pelanneet yhdessä usean vuoden ajan.

Kysyin kaikkia pelaajia mukaan tutkimukseen, ja kaikki suostuivat. Vaikka tarkoitukseni oli tarkastella poikien välisiä kaveri- ja ystävyysuhteita, en halunnut rajata tyttöä pois, koska hän oli osa joukkuetta ja toimi poikien kanssa yhdessä niin joukkueen yhteisissä toiminnoissa

kuin muuallakin vapaa-ajalla. Aloitin aineiston hankinnan kesäkuussa 2016 lupalomakkeiden (Liite 1) allekirjoituksilla. Ennen lupalomakkeiden allekirjoitusta olin keskustellut tutkimuksestani sekä tutkittavien että heidän vanhempiansa kanssa. Lupalomakkeeseen tuli vanhempien ja pelaajien allekirjoitus. Selvitin pelaajille, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja kävin tarkasti tutkimusta läpi jokaisessa aineistonkeruuvaiheessa. Uskon, että pelaajilla oli lopulta hyvä käsitys siitä, mihin he lähtivät mukaan.

Etnografisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä monella eri tavalla ja useista eri lähteistä (Atkinson & Hammersley 2007, 3). Usein etnografiassa havainnointi- ja haastatteluaineistot muodostavat keskeisen rungon, mutta muitakin aineistoja käytetään. Esimerkiksi visuaaliset aineistot ovat yleistymässä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 17.) Oman aineistoni runko perustuu havainnointi- sekä haastattelumateriaaliin. Tein niin sanottua etnografista haastattelua (Tolonen & Palmu 2007, 102), jossa hyödynsin kenttähavaintojani, mutta myös muita aineistonkeruumenetelmiä, kuten videointia ja whatsapp-kuvia, joita pelaajat lähettivät minulle ennen haastatteluja. Havainnoin ryhmää kolmella turnausmatkalla kesän ja syksyn 2016 aikana. Kaksi matkoista suuntautui ulkomaille ja yksi kotimaahan. Kaikki pelaajat eivät olleet kaikissa turnauksissa mukana vaan pelaajarinki vaihteli osan jäädessä pois turnauksesta esimerkiksi perhetapahtumien vuoksi. Turnaukset kestivät matkoineen kolme-neljä päivää / turnaus. Syksyn aikana pelaajat lähettivät minulle whatsapp-kuvia, ja niiden jälkeen tein haastattelut.

Ensimmäinen turnausmatka tehtiin kesä-heinäkuun vaihteessa Ruotsiin. Matka tuohon turnaukseen tapahtui valmentajien ja joukkueen muiden toimihenkilöiden autoilla sekä yhdellä pikkubussilla. Olin itse yhden henkilöauton kyydissä kolmen pelaajan kanssa. Matkan aikana havainnoin näitä kolmea pelaajaa ja heidän keskinäistä vuorovaikutustaan sekä heidän vuorovaikutustaan muiden joukkueen pelaajien kanssa puhelimen sovellusten välityksellä. Majoittuminen turnauksessa tapahtui kylätalolla, joka oli hieman syrjässä pelikentiltä. Joukkue oli majoittunut ko. tiloihin myös kolmena aiempina vuotena, ja valmentajat olivat todenneet, että tilat ovat mainiot yhteisöllisyyden kannalta, sillä siellä oltiin pelkästään oman joukkueen kesken ja pelaajat saivat viettää vapaa-aikaansa melko vapaasti. Talossa oli keittiö, ruokahuone sekä sali, jossa joukkue majoittui, itse majoittauduin joukkueen kanssa samoissa tiloissa. Pelaajat pystyivät viettämään aikaansa sekä salissa että isolla pihalla, jossa oli pieni jalkapallokenttä maaleineen. Turnauksessa havainnoin poikien vapaa-ajan toimintaa sekä kylätalolla että turnauksen jalkapallokentillä.

Toinen turnausmatka tehtiin syksyllä linja-autolla ja laivalla Viroon. Virossa majoittuminen tapahtui hotellissa, kahden-kolmen hengen huoneissa. Hotellimajoituksessa pelaajat viettivät usein vapaa-aikaansa hotellin käytävällä tai toistensa huoneissa, joka hieman hankaloitti havainnointia. Tein havainnointia lähinnä matkoilla (linja-auto ja laiva) ja peleissä sekä pelien välillä. Muutamia havainnoiteja tein myös silloin, kun pelaajilla oli huoneiden ovet auki ja saatoin jäädä heidän toimintaansa seuraamaan. Joskus menin sisälle huoneisiin.

Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen tein havainnointireissun vielä yhteen joukkueen turnaukseen. Kyseessä oli syksyn viimeinen turnaus, ja se pelattiin Suomessa. En matkustanut joukkueen kanssa samoilla kyydeillä, mutta majoittauduin joukkueen kanssa samassa tilassa ja näin pääsin seuraamaan pelaajien vapaa-ajan toimintaa läheltä. Havainnoin toimintaa tekemällä muistiinpanoja. Pelaajat majoittuivat isossa liikuntasalissa kahden muun oman seuran joukkueen kanssa. Muut joukkueet olivat tyttöjoukkueita, pienten tyttöjen joukkue sekä oman ikäisten tyttöjen joukkue. Tässä turnauksessa pääsin havainnoimaan poikien ja tyttöjen yhteistä vapaa-ajan viettoa.

Havainnointi on laadullisen tutkimuksen yksi merkittävä tiedonhankintamenetelmä. Ainoana tiedonkeruumenetelmänä sitä pidetään kuitenkin myös haasteellisena. Havainnointi yhdessä esimerkiksi haastattelun kanssa voi olla erityisen hyvä, joskin työläs menetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93). Havainnoinnin etuna on, että siitä voi saada välitöntä tietoa tutkittavien toiminnasta ja käyttäytymisestä. Sitä pidetään erityisen hyvänä menetelmänä esimerkiksi vuorovaikutuksen ja lasten tutkimisessa sekä haluttaessa tietoa sellaisista asioista, joita tutkittavat eivät halua kertoa suoraan haastattelijalle. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2004, 202.) Kun käytetään useita menetelmiä, havainnointi saattaa myös monipuolistaa ilmiöstä saatua tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 94). Päädyin havainnointiin haastattelun tukena, sillä halusin nähdä pelaajien välisiä vuorovaikutussuhteita aidoissa ympäristöissä ja oikeissa yhteyksissä. Halusin nähdä, toimivatko pelaajat niin kuin he kertovat toimivansa. Lisäksi havaintojen tarkoituksena oli toimia pohjana haastatteluille, joissa pystyin pelaajien kanssa palamaan tapahtumien kulkuun.

Havainnointia on kritisoitu siitä, että se saattaa häiritä tai jopa muuttaa tilanteen kulkua. Tutkittavien käyttäytyminen saattaa myös muuttua (Hirsjärvi ym. 2004, 202). Itsekin mietin joskus, muuttuiko tutkittavien toiminta heitä havainnoidessani. Jokaisen tilanteen alkuun saattoi näin käydäkin, mutta mielestäni pelaajat unohtivat melko pian, että heitä havainnoitiin. Poikkeuksena tästä oli Viron turnaus, jolloin menin pelaajien huoneisiin.

Silloin pelaajat eivät enää käyttäytyneet luontevasti. He joko alkoivat pelleillä tai olivat vain hiljaa ja istuivat paikallaan. Uskon, että pelaajat kokivat huoneet yksityistiloikseen, enkä jäänyt huoneisiin pitkiksi ajoiksi häiritsemään. Luulen myös, että läsnäolonni olisi voinut häiritä pelaajia enemmän heidän muilla vapaa-ajan alueilla. Tällainen tilanne olisi ollut esimerkiksi leikkipuistossa hengailu tyttöjen kanssa.

Etnografisessa tutkimuksessa kenttäpäiväkirjaa pidetään tärkeänä työvälineenä (Berg 2010, 107). Tein muistiinpanoja päiväkirjaani jokaisessa turnauksessa pyrkien tässä vaiheessa välttämään omia tulkintoja. Välillä seurasin pelaajia ja heidän vuorovaikutustaan ja välillä osallistuin itse heidän toimintoihin ja kirjoitin havaintoni jälkikäteen. Välillä käytin havainnoinnin apuna videointia. Kun videotallenteelta havainnoidaan, tapahtumia pystyy kelaamaan useaan otteeseen, eikä tarvitse tehdä johtopäätöksiä pelkän sen hetken mukaan. Nuorten saattaa myös olla vaikea sanoittaa omia ajatuksia. Kuvien ja videokuvien katseleminen yhdessä helpotti asioista puhumista haastattelutilanteissa. Berg (2010, 108) kirjoittaa väitöskirjassaan, ettei käyttänyt kovin paljoa videokameraa koulututkimuksessaan, koska videointi herätti kameralle esittämistä tai jähmettymistä. Hänen mukaansa näin on ollut monissa muissakin etnografisissa tutkimuksissa. Myös omassa tutkimuksessani alkuun videointi sai pelaajat ns. varuilleen, mutta pian he toimivat jälleen normaalisti. Tähän saattoi vaikuttaa se, että pelaajien pelejä oli kuvattu jo pienestä pitäen ja näin he olivat tottuneet siihen, että heitä kuvataan.

Havainnoinnin menetelmiä on olemassa useita. Havainnointia voi tehdä systemaattisesti ja jäsennellysti, täysin vapaasti luonnolliseen toimintaan mukautuen tai näiden väliltä. Osallistumisen aste voi vaihdella täydellisestä osallistumisesta pelkkään havainnointiin. Pelkässä havainnoinnissa tutkittaville tehdään selväksi, että havainnoija on ryhmässä havaintojen tekijä, jonka jälkeen hän pyrkii rakentamaan hyvät suhteet tutkittaviin. (Hirsjärvi ym. 2004, 203 - 206). Oma havainnointini oli enemmän vapaata ja osallistuvaa, vaikka minulla olikin ennen havainnoiteja havainnointiteemat valmiina. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa ja pyrkii pääsemään havainnoitavan ryhmän jäseneksi tavoitteenaan ”astua heidän kulttuuriseen ja symboliseen maailmaansa” (Mt. 205).

Havainnoinnin teemat (Liite 2) rakensin ennen ensimmäistä turnausmatkaa. Tarkastelin poikien vuorovaikutusta, verbaalista ja nonverbaalista kommunikaatiota. Tavoitteena oli selvittää seuraavia kysymyksiä:

- Millaista vuorovaikutusta poikien välillä on ja kuka on vuorovaikutuksessa kenenkin kanssa?
- Mitä pojat vapaa-ajalla keskenään tekevät? Löytyykö joukkueessa yhteisöllisyyttä?
- Esiintyykö poikien välillä hierarkiaa: Onko joukkueen sisällä hierarkioita? Millaisia rooleja pelaajilla on vapaa-ajalla pelikaveriporukassa? (Ketä kuunnellaan? Ketä ei? Onko joku arvostetumpi kuin toinen?)
- Onko mieheyttä/maskuliinisuutta (jollaisena se meidän kulttuurissa ymmärretään - mm. väkivalta, fyysinen voima, hallitsevuus, kilpailullisuus) nähtävissä pelaajien vapaa-ajantoiminnoissa ja keskinäisissä vuorovaikutustilanteissa? Miten se näyttäytyy?

Havainnoinnin jälkeen, ennen haastatteluja ohjeistin pojat lähettämään minulle kuvia omasta vapaa-ajastaan kahden viikon ajan puhelimen whatsapp-sovelluksella. Tarkoituksena oli, että pelaajat lähettivät minulle kuvia, joissa he viettävät vapaa-aikaansa joukkueen toisen pelaajan tai pelaajien kanssa, jolloin saisin tutkimuksen kannalta oleellista tietoa tämän joukkueen poikien välisistä kaverisuhteista ja pystyisin käyttämään kuvia haastatteluteemojen syntymiseen ja keskustelujen virittämiseen. Tutkittavat lähettivät kuvia luomaani whatsapp-ryhmään. Mahdollisuus oli lähettää kuvia myös yksityisesti. Ryhmään kuvia tuli yhteensä 85 kappaletta ja yksityisenä minulle lähetettiin kolme kuvaa. Monissa kuvissa oli useampi tutkittava. Lisäksi whatsappiin tuli joitakin vapaa-ajantoiminnoista kertovia kirjoitettuja viestejä.

Vilmilän ja Kiilakosken (2018, 230) mukaan kuvat voivat olla lähestyttävämpiä ja ymmärrettävämpiä nuorille kuin jotkut muut menetelmät. Omassa tutkimuksessani kuvat toimivat tarkoituksenmukaisesti ja pystyin rakentamaan niiden ja havaintojen perusteella neljä erilaista teemaa haastatteluihin (Liite 3):

- 1) Miksi jalkapalloa harrastetaan? Onko muita harrastuksia? Millaista on jalkapallotreenien ulkopuolinen aika?
- 2) Kaverit joukkueessa ja vapaa-ajalla
- 3) Vapaa-aika / koulun ulkopuolinen aika: tekeminen, fyysinen ympäristö, nuorisotilat, teknologia ja sosiaalinen media, tytöt ja jalkapallon oheisjutut

4) Maskuliinisuus; painiminen ja muu ”väkivalta”, ”poikien jutut” ja tytöt.

Kuvien lähettämisen jälkeen aloitin haastattelut. Valitsin päämenetelmäksi haastattelun, sillä halusin kuulla pelaajien omia tulkintoja sen sijaan, että olisin luottanut vain omaan havainnointiin. Tolosen ja Palmun (2007, 90) mukaan tämä on oleellista aikuisten havainnoissa lapsia tai nuoria. Toteutin haastattelut teemahaastattelun periaatteella. Teemahaastattelu on yksi nuorisotutkimuksessa paljon käytetty menetelmä (Honkatukia 2018, 153). Huolehdin teemojen läpikäymisestä ja yritin innostaa tutkittavia monipuoliseen keskusteluun. Teemoja ei käyty läpi tietyssä järjestyksessä, vaan annoin keskustelun edetä omalla painollaan. Palasin haastatteluissa hetkiin, joita whatsapp-kuvissa näkyi. Kerroin tekemistäni havainnoista ja keskustelimme niistä. Muutamassa haastattelussa katsoimme myös videotallenteita, joita oli turnauksissa kuvattu ja kyselin, mitä niissä hetkissä tapahtui.

Tein kolme ryhmähaastattelua, yhden parihaastattelun sekä viisi yksilöhaastattelua. Kaksi pelaajaa jäi haastatteleematta. Toinen heistä ehti muuttaa ulkomaille väliaikaisesti ennen haastatteluja ja toinen ei vastannut haastattelupyyntöihini, joten oletin, ettei hän sittenkään halunnut osallistua haastatteluun. Päätin tehdä ryhmähaastatteluja, koska sen on todettu olevan hyvä tapa haastatella lapsia ja nuoria. Ryhmähaastatteluilla tarkoitetaan haastattelua, jossa paikalla on samalla kertaa useita haastateltavia. Ryhmähaastattelua voidaan käyttää esimerkiksi silloin kun haastateltavien voidaan olettaa jännittävän paljon. Tällöin toisista haastateltavista voi olla tukea toisilleen ja kun haastatteluun saa osallistua ryhmänä, valtaero tutkijan ja tutkittavien välillä voi vähentyä. (Honkatukia 2018, 154; Eskola & Suoranta 2005, 94.) Ryhmähaastattelussa saadaan useilta henkilöiltä samanaikaisesti tietoa ja siksi se on myös tehokas menetelmä. Ryhmissä haastateltavat saattavat myös auttaa toisiaan muistamaan asioita. (Eskola & Suoranta 2005, 96.) Honkatukian (2018, 155) mukaan ryhmähaastattelut voivat myös auttaa ymmärtämään, miten nuoret konstruoivat merkityksiä heille luonteissa puhetilanteissa.

Ryhmähaastattelussa tavoitteena on vapaamuotoinen, mutta asiassa pysyttelevä keskustelu. Sulkusen (1990, 266) mukaan kunnollinen dialogi haastatteluissa voi olla haastavaa (Eskola & Suoranta 2015, 97). Tämä näkyikin haastatteluissa, joissa keskustelu oli vapaamuotoista, joskaan ei kovin vuoropuhelumaista. Osittain ne etenivät niin, että minä kysyin ja haastateltavat vastasivat, usein vuorotellen. Joskus ryhmän jäsenet kuitenkin alkoivat keskustella keskenään, jolloin minä vain kuuntelin ja seurasin tilannetta. Näissä keskusteluissa he innostuivat kertomaan jostain tilanteesta tai heitä kiinnostavasta asiasta.

Välillä innostuttiin myös nauramaan. Ryhmähaastatteluissa puheen määrä ei kuitenkaan jakaantunut tasaisesti, ryhmissä toiset olivat innokkaampia kuin toiset ja osa kertoi avoimemmin asioita kuin toiset. Myös ryhmien välillä oli eroja. Jotkut ryhmät olivat avoimempia kuin toiset. Näissä tilanteissa tutkijana olin herkullisessa asemassa, kun nuoret neuvottelivat, kiistelivät ja tarkensivat keskusteluja. Honkatukian (2018, 155) mukaan ryhmähaastattelun etu onkin juuri siinä, että edellä mainitun kaltaisissa tilanteissa tuotetaan tietoa siitä, miten nuoret rakentavat todellisuutta ja millaisina heidät nähdään kulttuurinsa edustajina.

Annoin pelaajille vapauden sopia ryhmien kokoonpanosta. Ainoa kriteeri ryhmäjaossa oli, ettei ryhmistä saisi tulla liian isoja, enimmäismäärää en silti ohjeistanut. Pelaajat muodostivat ryhmänsä helposti. Vain yksi pelaaja ei päässyt ryhmään, johon olisi halunnut, sillä aikataulut eivät sopineet hänen suunnitelmiinsa. Hänet haastattelin myöhemmin yhdessä toisen pojan kanssa, joka oli ollut aiemmin mukana ryhmähaastattelussa. Eli yksi pelaaja haastateltiin kaksi kertaa, tosin jälkimmäisessä haastattelussa hän ei ollut niin paljoa äänessä kuin ryhmähaastattelussa, vaan hän selkeästi antoi tilaa toiselle nuorelle, jota ei vielä oltu haastateltu ja oli ikään kuin toisen nuoren tukena. Jaottelin ryhmät pelimiehiin, show-miehiin ja luokkakavereihin sen mukaan, miten he olivat ryhmänsä muodostaneet. Pelimiesten ryhmässä pelaajilla oli selkeä tavoite tulla jalkapalloilijoiksi. He olivat olleet joukkueessa alusta alkaen mukana ja liikkuneet yhdessä siitä saakka, vaikka kävivät eri koulua. Show-miehissä pelaajat olivat eri paikkakunnilta, eivätkä liikkuneet muulloin yhdessä kuin jalkapallojoukkueen tapahtumissa. He siis olivat ystäväystyneet pelkästään jalkapallojoukkueen kautta. Joukkueen tapahtumissa he näyttäytyivät usein tilanteissa, joissa painittiin, pelleiltiin, haettiin huomiota tai kamppailtiin muiden pelaajien kanssa. Haastattelussa he kamppailivat verbaalisesti toistensa kanssa. Luokkakavereiksi olen nimennyt ryhmän, jossa pelaajat olivat samasta koulusta ja hekin kulkivat näkemykseni mukaan aika paljon yhdessä vapaa-ajalla. Tässä ryhmässä pelaajat olivatkin erilaisia, oli pelimiehiä ja show-miehiä.

Vaikka ajatukseni oli tehdä ryhmähaastatteluja, halusin antaa mahdollisuuden myös yksilöhaastatteluun, koska joillekin haastateltaville tämä saattoi olla tärkeää. Viisi pelaajaa halusi tulla yksin haastatteluun. Jännitin ennen yksilöhaastatteluja sitä, miten pelaajat uskaltavat puhua niissä. Pelko osoittautui kuitenkin turhaksi, sillä nämä haastattelut sujuivat vähintäänkin yhtä hyvin kuin ryhmähaastattelut elleivät jopa paremmin.

Haastatteluissa oli aistittavissa jännitystä, toisissa enemmän kuin toisissa. Osalla jännitys näyttäytyi puhumattomuutena ja osalla taas esimerkiksi nauramisena. Jännityksen määrään ei vaikuttanut se, oliko haastattelu toteutettu yksin vai ryhmässä. Myös minua tutkijana haastattelut jännittivät. Mietin, kertovatko pelaajat minulle asioita, osaanko kysyä oikeita juttuja, olenko tarpeeksi luonteva ja voinko aikuisena naisena udella esimerkiksi tyttöjen ja poikien välisistä suhteista. Kerroin haastateltaville, ettei oikeita ja väriä vastauksia ole, vaan olen tutkimassa heidän mielipiteitään ja vuorovaikutustaan. Mielestäni onnistuin luomaan suhteellisen rennon ilmapiirin, jolloin pelaajat puhuivat yllättävän paljon ja avoimesti. Toisaalta uskon, että ihan kaikkea ei jaettu minulle nimenomaan siksi, että olen aikuinen ja nainen. Osa pelaajista kuitenkin yllätti minut puhumalla enemmän kuin mitä olin kuullut heidän puhuvan havainnointien aikana. Toisaalta taas jotkut sellaiset pelaajat, jotka olivat aika usein äänessä ja ns. ”voughottivat” ja ”ottivat roolia” joukkueen kesken, olivat haastattelutilanteessa melko hiljaisia ja vastasivat lyhytsanaisesti vain kyllä/ei-vastauksia.

Haastatteluympäristöllä on myös vaikutusta haastattelujen tekemiseen ja sisältöön (Tolonen & Palmu 2007, 102). Mietin haastattelupaikkaa kovasti ja paikan löytyminen oli haastavaa. Tarkoituksena oli löytää paikka, jossa pelaajien olisi luontevaa olla ja, jossa ei tulisi turhia keskeytyksiä. Harkitsin erilaisia pelaajien suosimia vapaa-ajan paikkoja. Näin he ehkä luontevammin kertoisivat vapaa-ajastaan. En kuitenkaan löytänyt rauhallista vapaa-ajan paikkaa, jossa jokainen haastateltava viihtyisi. Päädyin lopulta tekemään haastattelut jalkapalloseuran toimistolla ja kotonani. Molemmat paikat osoittautuivat suhteellisen hyväksi. Seuran toimisto oli rauhallinen ja korosti sitä, että olin haastattelemassa seuran pelaajia. Seuran toimisto oli pelaajille tuttu, koska seuran toimistolla oli pidetty palavereita vuosien saatossa. Omassa kodissa haastattelu arvelutti minua ensin kovasti, mutta lopulta sielläkin haastattelut menivät hyvin. Tein kotona yhden ryhmähaastattelun, yhden parihaastattelun sekä yhden yksilöhaastattelun. Tarjosin jokaisessa haastattelussa pelaajille limsaa, keksejä ja sipsejä. Se rentoutti haastattelujen tunnelmaa.

3.3 Aineiston analyysi

Tein tutkimuksessani alustavaa analyysia koko aineiston keruun aikana. Se onkin yleistä niin laadullisessa kuin etnografisessa tutkimuksessa (Honkatukia, Kiilakoski & Suurpää 2018, 354). Kun aineistoa analysoidaan jo aineiston keruun aikana, voidaan samalla ratkaista, tarvitseeko aineistoa hankkia lisää (Kananen 2014, 111). Itse mietin havainnoinnin aikana

muun muassa, millaisia kysymyksiä kysyisin pelaajilta haastatteluissa, jotta saisin lisää tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Purin haastattelut ja videot litteroimalla ne heti aineiston keruun jälkeen. Tein kaikki haastattelut ja litteroinnit itse. Litterointien aikana palautin itselleni mieleen haastattelutilanteet ja “kuulin” pelaajien äänensävyt ja äänen painot. Kirjoitin litteroinnin aikana tutkimuspäiväkirjaan havaintoja, joita muistin tai joilla ajattelin olevan merkitystä. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä noin kuusi tuntia ja litteroituna tämä aineisto on 138 sivua. Videoaineiston litteroin suurpiirteisesti niin, että kirjoitin sieltä auki sellaisia asioita, jotka koin merkityksellisiksi tutkimukseni kannalta. Ymmärrän, että etnografisessa tutkimuksessa tutkija tuottaa aina vain osittaisen, omiin mielenkiinnon kohteisiinsa kytkeytyvän kuvauksen (Puuronen 2007, 115).

Kananen (2014, 53) toteaa, että tutkijan pitää ymmärtää, ettei lähtökohtaisesti oletta löytävänsä kulttuuria tai ryhmää, jonka jäsenet ovat ajatuksiltaan, toiminnaltaan ja näkemyksiltään homogeeninen ryhmä. Itse lähdin liikkeelle sillä oletuksella, että jalkapalloa pelaavilla pojilla on samat kiinnostuksen aiheet ja he ovat jollain tapaa toistensa kaltaisia ja liikkuvat yhdessä vapaa-ajallakin. Hyvin pian huomasin ryhmän olevan todella heterogeeninen. Näin ymmärsin alkaa etsimään aineistosta sekä samanlaisuutta että erilaisuutta (Kananen 2014, 53). Mielestäni suhtauduin aineistoon avoimesti alusta saakka. Halusin löytää aineistosta merkityksellisiä asioita, joiden myötä tarkentaisin tutkimuskysymystäni ja jonka pohjalta perehtyisin teoreettiseen taustoitukseen tarkemmin. Toki ymmärrän, että en ollut täysin avoin kirja, sillä jokaisella tutkijalla on jonkinlainen ennakkokäsitys tutkimastaan ilmiöstä.

Litteroidessa hahmottelin aineistosta löytyviä teemoja. Litteroinnin jälkeen kesti jonkin aikaa, ennen kuin pääsin todella analysoimaan aineistoa. Aloitin systemaattisen analyysin tulostamalla aineiston ja käymällä sen monta kertaa läpi. Palautin mieleeni niin havainnointitilanteissa tapahtuneita asioita kuin haastatteluja. Pyrin olemaan mahdollisimman avoin etsiessäni aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Päätin analysoida haastattelut sisällönanalyysiä mukailien. Ensimmäisessä vaiheessa lähdin redusoimaan eli pelkistämään litteroitua aineistoa. Poistin siis aineistosta tutkimuksen kannalta epäolellaisen osan. Jäljelle jääneestä aineistosta loin pelkistettyjä ilmauksia. Redusoinnin jälkeen klusteroin eli ryhmittelin aineiston. Tein pelkistetyistä ilmauksista alaluokkia. Viimeinen vaihe oli abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Abstrahoinnissa järjestin aiemmin

syntyneet alaluokat yläluokkiin ja lopulta pääluokkiin ja tämän jälkeen muodostin luokista vielä yhdistävän luokan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122 - 127.)

Aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen (aineiston analyysia mukaillen)

Pääluokka	Yhdistävä luokka
Turnaukset Yhteinen tekeminen	Yhteisöllisyyden kokemus joukkueeseen kiinnittymisen tai kiinnittymättömyyden kannalta
Harrastukset Vapaa-aika Kaverit	Vapaa-ajan toiminnot pelaajia yhdistävänä tai erottavana tekijänä
Lojaalius Tunteiden näyttäminen	Luottamuksen rakentuminen joukkueen pelaajien kesken
Painiminen ja kamppailu Huumori / "läppä" Tytöt Luonteen lujuus	Maskuliinisuuden näyttäytyminen joukkueen toiminnoissa sekä hierarkia joukkueen sisällä

Analyysin perusteella muodostui neljä pääteemaa, joilla kaikilla on oma merkityksensä pelaajien yhteisöllisyyden ja maskuliinisuuden kannalta. Teemat ovat syy harrastamiseen, vertaiset joukkueessa, luottamus ja yhdenvertaisuus sekä hierarkkiset suhteet vertaisryhmässä. Olen avannut teemoja neljännessä luvussa, joka on nimeltään Pelin tiimellyksessä - Kavereita ja futista.

Syy harrastamiseen -teema avaa syitä, miksi jalkapalloa on alettu pelaamaan ja miksi sitä edelleen pelataan. Teema keskittyy jalkapalloharrastuksen kaverisuhteisiin. Teeman kautta selvitetään, millaista nuorten keskinäinen tekeminen jalkapallojoukkueen toiminnoissa on ja mitä harrastus ja kaverit joukkueessa pelaajille merkitsevät. Vertaiset joukkueessa -teemassa käsitellään tarkemmin joukkueen sisäisiä kaverisuhteita. Teeman kautta selvitetään, kuinka paljon pelaajat liikkuvat yhdessä sekä millaisia joukkueen pelaajien väliset kaverisuhteet ovat luonteeltaan. Luottamus ja yhdenvertaisuus vertaisryhmässä -teemassa käsitellään sosiaalisen pääoman resursseja, kuten luottamusta, vastavuoroisuutta sekä osallisuutta. Hierarkkiset suhteet vertaisryhmässä -teemassa esitetään poikien keinoja rakentaa hierarkiaa joukkueen sisällä.

3.4 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Honkasalon (2018, 185) mukaan etnografin ote pohjautuu aikaisemmin opittuun ja elettyyn. Tutkijan oma tausta vaikuttaa siihen, millä tavalla hän ymmärtää ja konkretisoi tutkimustaan. Tutkijan on tiedostettava asemansa ja reflektoitava omaa toimintaansa ja asemaansa tutkijana, hänen täytyy miettiä omaa rooliaan ja positiotaan tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkijapositio on usein erilainen prosessin eri vaiheissa ja erilaisissa konteksteissa. (Paloniemi & Collin 2018, 241.) Tutkija on itse osa sosiaalista maailmaa ja siten myös osa tutkimuskohdettaan. Tiedostan tutkimukseeni vaikuttavan sen, että olen itse pelannut jalkapalloa lapsuudesta saakka ja olen toiminut jalkapallokentällä monenlaisissa rooleissa useiden vuosien ajan. Lisäksi olen kouluttautunut niin jalkapallon kuin nuorisotyönkin saralla. Nämä kokemukset ovat pohja ymmärrykselleni. Ne vaikuttavat muun muassa siihen, että uskon ymmärtäväni jalkapallotermejä, jalkapallon lajikeskusteluja ja joukkuelajeihin liittyvää ryhmädynamiikkaa. Tutkijana olen erilaisessa asemassa kuin sellainen tutkija, jolla ei ole näistä asioista tietoa. Joku toinen tutkija saattaisi kyseenalaistaa tai ihmetellä sellaisia asioita, jotka minulle ovat itsestään selviä ja normaaleja asioita. Se ei kuitenkaan tarkoita, että taustani vuoksi olisin parempi tutkija. Taustani on myös haaste ja voi toisaalta olla jopa rasite, jos en osaa olla tarpeeksi avoin ja luova ajattelussa. Voi olla myös niin, että en osaa aukikirjoittaa asiaa, joka on itselleni itsestäänselvyys. Haastetta luo sekin, että aihe (nuoret ja jalkapallo) on itselleni läheinen ja tunteita herättävä aihe. Pahimmassa tapauksessa saattaa käydä niin, etten kykene tarkastelemaan asioita riittävän objektiivisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 202). Olen kuitenkin tietoisesti pyrkinyt luomaan analyttistä etäisyyttä tutkittaviini ja tutkimiini ilmiöihin erilaisia tutkimusmenetelmiä käyttäen ja tutkimukseni huolellisesti suunnitellen.

Tutkijalla on valtaa, joka on kentällä aina läsnä. Usein valta-asetat ovat tiedostamattomia ja siksi tutkijan on tärkeää reflektoida omaa valta-asemaansa tutkimuksen kaikissa vaiheissa ja tehtävä erilaiset asemat ja tutkijan ja tutkittavien väliset suhteet näkyväksi (Honkasalo 2018, 190). Minun valta-asemani oli se, että olin aikuinen tutkimassa nuoria.

Nuoria tutkittaessa nousee esiin omanlaisiaan eettisiä kysymyksiä. Nuoruus on herkkää ikävaihetta ja nuorten tutkimisessa on omat haasteensa. Olen aiemmin kertonut, että sain tutkimukseen luvan sekä nuorilta itseltään että heidän vanhemmiltaan. Lisäksi korostin osallistujien vapaaehtoisuutta aineiston keruun yhteydessä. Halusin nuorten ymmärtävän, mihin he ovat lupautuneet. Annoin nuorille mahdollisuuden olla osallistumatta tai keskeyttää

osallistumisensa jokaisessa tutkimusvaiheessa. Olen muuttanut tutkimusraportissa jokaisen nuoren nimen, jotta anonymiteetti säilyisi.

Nuorilla saattaa olla haasteita sanallistaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan (Kiilakoski, Honkatukia & Huttunen 2018, 70). Se luo haasteita myös tutkijalle ja tutkijan on pohdittava omaa rooliaan aineiston tulkitsijana. Kaikkia, mutta etenkin nuoria tutkittaessa korostuu luottamuksen rakentuminen ja dialogisuus. Tärkeää olisi saavuttaa tutkittavien luottamus tavalla tai toisella (Eskola & Suoranta 2005, 108). Olen yrittänyt luoda tutkimuksessani luottamuksellisen suhteen nuorten kanssa ja pyrkinyt dialogisuuteen, vaikka se välillä on ollut haastavaa.

Itseni tavoin, nuorisotutkijat haluavat tuoda nuorten äänen esiin. Tutkijan tulee pohtia tutkimuksessaan, kenen ääni kuuluu ja kenen ääni jää vaikenemaan marginaaliin sekä millaisilla menetelmillä ääni saadaan kuuluviin. Kiilakosken ym. (2018, 70) mukaan nuorten kanssa tarvitaan joskus metodologista innovatiivisuutta, koska perinteisin menetelmin ei välttämättä saada nuorten ääntä kuuluviin. Menetelmistä huolimatta aina kaikkien nuorten ääntä ei välttämättä saada esiin ja monissa tutkimuksissa on “vääristymiä” kun näkyvimmit ja dominoivimmat saavat äänensä kuuluviin ja hiljaisempien ääni jää pimentoon. Hiljaisemmat saattavat esimerkiksi jäädä vapaaehtoisesti tutkimuksesta pois, ja näin kävi tässäkin tutkimuksessa, jossa yksi havaintojeni mukaan nuorten kesken ei niin hiljainen, mutta aikuisten kesken hiljainen pelaaja jäi haastattelusta pois. Yrityksistä huolimatta en siis saanut kaikkien ääntä kuuluviin ja tiedostan, etteivät kaikkien ajatukset tule tässä tutkimuksessa julki. Yritin kuitenkin varmistaa mahdollisimman monen äänen kuulluksi tulemisen muun muassa siten, että jokainen sai valita yksilö-, pari- tai ryhmähaastattelun. Koin, että onnistuin hyvin tässä ja yksilöhaastatteluissa sain myös hiljaisempien äänen kuuluviin. Analyysivaiheessa luokittelin pelaajat “näkyttömiin” ja “näkyviin” sekä “välimuotoon” niin haastattelujen kuin myös havainnoinnin perusteella. Jotkut pelaajat olivat molemmissa (haastattelussa ja havainnoinnissa) “näkyviä ja äänekkäitä” ja joillakin se vaihteli. Olen tehnyt jaottelun, koska haluan varmistaa, että huomioin kaikki pelaajat tutkimuksessani ja tuon heidän äänensä kuuluviin, eivätkä vain “näkyvimmit” pääse ääneen tuloksissa.

“Etnografisessa tutkimuksessa tutkijalla on suuri vastuu tutkimustulosten luotettavuudessa” (Kananen 2014, 139). Laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse päättää, millaista aineistoa hän kerää ja mihin asioihin hän kiinnittää huomiota. Näin tutkija tavallaan vaikuttaa tutkimuksen

tulokseen. Tutkija ei voi kuitenkaan keksiä itse tuloksia, vaan tulkintojen on aina perustuttava aineistoon (mt. 139). Kuten aiemmin olen kertonut, joku toinen tutkija voisi saada minun aineistostani erilaisia tuloksia, jos hän kiinnittäisi eri asioihin huomiota kuin mihin minä olen kiinnittänyt ja muuttaisi aineiston tarkastelukulmaa ja tutkimusongelmaa. Uskon kuitenkin vakaasti siihen, että samoja asioita tutkiessaan kuka tutkija vain saisi samat tulokset, joihin minä olen päätenyt.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden tarkastelua pidetään haastavana ja luotettavuuskriteereitä hämärinä. Tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan tekemiään valintoja ja perustelemaan ne. (Eskola ja Suoranta 2005, 208.) Kanasen (2014, 141) mukaan yksi etnografisen tutkimuksen luotettavuutta parantava tekijä on monilähteisyys/vahvistuvuus, jossa tietoa kerätään eri lähteistä erilaisilla menetelmillä ja näin haetaan tukea väitteille ja tulkinnalle. Tässä tutkimuksessa käytin lähteinä kirjallisuutta, havainnointia, haastatteluja, kuvia ja videokuvia. Lisäksi pohdin ilmiötä eri kanteilta. Pyrin sillä tavalla luomaan tuloksista mahdollisimman luotettavia.

Yksi luotettavuuden mittari on saturaatio eli kylläntyminen. Aineiston riittävyttä voi olla vaikea etukäteen tietää, sillä tutkimuksessa halutaan kuvata ja ymmärtää ilmiötä eikä sillä pyritä tilastollisiin yleistyksiin. (Eskola & Suoranta 2005, 60 – 61.) Keräsin aineistoa jo alun perinkin melko paljon ja huomasin analyysivaiheessa, että niin havainnoinnin muistiinpanoissa kuin haastatteluissa alkoi toistua samoja asioita. Toisaalta siellä toistuivat ne asiat, jotka olivat yhtenäisiä. Eroavaisuuksia etsiessään saturaatiosta ei ehkä kannatakaan puhua, etenkin pienellä aineistolla (Tuomi & Sarajärvi 2018, 101). Koska olin hieman epävarma aineistoni riittävydestä, halusin vielä varmistaa sen riittävyden ja palasin kentälle vielä kerran kesällä 2017. Lähdin joukkueen mukaan turnaukseen, joka järjestettiin Etelä-Suomessa. Turnaukseen mentiin bussilla ja mukana oli myös samanikäisten tyttöjen joukkue. Matkustin mukana bussilla ja yövyin yhden yön joukkueen kanssa koulumajoituksessa sekä seurasin pelejä ja pelien aikana kentän reunan tapahtumia. Tuon turnauksen havainnot vakuuttivat minut siitä, että keräämäni aineisto on riittävä. Pelaajien toiminta ei ollut muuttunut juurikaan ja varmistuin siitä, että analyysini aiemmasta aineistosta olivat oikeansuuntaisia. Päätin olla tekemättä enää uusia haastatteluja, sillä halusin pysyä rajauksessani ja koin, etteivät haastattelut olisi tuoneet enää lisäarvoa tutkimukselle.

4 PELIN TIIMELLYKSESSÄ - KAVEREITA JA FUTISTA

4.1 “Paras joukkue ikinä” - Syy joukkueessa pelaamiseen

Tässä alaluvussa tarkastelen jalkapalloharrastuksen aloittamisen ja jatkamisen syitä sekä sitä, mikä on vertaissuhteiden merkitys joukkueen sisällä. Vanhempien merkitys korostuu harrastuksen aloittamisessa, kun taas sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunne ja mahdollisuus olla ystävien seurassa saa nuoret jatkamaan harrastusta. Sisäistä motivaatiota ilmentävät syyt, kuten hauskuus ja kavereiden kanssa touhuaminen nousivat haastatteluissa keskeisiksi teemoiksi.

Tutkimassani jalkapallojoukkueessa jalkapalloa oli alettu harrastamaan useimmiten siten, että vanhemmat olivat vieneet pelaajan pienenä harrastuksen pariin. Moni pelaaja oli pelannut jalkapalloa 4 - 5-vuotiaasta lähtien. Yli puolet oli pelannut jalkapalloa jo yli seitsemän vuotta ja vain yksi oli pelannut vähemmän kuin viisi vuotta. Ne, jotka olivat tulleet myöhemmin mukaan, olivat tulleet lähinnä kavereiden innostamina tai kehittyäkseen jalkapalloilijoina.

Vanhempien merkitys urheilun mahdollistajina korostui haastatteluissa. Koska moni pelaaja oli aloittanut lajin harrastamisen jo hyvin nuorena, olivat lajivalinnan tehneet vanhemmat. Vanhemmat olivat olleet suurelle osalle pelaajista myös niitä tuuppijoita, jotka olivat tsempanneet pelaajan treeneihin silloinkin, kun olisi ollut kiva leikki kesken. Tätä pidettiin kuitenkin hyvänä asiana ja moni sanoi, että vaikka sinne treeneihin oli joskus tympeä lähteä kesken leikkien, niin aina siellä treeneissä oli ollut kiva pelaila kavereiden kanssa ja sen jälkeen oli hyvä mieli.

Nostan vanhempien roolin esille, koska usein sosiaalinen (alku)pääoma saadaan lapsena lahjana tai perintönä kasvuyhteisöltä. Kun lapsi kasvaa, hän alkaa rakentaa omaa sosiaalista pääomaansa eli henkilökohtaisia verkostoja, luottamuksellisia suhteita ja arvojärjestelmäänsä. (Pulkkinen 2002, 46.) Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta päästä osaksi esimerkiksi jalkapallojoukkuetta, ja tämä on hyvä huomata silloin, kun pohditaan sosiaalisen pääoman kerryttämistä. Lapsen ryhmään pääseminen on usein aikuisten vastuulla, ja perheille ladataan paljon paineita sen suhteen. Moni urheiluharrastus vaatii huoltajilta suurta panostusta, mikä asettaa lapset ja nuoret eriarvoiseen asemaan. Ryhmään kuuluminen on monissa tutkimuksissa todettu tärkeäksi, ja esimerkiksi Korkiamäen sekä Ellosen (2010, 29) mukaan urheilu ryhmässä on osallisuutta edistävää ja väylä sosiaaliseen tukeen. Tutkimuksessani

pelaajat olivat päässeet osittain vanhempien ansiosta osaksi ryhmää/yhteisöä jo varhaisessa lapsuudessaan, ja parasta jalkapallossa oli pelaaminen kavereiden kanssa.

Tutkija: Mikä siinä jalkapallossa on parasta?

Mikael: Saa olla kavereiden kans ja pelata

Yleisin syy, miksi pelaajat pelasivat edelleen jalkapalloa, tiivistyy sanoihin ”koska se on niin kivaa”. Lisäksi jalkapallo koettiin lajina kiinnostavaksi. Kivana pidettiin kavereiden kanssa olemista, turnauksiin osallistumista (etenkin useamman yön koko joukkueen turnaukset), pelaamista ja voittamista sekä sitä, että harjoittellessa kehittyi hyväksi. Samoja syitä ovat tuoneet esiin Zacheus ja Saarinen (2018) artikkelissaan ”Lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen ja sen taustalla vaikuttavat syyt”. Nämä ovat pitkälti myös niitä syitä, jotka on todettu lasten ja nuorten urheilun sisäisiä motiiveja ilmentäviksi myönteisiksi tunnekokemuksiksi (Sipari & Konttinen 2012, 24).

Jalkapalloa pelattiin myös, jotta vapaa-ajalla olisi tekemistä, eikä tylsää. Tämä viittaa siihen, että jo nuorille on muodostunut käsitys siitä, millaista tämän päivän toivottu vapaa-aika ja hengailu on. Ohjaamaton vapaa-aika ei sellaista ole. Myös ohjatun harrastamisen olemassaolon tärkeyttä perusteltiin.

Mikael: Siellä treeneissä on aina mukavaa ja siellä on ne kaveritkin

Alexi: Ja sitte ku on miettiny että mitä tekis jos ei pelais, ni sitte ois aika tylsää sit ilman jalkapalloa.

Olavi: Vapaa-ajalla ei olis sitten kovin paljoo tekemistä ja sitte istus sitte vaan puhelimien ja konsolien ääressä

Miro: Kyllä pitää olla harrastus tässä iässä vielä ja sitten on ne kaverit kaikki siellä niin sit pystyy olemaan paljon niiden kanssa tekemisissä

Kaikkien haastatteluihin osallistuneiden pelaajien mielestä kaverit ovat tärkeä osa joukkuetta ja harrastamista. Pelaajat pohtivat kavereiden merkitystä muun muassa sen kautta, jos kaveri harrastaisi jotain toista lajia. Berg (2015, 88) on todennut, että kavereilla ja ystävillä on vanhempien ohella merkittävä rooli vapaa-ajan harrastusten valintaan, sillä valinnat tehdään usein vertaisryhmissä.

Olavi: En tiä (pelaisinko jos ei ois näitä kavereita), ku jos ois vaikka jääkiekossa tuttuja niin vois sitte mennä sinne.

Mikael: Niin no joo, jos jossain muussa lajissa ois paljon enemmän sellaisia hyviä kavereita joita tuntee, niin sitte vois mennä sinne, ehkä mä kuitenkin sitä sitten harrastaisin, jos siellä jalkapallossa ei olis ketään

Aleksi: Ja sitten vielä jos sää harrastat jalkapalloa ja muut sun kaverit sitten harrastaa vaikka nyt sählyä, niin sit ku vapaa-ajalla sulla ei ois mittää reenejä ja niillä olisi sitte sählyreenit, niin sulla ei ois sitten mittään tekemistä ku sulla ei ois kavereita

Osa pelaajista lopettaisi jalkapallon pelaamisen, jos heidän täytyisi vaihtaa joukkuetta tai tämä joukkue hajoaisi. Pelaajat, jotka sanoittivat joukkueen merkityksen erittäin tärkeäksi, liikkuvat vapaa-ajalla usein vain yhden tai kahden kaverin kanssa. Korkiamäen & Ellosen (2010, 27) mukaan etenkin pojat, joilla on vain yksi läheinen ystävä tai ei ystäviä ollenkaan, ovat vaarassa jäädä ilman sosiaalista tukea. Joukkue voikin olla näille pelaajille tärkeä juuri sen vuoksi, että sieltä saa tukea vertaisiltaan. Joukkoon kuuluminen ja hyväksytyksi tuleminen ovat tärkeimpiä asioita nuorten elämässä. Osa pelaajista saattoi kokea tärkeänä ryhmään kuulumisen myös sen vuoksi, että maskuliinisuuksia rakennetaan ryhmässä suhteessa toiseen ja urheilussa pätevillä pojilla on usein korkea status vertaisryhmässä (kts. luku 4.4.). Joukkueen tärkeys kiteytyy Elmerin sanoihin:

Elmeri: ”Tämä on paras mahdollinen joukkue ja lopettaisin jos pitäisi vaihtaa toiseen joukkueeseen.”

Osa pelaajista piti kavereita erittäin tärkeänä, mutta he olisivat olleet valmiita jatkamaan pelaamista tarvittaessa myös jossain toisessa joukkueessa. He luottivat siihen, että myös sieltä saisi itselleen uusia kavereita. Näin puhuneet pelaajat olivat pelaajia, joilla oli paljon kavereita ja jotka toimivat joukkueen sisällä kaikkien kanssa. Näillä pelaajilla näytti olevan itseluottamusta ja sosiaalisia resursseja sekä peleissä että pelien ulkopuolella. Heidän mielestään jalkapalloharrastuksen kautta voi saada itselleen uusia ystäviä, kuten Mikaelin kommentista voi päätellä:

Mikael: ”Joo niinkö kaikkien kanssa ystävyysty kumminki aika helposti, niin... tai ainaki yleensä jalkapallon kautta ystävyysty helposti muitten kaa”

Yhteinen tekeminen vapaa-ajalla on yhteisöllisyyden kannalta tärkeää (Paasivaara & Nikkilä 2010, 22). Joukkueen valmentajat pitivät tärkeänä yhteishenkeä ja loivat kauden aikana useasti tilanteita, joissa yhteisöllisyys ja joukkuehenki pääsivät kehittymään. Tällaisia olivat muun muassa yhteiset joukkueen tapahtumat kuten leiripäivät, yhteistoimintailat / yön yli kestävät tapahtumat, turnaukset, joukkueen yhteiset pelimatkat linja-autolla sekä

harjoituksissa tapahtuvat pari- ja ryhmäjaot. Myös yhteislaulut pelimatkoilla rakensivat yhteisöllisyyttä, kuten seuraava esimerkki osoittaa.

“Olemme juuri matkanneet pelikentälle. Toisen joukkueen peli on kohta alkamassa. Ennen lämmittelyjä kaikki pelaajat ahtautuvat pikkubussin takaosaan. Osa istuu toistensa sylissä, jotta kaikki mahtuvat. Valmentaja laittaa täysillä soimaan Cheekin Fiiliksissä -kappaleen, josta on tullut reissun vakiohitti. Pojat laulavat biisiä niin, että laulu kuuluu kentälle saakka. Pojat ovat selvästi “fiiliksissä” ja kun bussista tullaan ulos yksi kerrallaan, läpsytellään kavereiden kanssa käsiä yhteen.” (Kenttäpäiväkirja 1.7.2016)

Jokainen haastateltu pelaaja kertoi, että joukkueen sisällä vallitsi hyvä ilmapiiri. Jokainen sanoi myös kokevansa olevan osa joukkuetta ja tasa-arvoinen toimija joukkueessa. Haastatteluissa kaikki uskoivat kaikkien olevan joukkueessa tasa-arvoisia ja että kaikkia tarvitaan. Hyvä ilmapiiri näkyi muun muassa kentän laidalla, jossa pelaajat kannustivat kentällä olevia pelaajia laulamalla kannustuslauluja. Jokaisen pelaajan nimi käytiin lauluissa läpi ja se näytti tuovan kentällä olevalle pelaajalle hyvän mielen.

“Kentän laidalla olevat kannustusjoukot (toisessa joukkueessa pelaavat) laulavat kannustuslauluja: Jesse Määääkinen, Jesse Mäkinen.... Miika Soorjonen, Miika Sorjonen.... Jonne Laaiihanen, Jonne Laihanen.... Jokaisen kentällä olleen nimi käydään läpi laulamalla ja pelaajat kentällä näyttävät olevan ylpeitä, kun heidän nimi mainitaan. Tunnelma on hyvä ja vihdoinkin joukkue saa myös maalin tehtyä. Maalin tekijä juoksee lujaa kohti kannustusjoukkoja, jotka hyppivät ja kiljuvat iloisesti sekä ojentavat rivissä kätensä kohti kenttää. Maalintekijä käy läpsäyttämässä jokaisen pelaajan kättä ennen kuin palaa takaisin kentälle.” (Kenttäpäiväkirja 1.10.2016)

Vertaissuhteiden merkittävyyteen liittyvänä asiana aineistosta nousi esille arvostus turnauksia ja yhteismajoituksia kohtaan. Pelaajien mielestä turnaukset ja niihin liittyvät yhteismajoitukset sekä bussimatkat olivat mukavaa yhdessäoloa. Osa oli sitä mieltä, että ne olivat koko harrastamisessa parasta, koska siellä sai hengaila kavereiden kanssa ja touhuta mukavia asioita. Touhuaminen turnauksissa tarkoitti yhdessä pelaamista, kisaamista, musiikin kuuntelua ja tanssia sekä leikkimistä.

“Ruoan jälkeen puolet porukasta menee pelaamaan ja loput jäävät leikkimään piilosta. Piilosilla leikkivät myös kaksi 6-vuotiasta tyttöä, jotka ovat mukana reissussa. Pelaajilla näyttää olevan hauskaa ja viimeisiä piilossa olevia etsitään porukalla.” (Kenttäpäiväkirja 1.7.2016)

Pelaajien mukaan he eivät juuri leikkineet muiden kavereiden kanssa, koska *“muut eivät enää leiki tässä iässä”*. Tässä porukassa he vielä kuitenkin leikkivät keskenään, eikä se tuntunut olevan noloa tai mitenkään negatiivista. Pelaajista se oli hauskaa yhdessäoloa.

Leikkimistä näkyi sekä turnauksissa että vapaa-ajan whatsapp-kuvissa. Myös haastatteluissa pelaajat toivat leikkimisen näkyväksi kuvailemalla yhteisiä leikkejä. Pelaajat kertoivat leikkivänsä useimmiten piilosta tai itse keksimiään leikkejä ja kisailuja.

Leevi: Joo leikitään tän porukan kanssa enemmän ku muitten, esim. just jotain piilojuttuja

Elias: Koska se on helppoa

Miika: Me ollaan enemmän tekemisissä toistemme kanssa

Jonne: Ei kukaan muu mun kavereista enää leiki

Turnauksissa pelien ulkopuolisella ajalla pelaajat olivat joko kaikki yhdessä tai he muodostivat toiminnoissaan ja hengailuissaan erilaisia pienryhmiä, joiden koostumus vaihteli hetkessä. Turnauksissa en erottanut sitä, ketkä liikkuvat vapaa-ajalla yhdessä ja näytti siltä, että kaikkia kavereita arvostettiin yhtä paljon. Tästä esimerkki kenttäpäiväkirjastani:

“Pojat ovat kentällä ja aikovat alkaa pelata jalkapalloa, vaikka juuri tulivat ottelusta. Mukana on lähes kaikki. Vain Mikael ja Oscar ovat sisällä lepäämässä tai lukemassa kirjaa. Pojat valitsevat keskuudestaan kapteenit molemmille joukkueille. Alkaa perinteiset joukkuejaot, joita itse karsastan ohjauksissani, koska usein heikoimmat pelaajat jäävät viimeiseksi. Yllätyksekseni huomaan, että Jesse valitaan ensimmäisenä joukkueeseen.” (Kenttäpäiväkirja 1.7.2016)

Jesse valittiin vapaa-ajan pelissä ensimmäisenä joukkueeseen, vaikka pelillisesti taitavampia ja “suositumpia” pelaajia ja ns. kavereita olisi voitu valita. Tämä oli yllätys, sillä Jesse vaikutti olevan ehkä hieman ulkopuolinen porukasta. Hän ei ollut taitavin, vaan enemmänkin aika hiljainen ja hieman syrjään vetäytyvä. Silti hän oli poikien leikeissä ja toiminnoissa aina mukana ja näytti siltä, että hän oli porukassa yhtä hyväksytty kuin muutkin.

Nämä joukkueen yhteiset hetket olivat luoneet joukkueesta tiiviin yhteisön, jossa näytti olevan helppoa ja turvallista olla. Yhteisöllisyydessä on kyse vuorovaikutuksesta sekä yhdessä olemisesta ja tekemisestä. Siihen kuuluvat käsitteet luottamus ja yhteenkuuluvuus, joita pidetään myös sosiaalisen pääoman keskeisinä käsitteinä. Sekä Korkiamäki (2010), Manninen (2010b) että Huuki (2010b) ovat tuoneet esille, että ryhmissä sosiaalisella asemalla ja ryhmään kiinnittymisellä on merkitystä osallisuuden kokemuksiin. Luottamusta syntyy kun ihminen tuntee tulevansa kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi.

4.2 “Suurin osa mun kavereista tulee jalkapallosta” - vertaiset vapaa-ajalla

Tämän luvun otsikko *“Suurin osa mun kavereista tulee jalkapallosta”* on erään nuoren kommentti, kun haastattelussa tuli puheeksi kaverit. Nuoruudessa vanhempien merkitys vähenee ja itsenäistyvälle nuorelle muut sosiaaliset ympäristöt muodostuvat tärkeiksi. Nuoren sosiaalinen tuki ja kontrolli on yhä enemmän kodin ulkopuolista ja merkityksellisten ihmissuhteiden verkosto laajenee. (Salmi 2006, 191.) Pulkkinen (2002, 232) toteaa kavereiden seuran olevan tärkeää nuorten kaikenpuolisen kehityksen kannalta. Vertaisten kanssa opitaan asioita, joita ei välttämättä aikuisten kanssa opita.

Nuoret mieltävät vapaa-ajan nykyään koulun ulkopuolisesti ajaksi ja tilaksi (Määttä & Tolonen 2011, 5). Näin myös minun tutkimukseni nuoret ajattelevat. Vapaa-aikaa vietettiin paljon kavereiden ja harrastusten parissa. Tutkimieni nuorten yhteinen vapaa-ajanviettotapa oli jalkapallon pelaaminen joukkueessa sekä toiminta joukkueen muissa yhteisissä hetkissä. Se vei heidän mukaansa paljon aikaa, vaikka osan mielestä harrastamiseen olisi voinut käyttää enemmänkin aikaa. Jalkapalloharjoitusten lisäksi moni pelaajista liikkui yhdessä myös treenien ulkopuolisella vapaa-ajalla. Korkiamäki ja Ellonen (2010, 24) ovat kuvanneet säännöllisen urheiluharrastuksen saattavan edellyttää suurta ajallista panostusta, jolloin on luonnollista, että joukkuekavereista tulee ystäviä ja heidän kanssaan vietetään aikaa myös muualla vapaa-ajalla.

Mikael: mä liikun enemmän joukkuekavereitten kans ku niitten koulukavereitten kans

Toisaalta yhteistä vapaa-ajan viettoa voidaan tulkita myös sen mukaan, että ihmiset pyrkivät valitsemaan itsensä kaltaisia ystäviä itselleen (Pulkkinen 2002, 232) ja kaveriporukoiden muodostumisen on todettu osittain perustuvan samankaltaisuuteen (Salmivalli 2005, 62). Tutkimani pelaajat asuivat eri puolilla kaupunkia, kävivät eri kouluissa ja osa pelaajista kulki lähikunnista joukkueen harjoituksissa, peleissä ja tapahtumissa. Pelaajilla oli kuitenkin yhteinen kiinnostuksen kohde, jalkapallo, joka heitä yhdisti, sekä joukkue, jossa he pelasivat.

Hengailu ja yhdessä oleminen on yksi nuorten tapa viettää yhteistä vapaa-aikaa. Yhdessä oleminen nousi tässä aineistossa tärkeään rooliin nuorten vapaa-ajassa. Moni pelaaja kävi muun muassa nuorisotilalla, kauppakeskuksessa, leikkikentillä ja puistoissa yhdessä “hengailmassa” isolla porukalla. Aaltonen & kumppanit (2011, 45) tulkitsevat hengailun sosiaalisesti toiminnoksi, jossa tekemisen sijasta tähdätään pyyteettömään yhteisöllisyyteen. He kuvaavat Bourdieun (1986) ja Tolosen (2007) tulkintojen mukaisesti yhdessäoloa

merkittäväksi asiaksi, mutta myös sellaiseksi, jota ei arvioida sosiaalisena pääomana. Yhdessäolon tehtävänä ei ole tuoda elämään tukea, uusia sosiaalisia suhteita tai taloudellista hyötyä, vaan “vapaa-aika ja kaverit muodostavat sosiaalisen yhtälön, jossa eletään tässä ja nyt” (mt., 45). Toisaalta yhdessä oleminen ja tekeminen, hengaileminenkin, mielestäni tiivistää ystäväporukkaa ja luo muun muassa luottamusta ja vastavuoroisuutta, jotka nähdään sosiaalisen pääoman edellytyksinä.

Myös muut joukkueen jäsenet, jotka asuivat samalla paikkakunnalla, liikkuiivat silloin tällöin joukkueen isomman porukan mukana, mutta eivät kokeneet olevansa vapaa-ajalla osa tätä porukkaa. Näiden poikien yhdessäolo liittyi joukkueen tapahtumien ulkopuolella lähinnä pienempiin ryhmiin tai kaksin oloon ja eniten niiden kavereiden kanssa hengailuun, jotka olivat myös koulukavereita. Tämä näkyi myös haastatteluissa, sillä yksin haastatteluun tulleet olivat niitä pelaajia, jotka eivät hengailleet joukkueen kaveriryhmissä vapaa-ajalla vaan viihtyivät enemmän kaksistaan jonkun joukkuekaverin kanssa tai viettivät vapaa-aikaansa joukkueen ulkopuolisten kavereiden kanssa. Yhdessä haastattelussa ilmeni, että joukkueen sosiaalisiin suhteisiin kuuluminen ei ole yksiselitteinen asia:

Elmeri: No mää ainaki oon eniten niitten mun luokkalaisten kaa. Enkä liiku joukkuelaisten kans paitsi tietenki reeneissä ja silleen. Mut en koe ulkopuoliseksi, et olisi ulkopuolinen, mutta, en tiää miten sen sanois.... et ei oo silleen niinku ihan mut on kuitenkin siinä joukkueessa silleen et

Eri paikkakunnilla asuvat olivat joukkueen yhteisissä tapahtumissa luontevasti mukana. Kun he olivat mukana joukkueen turnauksissa, harjoituksissa tai peleissä, he kuuluivat joukkueen isoon kaveriporukkaan. He eivät siis olleet jääneet porukan ulkopuolelle missään vaiheessa, ja näytti siltä, että he olivat paremmin porukassa sisällä kuin samalla paikkakunnalla asuvat joukkuekaverit, jotka eivät vapaa-ajalla liikkuneet ison porukan kanssa. Tämä toisaalta selittyy sillä, että muualta tulleina heidän oli pitänyt ottaa paikkansa joukkueessa. Nämä “ulkopaikkakuntalaiset” olisivat myös halunneet liikkua vapaa-ajalla enemmän joukkuekavereiden kanssa, mutta se ei ollut mahdollista sen vuoksi, että he asuivat niin kaukana, eivätkä päässeet kulkemaan paikkakunnalle juuri muulloin kuin harjoitusten ja joukkuetapahtumien ajaksi. Aaltonen ym. (2011, 39) ovat todenneet, että ryhmiin kuulumisen rajoitukset ja mahdollisuudet määrittyvät monien taustatekijöiden mukaan. Yksi näistä on alueellisuus, joka tässä aineistossa nousi esille. Vaikka samassa joukkueessa pelattiin, niin pitkien välimatkojen takia vapaa-ajalla ei oltu yhtä tiiviisti yhdessä.

Teknologian kehittyminen on tuonut uusia mahdollisuuksia pitää yhteyttä vertaisryhmiin ja yhteisöihin. Lähes jokaisella yläkouluun siirtyvällä nuorella on käytössään älypuhelin, johon saa ladattua erilaisia sovelluksia (Merikivi ym. 2016, 20). Yksi tyypillinen tapa hyödyntää teknologiaa ja mediaa on vertaistuki ja yhteydenpito suhteessa omaan harrastusryhmään (Mulari & Vilmilä 2016, 33). Joukkueessa jokainen pelaaja kuului pelaajien yhteiseen whatsapp-ryhmään. Whatsappin kautta pelaajat olivat yhteydessä toisiinsa. Suurimmalla osalla oli myös instagram ja snapchat, jotka aineistoa kerätessä olivat nuorten keskuudessa suosituimpia sovelluksia. Osa käytti myös instagramin live-lähetyksiä yhteydenpitoon. Näin myös muilla paikkakunnilla asuvat pystyvät “olemaan paikan päällä” reaaliaikaisesti. Pelaajat saattoivat olla esimerkiksi yhden pelaajan luona yökylässä ja muut pelaavat pystyivät olemaan heihin yhteydessä videolähetyksen avulla.

Havainnointien aikana Pokemon Go -pelin suosio oli huipussaan, ja pelaajat viettivät paljon aikaa pokemoneja etsiessä. Haastatteluihin mennessä villitys oli kuitenkin suurella osalla mennyt jo ohi. Suurin osa pelaajista sanoi Pokemon Go:n pelaamisen yhdistäneen joukkuetta kesän aikana. Pelaajat liikkuvivat sinä kesänä enemmän kaupungilla puistoissa ja muilla pokestopeilla ja tapasivat siellä myös joukkuekavereita enemmän. Samoin pokemoneja lähdettiin välillä etsimään yhdessä.

Tutkija: Silloin kun pokemon go tuli, niin muuttiko se teidän vapaa-aikaa jotenkin?

Leevi: Oltiin enemmän ehkä joukkueena

Tutkija: Siis teidän koko joukkueen kans vai?

Leevi: Sovittiin joukkueen ryhmässä, että mennään kirkolle luretaan. Sitten oltiin siinä

Elias: Tai sitten treenien jälkeen jäätiin poke-jahtiin

Leevi: Niin tai sitten oltiin ennen treenejä

Toisaalta kaikki joukkuelaiset eivät tunteneet samoin. Vaikka edellä mainitun haastattelun mukaisesti pelaajat kokivat olevansa enemmän yhdessä koko joukkueen kanssa ja joukkueen whatsapp-ryhmässä oli sovittu yhteisiä tapaamisia, koki osa pelaajista, etteivät he kulkeneet paljoa enempää joukkueen kanssa kuin aiemminkaan:

Tutkija: No olitteko te joukkueen kanssa koskaan tai oliko teitä isompia porukoita (pokemoneja etsimässä)

Jesse: No yleensä, et määhän oikeen kovin isossa porukassa oo ollu, että oikeestaan kaks kolme enintään tai on ehkä enemmänkin ollu joskus

Tutkija: Entä silloin kun te niitä pokemoneja etsitte, niin ootko sää aina sen saman kaveriporukan kanssa vai?

Miro: Oon määhän aika paljon joukkuekavereittenkin kanssa

Tutkija: Yhdistikö se mitenkään teidän joukkuetta se Pokemon-juttu?

Miro: No, en määhän oikeen osaa sanoa. Ei mun mielestä hirveesti.

4.3 “Niihin voi luottaa” - Luottamus ja yhdenvertaisuus vertaisryhmässä

Yhteisöllisyyden kannalta on tärkeää, salliiko yhteisö yksilöiden epäonnistumiset ja tukeeko se yksilöiden rohkeutta esimerkiksi riskien ottamiseen. Näin yhteisö antaa mahdollisuuksia erilaisten kokemusten tutkivaan kohtaamiseen. (Paasikivi & Nikkilä 2010, 17.) Joukkueessa valmentajat rohkaisivat pelaajia olemaan rohkeita kentällä. He toivat tätä esille jokaisessa pelipalaverissa ja myös kentän laidalla pelien aikana. Rohkeana oleminen tarkoitti heillä sitä, että yrittää täytyy ja epäonnistua saa.

Virtasen (2018, 243) ja Huukin (2010a, 10) mukaan poikien ystävyys-suhteissa huolenpidolle ja välittämisen viestinnälle asetetaan rajoituksia. Miehisessä kulttuurissa haavoittuvuus on heikkoutta ja miehiltä odotetaan pärjäämistä, valittamatta jättämistä sekä sisukkuutta. Joukkueessa pelaajat saivat kuitenkin näyttää tunteitaan avoimesti. Seuratessani poikien toimintaa turnauksissa huomasin, että joukkueen sisällä pystyttiin näyttämään tunteita. Hävityn pelin jälkeen pettymyksen näyttäminen oli avointa. Pelaajilla oli erilaisia tapoja ilmentää pettymystään, mutta itku oli yleisin tapa. Kukaan pojista ei menettänyt kasvojaan itkettyään tappion vuoksi. Moni poika otti tappiot raskaasti ja avoin itku alkoi heti tuomarin vihellettyä pilliin. Pelaajat lohduttivat toisiaan ja myös valmentajat lohduttivat itkeviä poikia esimerkiksi halaamalla ja juttelemalla pelistä. Valmentajilla oli positiivinen ja kannustava ote pelien jälkeen, ja nopeasti pelaajat unohtivat tappion ja nauroivat toistensa kanssa.

Toisista välittäminen ulottui myös virallisten pelien ulkopuoliseen vapaa-aikaan, kun pelaajat toimivat keskenään. Seuraava tapahtuma on hyvä esimerkki siitä, miten pelaajat huolehtivat toisistaan myös silloin kun pelattiin niin sanottua vapaa-ajan peliä, jota pelaajat pelasivat paljon turnauksissa.

“Muutama pelaaja on pelaamassa jälleen pihalla. Osa on jäänyt sisälle lueskelemaan. Pelissä yhtäkkiä Jesse saa pallon päähänsä kovaa ja koko porukka

lopettaa pelit ja kerääntyy ympärille auttamaan häntä. Kaikki ovat huolissaan. Jesse tokenee ja lähtee hakemaan ensiapua. Osa porukasta päättää lopettaa pelaamisen ja lähtee Jessen mukaan. Osa jää vielä pelaamaan” (Kenttäpäiväkirja 30.6.2016)

Jalkapallokulttuuriin kuuluu halailu ja ilon näyttäminen esimerkiksi maalin jälkeen, jolloin pelaajat hyppivät ja halaavat toisiaan. Tämä samainen käyttäytyminen näkyi myös pelien välisellä vapaa-ajalla, jossa pojat halailivat toisiaan ja saattoivat kävellä kadulla kaulakkain tai tanssia isossa porukassa.

“Kävellään kaupungilla. Kolme poikaa kävelee kaulakkain keskellä katua ja he näyttävät iloisilta” (Kenttäpäiväkirja 31.9.2016)

“Ollaan laivalla ja Ville Viikinki tanssittaa lapsia. Koko joukkue menee mukaan tanssimaan. Kaikki tanssivat omalla tyylillään ja kaikilla näyttää olevan hauskaa.” (Kenttäpäiväkirja 29.9.2016)

Useimmiten poikien välinen yhteinen oleminen oli iloista ja hauskaa, josta edelliset lainauksetkin kertovat. Poikien vapaa-aikaan kuuluivat myös kahdenkeskiset juttelutuokiot.

“Iltapuuhat on tehty ja valmentajat ovat käskeneet poikia rauhoittumaan. Mico ja Leevi pelleilevät patjoillaan ja osa porukasta naureskelee heille. Elmeri ja Jonne nukkuvat jo. Mikael ja Niko juttelevat keskenään hiljaa patjoillaan. Heillä näyttää olevan menossa tärkeä juttutuokio, sillä pojat eivät naureskele, vaan juttelevat keskenään vakavasti. Näyttää siltä kuin he puhuisivat toisilleen luottamuksellisia asioita. Jutustelu jatkuu siihen saakka, kunnes yksi valmentajista sanoo hiljaisuuden koittaneen. Pojat laittavat nukkumaan ja pian kaikki jo nukkuvat.” (Kenttäpäiväkirja 2.7.2016)

Joukkuekaverit koettiin ystäviksi ja sosiaalisen pääoman tärkeä ominaisuus *“luottamus”* näkyi poikien toiminnoissa ja haastatteluissa:

Tutkija: Niin sää koet et ne on ystäviä?

Leevi: Joo

Tutkija: Mistä sen tietää et on ystävä?

Leevi: Niihin voi luottaa

Luottamusta ja lojaaliutta kavereita kohtaan kuvastaa myös se, että kaikki joukkueen pelaajat olivat sitä mieltä, että vaikka joukkueessa oli eritasoisia pelaajia ja osan hakiessa harrastuksesta rentoa ja osan vakavaa vapaa-aikaa, tuli kaikkien saada yhtä paljon peliaikaa ja kaikkia tuli kohdella tasapuolisesti. Tämä viittaa siihen, että voittamista ei pidetty tärkeimpänä asiana vaan tärkeämpää oli se, että kaikilla oli mukavaa ja kaikki pääsivät pelaamaan. Joissakin pelaajien kommentteissa korostui, ettei joukkueessa ollut huonoja

pelaajia, vaan kaikilla pelaajilla oli oma paikkansa joukkueessa, kyse oli vain siitä, miten pelaajien ominaisuuksia hyödynnetään. Samanlaisia tuloksia on saatu Icehearts-toiminnasta, jossa pidetään tärkeänä yhteishenkeä ja sitä luodaan koko toiminnan ajan (Wessman & Känkänen & Silonsaari 2018, 209). Myös Icehearts-toimintaan osallistuneet pojat pitivät tärkeänä sitä, että kaikki halukkaat joukkueen jäsenet saavat peliminuutteja kentällä. Wessman kumppaneineen (2018, 209) tulkitsee tämän luovan poikien kesken yhdenvertaisuutta.

4.4 “No ku tulis vähän nolo olo” - Hierarkkiset suhteet vertaisryhmässä

Olen edellisissä alaluvuissa kuvannut poikien kaverisuhteita ja niiden kautta rakentuvaa yhteishenkeä. Tässä alaluvussa tuon esille, miten jalkapallojoukkuetta voidaan pitää miehisen maskuliinisuuden rakentamisen ympäristönä, jossa pojat voivat rakentaa hierarkiaa joukkueen sisällä. Kerron esimerkein, kuinka osa pojista yritti saada suosiota maskuliinisilla performansseilla, kuten väkivallalla, ja kuinka osa pojista jäi joukkueessa alisteiseen asemaan suhteessa muihin poikiin.

Kun osa yksilöistä ottaa ryhmässä vallan toisten jäädessä alisteiseen asemaan suhteessa valtaa pitäviin, syntyy valtahierarkia-järjestelmä. Huukin (2010b, 71) ja Mannisen (2010b, 97) mukaan valtahierarkia-järjestelmän kannalta on välttämätöntä, että suosittujen ja ei-suosittujen jakoa pidetään yllä, jonka vuoksi heikon statuksen omaava joutuu usein hierarkian huipulla olevien pelinappuloiksi. Manninen (2010b) ja Huuki (2010b) ovat luoneet mallin poikien statusresurssikamppailusta, jossa statustavoittelu perustuu kulttuurisiin resursseihin, kuten väkivaltaan, fyysis-materiaalisuuteen, performansseihin, huumoriin, sosiaalisiin suhteisiin ja välittämiseen. Yksilöt voivat käyttää erilaisia strategioita, joilla he muuttavat statuksen resursseja symbolisiksi resursseiksi. Kun resurssi on muuttunut symboliseksi, siitä tulee väline, jolla voi vahvistaa statusta, jonka ulottuvuuksia ovat kaverisuosio ja *respekti*. Respektillä Huuki ja Manninen viittaavat kunnioitukseen ja korkeaan statukseen. Huukin (2010, 74) mukaan respekti liittyy valtaan ja hegemoniseen maskuliinisuuteen ja paremmuusajattelu erottaa respektin suosiosta. Yhdistelemällä kaverisuosiota ja respektiä, on mahdollisuus päästä korkeaan valta-asemaan. Hierarkioita rakennetaan kohottamalla omaa statusta painamalla alas toista.

Tutkimuksessani ei näkynyt selkeää valtakamppailua ja respektin tavoittelua. Pelaajat kuitenkin rakensivat ja ylläpitivät joukkueen sisäistä hierarkiaa, vaikka haastatteluiden

perusteella he antoivat ymmärtää kaikkien olevan tasa-arvoisessa asemassa joukkueen sisällä. Havainnointieni mukaan joukkueessa “päälliköitä”, statukseltaan korkeassa asemassa olevia, olivat pelaajat, jotka olivat sosiaalisia, hyviä kentällä sekä verbaalisesti lahjakkaita. Nämä pelaajat olivat kaikkien kavereita ja nauttivat kaverisuosiosta eniten. He liikkuiivat vapaa-ajalla tyttöjen kanssa, ja saivat myös tällä tavalla suosiota muilta pojilta. Osa pelaajista yritti saada valtaa leikitappeluiden avulla ja osa käytti apunaan huumoria. Alisteisimpaan asemaan jäivät pelaajat, jotka eivät saaneet joukkueessa tilaa tai ääntänsä kuuluviin.

Fundbergin (2003) mukaan poikien ja aikuisten miesten (valmentajien) yhteistyö esitetään useasti miehisyyteen kasvattamisena. Poikien jalkapalloharrastus voidaankin nähdä maskuliinisen miehisyyden rakentajana. Fyysinen aktiivisuus yhdistettynä aikuisten miesten kanssa olemiseen yhdistetään urheilussa pohjaksi mieheksi varttumisessa. Jalkapallojoukkueen tapahtumissa astutaan ulos kodin/arkielämän suhteista. Sekä pelaajat että valmentajat ovat maskuliinisessa roolissa, joka eroaa arjen ympäristöstä. He voivat hetkeksi luoda toisenlaisen järjestyksen miehisyydelle, jonka he jättävät taakseen palattuaan jälleen arkielämäänsä. Harjoittelu tuo elämään järjestystä ja selkeyttä, se luo yksinkertaisen ja selvän sisäisen maailman suhteessa ulkomaailman. Taklaaminen ja painiminen on suotavaa, ja pukuhuoneissa on mahdollista kirotta. Pukuhuone ja kenttä ovat arkipäivästä vapaata aluetta. (Mt., 150 – 157.)

Vaikka aiemmin kerroin, että tutkimassani joukkueessa valmentajat sallivat stereotyyppisesti feminiinisiksi luokiteltujen eli ns. pehmeiden tunteiden näyttämisen, toistivat valmentajat myös perinteisiä maskuliinisuuden piirteitä toiminnoissaan. Tämä näkyi muun muassa peleissä ja pelipalavereissa. Fundbergin (2003) kuvauksen mukaisesti myös tämän joukkueen peleissä tuli näyttää kovuutta. Tämä näkyi kentällä esimerkiksi silloin kun pelaaja loukkaantui. Jos valmentajista näytti, ettei loukkaantuminen ollut vakava, eivät valmentajat menneet pelaajan luo, vaan pelaajan täytyi hammasta purren jatkaa peliä. Näin valmentajat osoittivat, että pienistä kolhuista ei tarvinnut välittää, vaan ne oli kestettävä kuin mies. Pelaajien tuli näyttää peleissä luonteen lujuuutta. Valmentajien mielestä peleissä pelattiin liian pehmeästi ja kovuutta tarvittiin lisää. Tämä tuli esille niin puheissa kuin teoissakin.

“Valmentajat pitävät pojille ryhmätyön aiheesta, miten näyttää luonteenlujuuutta. Valmentajat ovat nähneet peleissä, että pelaajat ovat olleet vähän liian ujoja ja arkoja. He eivät ole menneet tarpeeksi rohkeasti tilanteisiin, vaan ovat liian helposti luovuttaneet pallon vastustajalle. Nyt asia nostetaan palaverissa pöydälle. Valmentajat ovat jälleen jakaneet ryhmät jo valmiiksi ja pojat pääsevät miettimään

ryhmissä, mitä luonteenlujuus on ja miten sitä voisi ilmentää kentällä.”
(*Kenttäpäiväkirja 1.7.2016*)

Valmentajat siis toivoivat rohkeutta ja kamppailua kentille. Vaikka jalkapallopelejä ja siellä kamppailua ei mielestäni suoranaisesti voi rinnastaa väkivaltaan, tuotetaan kentällä silti jonkinasteista kovaa miehisyyttä ja “hyväksytyä” väkivaltaa (Jokinen 2000, 30). Tämä tuli esille myös Elmerin ja Leevin haastatteluissa.

Elmeri: Pääsee pelaamaan kovia otteluita. Pääsee taklaamaan.

Leevi: Oon taistelija, tunteet nousee pintaan joskus siellä kentällä

Miesten toisiin miehiin kohdistama väkivalta on väkivallan näkyvin ja hyväksytyin muoto. Haapakankaan (2018) mukaan poikien väkivaltaa usein legitimoidaan ja ajatellaan, että “*Pojat on poikia, antaa heidän selvitellä välejään*” tai “*No sehän kuuluu poikien elämään, pitäähän pojan oppia puolustamaan itseään*”. Väkivaltaa pidetään pojille annettuna ominaisuutena. Pojan täytyy oppia miehiseen kulttuuriin, sillä poikien välinen väkivalta on osa mieheksi kasvamisesta. Pojat kasvatetaan maailmaan, jossa toiset miehet nähdään potentiaalisina vastustajina ja väkivalta on keino järjestää miesten keskinäistä hierarkiaa (Jokinen 2000, 30).

Poikien välinen väkivalta näkyi tässä tutkimuksessa leikkitappelujen ja painimisten muodossa. Turnausmatkoilla osa pojista paini/kamppaili keskenään. Painia oli majapaikoissa ja kentän laidoilla pelien väleissä. Välillä myös tönittiin toisia leikillisesti. Poikien välillä tapahtui keskinäistä kamppailua niin fyysisesti kuin verbaalisestikin. Pojat eivät osanneet sanoittaa käyttäytymisensä syytä. He pitivät fyysisiä kamppailuja kivana ajanvietteenä.

Elmeri: “Siinä menee aikaa.... se on hauskaa leikkitapella ja silleen”

Jami: “Ei oo muuta tekemistä”

Pelaajat eivät myöskään osanneet kertoa, miksi se oli hauskaa ajanvietettä. Osan mielestä painiminen oli sellainen “*äijien juttu*”. Eli painimista pidettiin jonkinlaisena mieheyden mittana, vaikka sitä ei osattu määritellä. Pelaajat eivät myöskään kokeneet painimisen olevan voimamittelöä tai statuksen hakemista. Painiminen ja leikkitapelut olivat poikien mielestä “*läppää*”, mistä myös esimerkiksi Sari Manninen (2010b, 95) on kirjoittanut. Hänen mukaansa tällainen toiminta on väkivallan muoto, joka on niin sanotusti normalisoitunut arjen toiminnoissa. Näin vaikutti olevan myös minun tutkimuksessani. Keskinäistä kamppailua pidettiin normaalina toimintana, joka kuuluu nimenomaan poikien toimintaan.

Painiminen näyttäytyi joukkueen sisäisenä toimintana. Sitä ei harrastettu muiden kavereiden kanssa, vaan kuten Fundbergin (2007) tutkimuksessa, sitä tapahtui omassa yhteisössä, jossa on voimassa toisenlaiset säännöt kuin ulkopuolisessa maailmassa ja jossa kamppaillaan ja kilpaillaan keskenään.

Omien havaintojeni mukaan pelaajat jakautuivat neljään erilaiseen ryhmään fyysisen kamppailun suhteen. Ryhmät muistuttavat osittain Connellin (1995) maskuliinisuuksien hierarkian maskuliinisuuksia, mutta eivät ole täysin rinnastettavissa niihin. Ryhmät eivät myöskään olleet stabiileja, vaan liikettä ryhmien välillä tapahtui eri konteksteissa. Ensimmäisessä ryhmässä olivat pelaajat, jotka olivat jatkuvassa valtataistelussa jonkun kanssa. He haastoivat kavereita niin fyysisesti kuin sanallisestikin. Heidän aikansa turnauksissa ja pelien väleissä kului leikkitaipellen. He ilmensivät perinteistä stereotyyppistä hegemonista maskuliinisuutta. Toinen ryhmä ei välittänyt painimisista ja tappeluista, mutta he painivat ja puolustivat itseään tarpeen mukaan. He usein yrittivät ensin verbaalisesti päästä pois tilanteista käyttämällä sananvaltaa, joka usein toimikin. Joskus he menivät myös fyysisiin kamppailutilanteisiin. Useimmiten kuitenkin tämän ryhmän pojat olivat niitä, jotka halailivat ja tanssivat keskenään. Heidän asemansa poikien välisessä hierarkiassa oli niin korkea, että he pystyivät tekemään sellaista tulematta nolatuksi. Kolmannessa ryhmässä oli pelaajia, jotka olisivat halunneet mennä mukaan niin kamppailuihin kuin halailuihinkin, mutta heidän rohkeutensa ei riittänyt tai heillä ei ollut tarvittavaa valta-asemaa tehdä sitä. He jäivät sivustaseuraajan ja naureskelijan rooliin. Neljännessä ryhmässä olivat pelaajat, jotka irtisanoutuivat kokonaan painijutuista ja pitivät painimista ”vähän nolona”.

Tutkija: Ootko sinä itse ollut mukana painimassa?

Miro: En oo ikinä

Tutkija: Minkä takia et oo ollu?

Miro: No kun tulis vähän nolo olo

Tutkija: Mitä sää luulet, miksi niillä pojilla on sellainen juttu (paini)?

Miro: No kun ne on vähän luonteeltaan sellaisia villejä osa

Miron haastattelu ilmentää hyväksytyä tapaa olla poika/mies länsimaisessa kulttuurissa. Vaikka hän itse pitää painimista ”vähän nolona”, hän hyväksyy sen pojilta, jotka ovat ”villejä”. Se ikään kuin kuuluu villin pojan käyttäytymiseen ja on siksi sallittua.

Perinteistä hegemonista maskuliinisuutta kuvastaa myös Elmerin toiminta vapaa-ajan pelissä, jossa hän huusi “sotahuutoa ja yritti siten pelotella hyökkäävää pelaajaa. Hänen aggressiivinen tyyliensä vaikutti kovuuden esittämiseltä.

“Pojat pelaavat 2v2 peliä. Maaleja tulee molempiin päihin ja pelissä on hyvä tunnelma. Alekski juoksee kentän läpi tekemään maalia, Elmeri on puolustajana ja tulee kohti Aleksia sekä huutaa epämääräisesti pelotellakseen Aleksia, jottei hän saisi maalia. Tilanteen jälkeen Alekski kysyy “Miksi pitää aina huutaa?” Elmeri vastaa: “Se on sotahuuto” ja naurahtaa päälle.” (Kenttäpäiväkirja 1.7.2016)

Elmeri oli yksi niistä pojista, jotka yrittivät nostaa omaa statustaan perinteisen hegemoniseen maskuliinisuuteen viittaavin keinoin. Tasavertaisen kaveruuden ja vahingoittamisen raja oli häilyvä, ja vahingoittava toiminta saattoi verhoutua huumoriin, leikitappeluihin tai esimerkiksi äänen ja tilan hallintaan. Vahingoittaminen ei aina ollut tarkoituksellista, vaan se saattoi tapahtua keskinäisen valtakamppailun sivutuotteena.

Joukkueessa oli äänekkäämpiä ja hiljaisempia pelaajia. Hiljaisempien ja arempien pelaajien oli joskus vaikea päästä mukaan riehakkaaseen menoon ja heidät suljettiin ulkopuolelle joko vahingossa tai tahallaan. Seuraava kohtaaminen kuvasti tällaista tilannetta. Pelaajat viettivät turnauksessa vapaa-aikaansa ulkona. He olivat keksineet oman pelin, johon oli muodostettu kaksi joukkuetta. Kun peli loppui, alkoi voittaja-joukkueella juhlat. Pelaajat juhlivat yhdessä voittajaa, mutta yksi samalla puolella ollut kannustaja ei päässyt mukaan juhlaan. Nähdäkseni juhlinnassa muilla pelaajilla ei ollut tarkoitus jättää ketään ulkopuolelle, mutta aron henkilön oli ollut vaikea päästä mukaan, eivätkä muut ehkä olleet huomanneet syrjäyttävää toimintaansa.

“Pelaajilla on oma kroketti-kisa meneillään. Kaksi pelaajaa kisata keskenään, muut kannustavat. He ovat valinneet puolensa ja kovaäänisesti hurraavat oman pelaajan menestystä kisassa. Porukka näyttää yhtenäiseltä ja heillä on hauskaa. Kisa ratkeaa toisen pelaajan niukka voittoon ja kaikki tämän pelaajan puolella olleet kannattajat juoksevat kisailijan ympärille hyppimään ja hurraamaan. Pelaajat muodostavat piirin, jossa pyörivät ja hyppivät tasajalkaa huutaen “Hei, hei, hei, hei...” Yksi pelaajista yrittää myös päästä mukaan, mutta piiri on niin suljettu, että hän jää jotenkin avuttoman näköisenä hyppimään piirin ulkopuolelle.” (Kenttäpäiväkirja 3.7.2016)

Pojat kamppailivat vallasta, sillä sellainen asema toi liikkumavaraa. Ne, joilla oli valtaa, pystyivät määrittämään toisten asemia sekä sitä, millä keinoilla maskuliinista kunnioitusta saattoi ansaita. Huukin (2010b) mukaan huipulla olevalla on statusta ja hän voi saada lisää kunnioitusta poiketessaan totutuista kulttuurinormeista, kun taas valtahierarkian pohjalla

olevia vastustetaan ja väheksytään, jos he venyttävät normeja. Seuraavassa tilanteessa osalla pojista oli performanssiin tarvittavaa statusta ja he pystyivät rikkomaan maskuliinisuuden rajoja tulematta kiusatuksi. Kaikilla ei kuitenkaan ollut samanlaisia resursseja osallistua yhteisön kaikkiin toimintoihin ja he saattoivatkin jäädä sivusta katsojiksi.

“Pojat kuuntelevat musiikkia youtubesta ja tanssivat sekä keksivät omia liikkeitä tanssiin, osa pojista ei “kehtaa” mennä mukaan, vaan he katselevat muita ja naureskelevat.... näyttää siltä kuin hekin haluaisivat mennä mukaan” (Kenttäpäiväkirja 2.7.2016)

Maskuliinisuutta ja valtaa voi ilmentää myös ottamalla tilan haltuun omalla tekemisellään ja/tai äänellään. Yhdessä haastattelussa pojat intoutuivat kertomaan toisten poikien toiminnasta. Pojat olivat olleet nuorisotilalla ja kuvanneet kännyköillä tilannetta, jossa kaksi saman joukkueen poikaa tanssi ja lauloi nuorisotilan esiintymislavalla. Haastattelussa pojat innostuivat videota katsellessaan kertomaan tästä performanssista. Heillä oli hauskaa videota katsoessaan ja muistellessaan, mitä edellisenä päivänä oli tapahtunut. Videolla kaksi joukkueen pelaajaa lauloi, tanssi sekä hyppi lavalla ja esitti Robinia ja Antti Tuiskua. Haastattelussa oleville pojille se näyttäytyi hauskana ja rohkeana tapahtumana, sillä olihan paikalla yhdeksännen luokan oppilaitakin. Näin videolla esiintyvät pojat nostivat omaa statustaan.

Tutkija: No mitäs siellä avoimissa? Kertokaahan siitä vähän. Täällä oli monta kuvaa niistä.

Alexi: Olavi pelaa pingistä siellä. Ja määki välillä. Ja sitten siellä saa ilmasta välipalaa.

Olavi: Kaakao maksaa 30 senttiä

Mikael: Mulla on muuten videota siitä

Olavi: Leevi ja Jere tanssi siellä

Mikael: Niillä oli keikka

Olavi: Leevillä ja Jerellä oli eilen keikka

Alexi: Ne laulo Robinia ja Antti Tuiskua siellä ku ne laitto musiikkia

Mikael: niin siellä joskus avoimissaki lopussa laitetaan musiikkia

Olavi: Niin siellä on joku.... ysit.... ja Jere ja Leevi meni sinne lavalle hyppiin

(Katsotaan videota, jossa kaksi poikaa laulaa ja tanssi lavalla)

Olavi: Pelataan pingistä tossa

Mikael: Vitsi tolla Jerellä on... tää on hyvä (naurua)

Olavi: Ja Leevillä on toi naamari... se kasvomaalaus

Huumori ja vitsailu on poikien keskuudessa tavallista (Hoikkala 1996, 4), mutta huumorilla haetaan usein myös hyväksyntää muiden poikien joukossa tai sitä käytetään välineenä valtakamppailussa. Seuraava esimerkki on turnausreissulta, jossa joukkue oli syömässä paikallisessa ravintolassa. Tässä esimerkissä Niko yritti saada suosiota pelleilemällä ja vitsailemalla. Niko oli joukkueessa usein se, joka pelleili ja yritti huumorin avulla saada suosiota.

“Pelaajat pelleilevät pöydässä. Niko sanoo: “Hei mun herneitä ei työnnetä kenenkään nenään (hänellä on ollut autossa herneitä). Kaikki purskahtavat nauramaan. Toisesta pöydästä Mico kuikuilee toiseen pöytään kun Aleks, Mikael ja Niko pelleilevät. Selkeästi hän haluaisi olla mukana pelleilemässä, koska ei saa omassa pöydässään muita pelleilemään kanssaan. Jesse seurailee samassa pöydässä hiljaa tilannetta. Hän on mukana (naurahtelee jne.), mutta ei juuri puhu mitään, eikä uskalla ottaa osaa pelleilyyn. Emma käy vessassa. Kun hän tulee, hän sanoo “Mä olin tuolla eteisessä, arvaa kenen ääni kuulu?” Niko: Minun? Emma vastaa: “Joo” (Kenttäpäiväkirja 2.7.2016)

Joukkueessa valtakamppailu näkyi myös verbaalisessa muodossa. Seuraava haastattelu on hyvä esimerkki siitä, miten pojat neuvottelivat keskenään hierarkiasta. Eetu piti Micoa kinginä, kun taas Jami ajatteli, että hän on porukan pomo ja sanoi sen ääneen:

Tutkija: No teillä oli siellä turnauksessa aika paljon painimista ja semmosta ja sulta tuli sellainen kuva, jossa sää kuristat Eliasta

(naurua, jonka jälkeen hiljaisuus)

Jami: Ei oo muuta tekemistä

Tutkija: Mut siis te pojat teette sitä tosi paljon, onko se joku poikien juttu? Otatteko te siinä mittaa toisistanne?

Eetu: No varmaan, en mää tiä

(naurua)

Jami: No se on sellaista leikkiä

Eetu: Tai sit se on vaan Micon mielestä kiva hakata kaikkia

Mico: Niin

Jami: Mun sängyllä ei istuta

(naurua)

Eetu: Sit sää ruoskit kaikkia

Tutkija: Onko se Mico jotain semmosta, että sää haluat näyttää, että mä oon johtaja?

Mico: Ei

Jami: Eikö se tietää itsekin, että mä oon johtaja

(naurua)

Tutkija: Niin mut haluatteko te näyttää muillekin kuka on johtaja

Mico: En mää tiää

Jami: Ihan huvikseen vaan

Eetu: niin, ihan huvikseen vaan.

Tutkija: Niin... se on vaan huvia?

Mico: Joo

Jami: Kävin tossa vetään Eetua turpaan ihan huvikseen

(naurua)

Valtakamppailussa käytettiin myös huumoria. Pojat naureskelivat ja vitsailivat johtajuudesta. Mico oli joukkueen epävirallisissa toiminnoissa usein äänessä sekä pelleilemässä tai kamppailemassa jonkun kanssa. Hänellä oli lähes aina jokin esitys päällä ja hän käytti paljon huumoria. Ravintolakohtauksessakin hänellä oli vaikea olla toisessa pöydässä, jossa hän ei saanut porukkaa kanssaan pelleilemään ja siksi hän “kuikuili” toiseen pöytään, jossa pelleiltiin. Haastattelun aikana hän oli vähäsanainen. Hän ei selvästikään halunnut avautua minulle, aikuiselle naiselle, omasta vapaa-ajastaan ja edellä kuvatun kaltaisista käytännöistään. Hän vastaili lyhyesti kyllä ja ei -vastauksin. Tämä herätti haastattelussa mukana olleissa pojissa hilpeyttä, joten Mico jatkoi samalla linjalla haastattelun loppuun saakka, oli kohteliaan pidättäytyvä, mutta tarpeen tullen heitti vitsejä lyhyillä vastauksillaan. Tulkitsen tilanteen niin, että Mico sai käyttäytymisellään muilta pojilta respektiä ja siksi jatkoi koko ajan samalla linjalla.

Joukkueessa suosittu Jami haastoi Micoa uhoamalla omalla johtajuudellaan. Jami oli sosiaalinen ja hänellä oli verbaalista lahjakkuutta. Lisäksi hän oli taitava pelaaja kentällä.

Myös Eetun rooli joukkueessa oli näkyvä, vaikka hän oli tullut joukkueeseen myöhemmin. Eetu oli tärkeä pelaaja joukkueelle ja hänen pelitaitojaan arvostettiin. Hän tuli kaikkien kanssa hyvin toimeen ja haastattelun aikana hän yritti pehmentää Micon sanomisia muun muassa sanomalla, ettei Mico ole tosissaan kaikissa sanoissaan. Vaikka pojat kamppailivat sanallisesti asemastaan hierarkiassa, he tulivat hyvin toimeen keskenään ja kamppailu oli leppoisaa ja ystävällistä.

Maskuliinisuuteen ja valtataisteluun liitetään usein myös naisten alistaminen ja siten oman egon pönkittäminen. Tämä näkyi osittain poikien haastatteluissa, vaikka yhdessä haastattelussa Leevi toikin esille, *“ettei saa olla sukupuolirasisti”*. Joukkueen pojat puhuivat tytöistä positiiviseen ja arvostavaan sävyyn. Moni poika liikkui tyttöjen kanssa vapaa-ajalla, ja vietti aikaa muun muassa saman ikäisten ja samassa seurassa pelaavien tyttöjen kanssa. Pojat myös arvostivat tyttöjen pelaamista ja pitivät tyttöjä taitavina jalkapalloilijoina, mutta eivät yhtä taitavina kuin poikia. Tekeminen tyttöjen kanssa oli myös erilaista kuin tekeminen poikien kanssa. Tyttöjen kanssa tekeminen oli lähinnä hengaamista, juttelua ja jalkapallon pelaamista. Yhteisissä turnauksissa leikittiin tyttöjen kanssa piilosta. Poikien yhteinen tekeminen oli enemmän *“poikamaista”*, Mikaelin sanoin: *“Poikien kanssa tehdään vähän rämäpäisempiä juttuja ja ehkä vähän tyhmempiä”*. Vaikka tyttöjä keuhuttiin ja heidän kanssaan liikuttiin vapaa-ajalla, toivat pojat esille, että tyttöjä ei pidetty rämäpäisinä eikä myöskään rohkeina. Poikien mielestä jalkapallossa tarvitaan sekä rämäpäisyyttä että rohkeutta ja sitä heidän mukaansa ei tytöillä ole samalla tavalla kuin pojilla. Sen vuoksi tytöt eivät pääsääntöisesti myöskään ole yhtä hyviä jalkapalloilijoita kuin pojat. Pojista oli täysin naurettava ajatus se, että tyttöjen kanssa painittaisiin, kamppailtaisiin tai pelattaisiin pleikkaria, ne olivat poikien juttuja.

Toisaalta kaikki haastateltavat totesivat tyttöjen olevan erilaisia ja osa tytöistä tekee rämäpäisiä juttuja. Ja vaikka tyttöjä ei pidetty kentällä yhtä rohkeina kuin poikia, pojat uskoivat tyttöjenkin taidon ja jalkapalloilijana etenemisen olevan kiinni siitä, kuinka paljon on valmis harjoittelemaan ja tekemään työtä jalkapallon eteen. Etenkin joukkueen pelaajat, jotka eivät itse olleet kovin rämäpäisiä ja rohkeita, miettivät, että tyttöjen ja poikien välillä ei niin suurta eroa ole, ettei tyttö voisi hyvin pärjätä pojille. Joukkueessa alusta saakka mukana ollut Emma sai kaikilta pojilta respektiä. Hänen sanottiin uskaltavan tehdä samoja juttuja kuin pojat, uskaltavan olla poikien kanssa ja pelaavan jalkapalloakin kuin *“äijät”*. Maskuliinisuuden ideaalit eivät siis ole pelkästään poikien tavoiteltavissa olevia asioita.

Myös tytöillä on mahdollisuus tavoitella joitakin maskuliinisuuteen kulttuurisesti liitettyjä ideaaleja (Manninen 2010b, 81).

Tutkija: No mitä mieltä sää oot siitä, että Emma on teidän joukkueessa?

Miro: No omasta mielestä se on yksi meidän joukkueen parhaista pelaajista ja sitten se tulee hyvin toimeen kaikkien poikien kanssa ja pojat tulee myös sen kanssa hyvin toimeen

Tutkija: Onko sun mielestä tytöt yhtä hyviä kuin pojat?

Jere: No on ne mun mielestä huonompia

Tutkija: Joo, millä tavalla ne on huonompia?

Jere: No ei ne ehkä uskalla mennä siihen palloon niin.... paitsi no tietysti Emma

Tutkija: Mitä mieltä te ootte siitä, että Emma pelaa teidän joukkueessa?

Leevi: Hyvä juttu, hyvä pakki, sillä on sitä kovuutta

Elias: Sillä on rohkeutta, se on ainut tyttö meidän joukkueessa

Jonne: Niin

Miika: Se on tottunut pelaamaan meidän kanssa kun se on pelannu niin kauan.

Manninen (2010b, 32) kirjoittaa Butlerin (1990) performatiivisuuden teoriasta, jonka mukaan sukupuoli ei ole olemista, vaan se tuotetaan tekemällä. Sukupuolta määrittelee heteroseksuaalinen normatiivisuus. "Poikien ja tyttöjen jutut" ovat piirtyneet syväälle kulttuuriimme ja niitä toistetaan ja uusinnetaan. Tätä on mahdollista muuttaa muun muassa tyttöjen ja poikien yhteisillä joukkueilla. Poikien mielipiteet osoittavat, ettei tyttöjen ja poikien harjoittelua pitäisi erottaa sukupuolen mukaan, ainakaan vielä kovin nuorena. Myös Hakasen ja kumppaneiden (2019, 30) mukaan tytöt ja pojat ovat halukkaita harrastamaan liikuntaa yhdessä. Pelaajat ovat pelaajia sukupuolesta riippumatta ja laji on sama kaikille. Yhdessä pelaamisella voitaisiin vaikuttaa sukupuolten tasapuolisempaan huomioimiseen.

Rakentaako urheilun kilpailullisuus hierarkkisuutta ja korostaako kilpailullisuus maskuliinisuuksien eroja? Määritelläänkö hyvät pelaajat menestyjiksi ja heikommät

häviäjiksi? Mannisen (2010b) mukaan jalkapallon tapaiset lajit ovat keskeinen areena, jossa maskuliinisesta kompetenssista ja statuksesta kilpaillaan. Maskuliinisuutta tavoitellaan menestyksellä ja paremmuudella. Hegemonista maskuliinisuutta luonnehtivat usein sanat urheilullisuus, voima, kilpailullisuus, kurinalaisuus, rohkeus ja itseluottamus. Nämä ovat sanoja, joita kuulee jatkuvasti jalkapallon parissa ollessaan. Kentällä täytyy olla rohkea, mutta myös kurinalainen. Itseluottamusta täytyy löytyä, jotta rohkeus tulisi esille. Voimaa saa käyttää, joskaan ei väkivaltaisesti. Fundbergin (2003, 119) mukaan joukkueen sisällä tapahtuu keskinäistä kamppailua ja kilpailua esimerkiksi siitä, kuka saa pelata, kuka aloittaa vaihtopenkiltä tai kuka pääsee mukaan tärkeisiin peleihin. Vaikka pelaajia vaihdetaan, sillä on merkityksensä, ketkä ovat aloituskokoonpanossa. Se kertoo palaajan statuksesta joukkueessa. Usein ne pojat, jotka ovat urheilussa hyviä, omaavat myös korkean statuksen vertaisryhmissä. Mannisen (2010b, 81) tutkimuksessa luokan suosituin poika osoitti maskuliinisen kompetenttinsa urheilun saralla. Hän oli taitavin jalkapalloilija, mutta ei osallistunut leikitappeluihin ollenkaan. Tein samanlaisen huomion omassa tutkimuksessani. Joukkueessa oli pari pelaajaa, jotka jäivät leikitappeluista ja kamppailuista pois, mutta olivat silti suosittuja joukkueen keskuudessa. He olivat taitavia sekä pelikentillä että sosiaalisissa tilanteissa. Toisaalta muutama pelaaja koki itsensä huonoksi pelaajaksi tai ainakin huonommaksi kuin toiset ja heistä osa selvästi haki valtaa fyysisellä kamppailulla niin kentällä kuin kentän ulkopuolella.

Statuksesta kamppaillaan myös kehon avulla. Urheilullinen keho on ihannonnin kohde länsimaisessa kulttuurissa ja Manninen (2010b, 68) toteaaakin Connellia (1987) mukaillen, että ne pojat, joiden keho ei täytä stereotyyppisen maskuliinisuuden normeja, joutuvat usein väheksytyiksi. Kehon ja urheilun ihannointi tuli esille keskusteltaessa kuuluisista jalkapalloilijoista. Esille nousivat taitavat ja seurajoukkueidensa näkyvimmat persoonat, mutta myös ulkonäöllä oli joillekin pelaajille merkitystä. Esille nousseita pelaajia olivat esimerkiksi Cristiano Ronaldo, Sergio Ramos ja Paul Pogba. Näitä idoleita pidettiin "päälliköinä" ja jotkut pelaajat halusivat itsekin olla joukkueidensa "päälliköitä". Menestyvät urheilijat saavat osakseen usein tyttöjen ihailua (Mikola 2004, 42) ja tyttöjen ihailu nostaa statusta poikien keskuudessa (Vainio 2004, 73). Tämä voi olla yksi syy, miksi halutaan olla joukkueen päälliköitä. En päässyt seuraamaan poikien vapaa-aikaa muualla kuin turnauksissa. Pääsin kuitenkin kurkistamaan muiden vertaisten kanssa toimimista turnauksessa, jossa oli mukana tyttöjä. Lisäksi asiaa avasivat whatsapp-kuvat poikien vapaa-ajalta sekä haastattelut. Mielestäni suosio näkyi joukkueessa sillä, ketkä olivat tyttöjen ihailun

kohteena. Tytöt kävivät seuraamassa pelejä ja siellä tiettyjä pelaajia. Pelien jälkeen osa pojista jäi juttelemaan tyttöjen, “faniensa”, kanssa. Samat pojat kävivät usein itsekin seuraamassa tyttöjen pelejä ja liikkuiivat muutenkin tyttöjen kanssa. Turnauksessa tietyt pelaajat leikkivät tiettyjen tyttöjen kanssa muiden jäädessä pelailemaan keskenään.

5 LOPPUVIHELLYS JA JÄLKIPELI - MITÄ JÄI KÄTEEN?

Olen tarkastellut tässä tutkimuksessa poikien vapaa-aikaa jalkapallojoukkueen kontekstissa. Tarkastelin poikien vapaa-aikaa havainnoimalla ja haastatteleamalla pelaajia, jotta saisin mahdollisimman hyvän käsityksen heidän välisistä suhteistaan. Tässä luvussa vastaan tiivistetysti alussa asettamiini tutkimuskysymyksiin. Työlleni asettamat tutkimuskysymykset jakavat tämän johtopäätösluvun alalukuihin.

Mikä merkitys joukkueen jäsenille on joukkueeseen kuulumisella?

Tutkimukseen osallistuneet pelaajat liikkuiivat yhdessä vain yhdellä vapaa-ajan osa-alueella: jalkapallojoukkueessa. He kokivat kuuluvansa jalkapallojoukkueeseen ja olevansa osallisia tässä vertaisryhmässä. Joukkueessa pelaajat olivat kavereita keskenään ja kaikki liikkuiivat kaikkien kanssa. Joukkueeseen ei ollut muodostunut “kuppikuntia”, vaan pienryhmät vaihtelivat joukkueen vapaa-ajantoiminnoissa, eikä ketään jätetty yksin. Joukkueessa oli erilaisia pelaajia, erilaisia persoonia, erilaisilla motivaatioilla. Siitä huolimatta joukkueen ilmapiiri vaikutti turvalliselta ja yhteenkuuluvuuden tunne heijastui pelaajien puheista ja teoista. Vaikutti siltä, että kaikki saivat olla joukkueessa sellaisia kuin olivat ja heidät otettiin toimintoihin mukaan tasavertaisina toimijoina. Pelaajille kavereiden merkitys joukkueessa oli suuri. Jokainen koki pelikaverit parhaiksi mahdollisiksi ja osa pelasi sen vuoksi, että joukkueessa oli juuri nämä kaverit mukana. Kavereille oltiin lojaaleja ja heiltä saatiin tarvittaessa tukea.

Ryhmissä näkyi ja kuului paljon naurua ja pelleilyä, mikä tulkintani mukaan kuvasti sitä, että pelaajilla oli mukava ja hyvä olla yhdessä. Pelaajat leikkivät paljon yhdessä. Muiden kavereiden kanssa ei enää leikitty, mutta tässä ryhmässä leikkiminen oli osa yhdessäoloa. Tämä kertoo turvallisuuden tunteesta sekä luottamuksesta, jota pelaajat kokivat yhdessä

ollessaan. Turvallisuudesta ja yhteisöllisyydestä kertoo myös tunteiden vapaa näyttäminen. Jalkapallo on laji, jossa halataan ja kosketaan toista. Esimerkiksi maalin synnyttyä pelaajat iloitsevat siitä yhdessä halaamalla toisiaan. Se kertoo yhteisöllisyydestä ja ilosta sekä siitä, että hyvää tehdään yhdessä. Tämän joukkueen toiminnoissa oli nähtävissä paljon pehmeitä arvoja. Pojat saivat näyttää tunteitaan ja he näyttivät niitä aidosti. Jos pelin jälkeen oli väsynyt, oli ihan ok mennä lepäämään ja lukemaan kirjaa. Tai jos oli pettynyt, sai itkeä, eikä sitä tarvinnut peittää tai teeskennellä, että johonkin sattuu.

Näkykö yhteisöllisyys jalkapallon ulkopuolisessa vapaa-ajassa?

Vaikka joukkueessa pelaajat toimivat yhdessä joukkueen tapahtumissa, joukkuetapahtumien ulkopuolisella vapaa-ajalla pelaajat jakautuivat kuitenkin kolmenlaisiin ryhmiin. Yksi iso ryhmä oli joukkueen kotipaikkakunnalla asuvat pelaajat, jotka liikkuvat vapaa-ajalla yhdessä isossa porukassa. Toisessa ryhmässä olivat joukkueen kotipaikkakunnalla asuvat pelaajat, jotka eivät liikkuneet joukkueen jäsenten kanssa ollenkaan tai he liikkuvat vain pienemmissä ryhmissä / kaksin jonkun kanssa. Kolmannessa ryhmässä olivat joukkueen kotipaikkakunnan ulkopuolella asuvat pelaajat, jotka eivät välimatkojen vuoksi voineet kulkea muiden pelaajien kanssa, ja joilla oli omilla kotipaikkakunnillaan kaverit, joiden kanssa he liikkuvat. Kaikki pelaajat eivät siis viettäneet yhdessä vapaa-aikaa joukkueen tapahtumien ulkopuolella. Ne pelaajat, jotka viettivät vapaa-aikaa yhdessä, olivat yhdessä paljon. He olivat pelaajia, jotka kokivat pelikaverit luotettavina ystävinä. He hengailivat yhdessä nuorisotiloilla, leikkikentillä ja jalkapallokentillä. Heidän seurassaan viihtyivät myös samanikäiset jalkapalloilevat tytöt.

Pelaajien kaverisuhteet olivat siis moninaiset. Yhtäältä oltiin keskenään kavereita ja yhdessä, mutta kaikki eivät silti näyttäneet pääsevän tai haluavan ison ryhmän jäseneksi joukkueen ulkopuolisissa toiminnoissa. Pelaajille, jotka eivät päässeet tai halunneet ison ryhmän jäseneksi, joukkueen merkitys näytti kuitenkin olevan erittäin tärkeä ja siksi oletan, että kyse oli enemmän pääsemisestä kuin haluamisesta. Juuri nämä pelaajat pelasivat jalkapalloa kavereiden ja mukavan yhdessäolon vuoksi. Heille kilpailullisuus näyttäytyi enemmän negatiivisena kuin positiivisena asiana ja heille pelejä tärkeämpää oli yhdessäolo turnausten vapaa-ajalla.

Millaisia hierarkioita poikien välille rakentuu ja miten ne vaikuttavat yhteisöllisyyteen?

Tässä tutkimuksessa tarkastelin poikien välisiä suhteita myös hierarkian ja valtataistelun näkökulmasta. Länsimaisessa kulttuurissa pojille asetetaan tiettyjä odotuksia ja vaateita siitä, millainen on olla poika ja kasvaa mieheksi. Poikien tulee omata rohkeutta ja voimaa. Heidän tulee olla urheilullisia, kilpailullisia ja pelottomia. Heidän ei kuulu näyttää tunteitaan tai muitakaan feminiinisiksi määriteltyjä ominaisuuksia. (Jokinen 2004, 9.) Urheilu on miehinen maailma, jossa pojat saavat mallia tästä ”oikeanlaisesta” miehisyydestä. Miehisyyteen kuuluu vallasta kamppaileminen ja tällaisen miehisyyden toistaminen voi estää yhteisöllisyyden rakentumisen. (Tiihonen 1999, 90.)

Vaikka joukkue vaikutti toiminnoissaan tasavertaiselta ja haastatteluissa kaikki totesivat asian olevan näin, voi asiaa tarkemmin tarkastelemalla huomata joukkueen pelaajien keskinäisen kamppailun vallasta. Vaikka joukkueessa oli turvallista olla ja turnauksissa oltiin yhdessä, osa pelaajista nautti suuremmasta suosiosta kuin toiset. Poikia oli mahdollista ryhmitellä maskuliinisen tyylin mukaan erilaisiin ryhmiin. Yhdessä ryhmässä olivat nuoret, jotka taistelivat keskenään ja kamppailivat vallasta. Toiseen ryhmään kuului suurin osa joukkueen pelaajista. Nämä pelaajat halailivat ja olivat sosiaalisesti sekä verbaalisesti lahjakkaita. Kolmannen ryhmän pelaajat pitivät nolona painimista ja leikkitaappeluita, ja he irtisanoutuivat kokonaan fyysisestä väkivallasta. Yksi ryhmä sisälsi pelaajia, jotka olisivat halunneet olla mukana leikkitaappeluissa sekä halailuissa, mutta heidät ulossuljettiin näistä tapahtumista. Ryhmiä voi verrata myös Mannisen (2010, 82 - 88) ”tavallisiin tasapainoilijoihin” ja ”rauhallisiin myötäilijöihin”. Selkeitä ”koviksia” tai ”maskuliinisuuden pettäjiä” ei tutkimukseni pelaajista löytynyt.

Poikien keskinäisessä vuorovaikutuksessa oli nähtävissä erilaisia tapoja rakentaa hierarkioita. Hierarkiaa rakennettiin sosiaalisin ja verbaalisin keinoin, huumorin avulla, tyttöjen suosionosoituksin sekä osoittamalla lajikohtaista taitavuutta. Toisin kuin Mannisen (2010) ja Huukin (2010) tutkimuksissa, tässä joukkueessa painimisella ja sotahuudon kaltaisilla keinoilla ei näyttänyt saavan valtaa, vaikka osa tätä yrittikin. Väkivallalla statusta hakevat sekä hiljaisemmat ja ”ei niin rohkeat” pelaajat jäivät joissakin toiminnoissa joukkueen ulkopuolelle, kuten kävi tilanteessa, jossa pelaaja jäi huutoringin ulkopuolelle. Kaikilla ei myöskään näyttänyt olevan tarpeeksi statusta mennä mukaan tanssi- tai lauluesityksiin, joita osa pelaajista harrasti (kts. myös Huuki 2010). Nämä välillä ulkopuolelle jäävät pelaajat

hakivat joukkueen muilta pelaajilta hyväksyntää joko leikitappeluin ja -kamppailuin tai sitten he jättäytyivät suosiolla tällaisten hetkien ulkopuolelle.

Vaikka tässä joukkueessa toteutettiin perinteistä mieheyttä esimerkiksi peleissä, joissa valmentajat halusivat pelaajien pelaavan kovaa, löytyi joukkueen toiminnoista myös pehmeitä arvoja kuvastavia asioita. Valmentajat muun muassa korostivat epäonnistumisen sallimista. Epäonnistuminen usein haavoittaa nuorta, mutta turvallisessa ryhmässä epäonnistuminen ja haavoittuvuus voidaan näyttää, eikä tarvitse pelätä, että sitä käytettäisiin myöhemmin hyväksi. Pelaajilla oli myös paljon yhteisiä leikki- ja pelihetkiä turnauksissa. Vaikka he olivat siinä iässä, että leikkiminen pikkuhiljaa alkaa loppua, sallittiin pelaajien vapaasti leikkiä. Pelaajien oli helppo näyttää tunteita yhdessä toimiessaan. Vapaa-aikaan kuului paljon iloa ja naurua, mutta myös surua ja pettymystä esimerkiksi hävityn pelin jälkeen. Välillä joku saattoi hermostua ja sekin sallittiin. Lisäksi poikien asenteet eivät olleet homofobisia, vaan pojat pystyivät muun muassa kävelemään kaduilla kaulakkain tai keskustelemaan kaverin kanssa “henkeviä”.

Vaikka joukkueesta moni oli pelannut yhdessä jo monta vuotta, oli joukkueeseen matkan varrella tulleilla ollut helppo päästä mukaan joukkueen toimintaan. Kukaan myöhemmin tulleista ei ollut saanut respektiä väkivallan tai niin sanotun vuhottamisen avulla, vaan suosio oli hankittu omilla lajitaidoilla, verbaalisilla taidoilla tai sosiaalisuudella. Näyttikin siltä, että tässä joukkueessa suosio rakentui enemmän taitavuuden ja urheilullisuuden kontekstissa kuin väkivallan avulla. Ne pelaajat, jotka pärjäsivät kentällä, näyttivät saavan suosiota ja valtaa joukkueen sisällä myös muualla vapaa-ajalla.

Pohdintaa

Mielestäni tutkimukseni osoittaa, että joukkueeseen kuulumisella on suuri merkitys nuoren elämässä. Jokaisen nuoren tulisi saada kuulua ryhmään, jonka jäsenten välillä vallitsee keskinäinen luottamus. Vertaissuhteissa nuoret kokevat saavansa emotionaalista tukea ja etenkin urheilevien poikien tiiviit suhteet tuottavat sosiaalista tukea ja kokemusta vahvasta osallisuudesta. (Korkiamäki & Ellonen 2010, 24.) Tämän hetken yksi ongelma on kuitenkin liikuntaharrastamisen loppuminen varhaisessa iässä. Harrastamisen lopettamisen syitä mietittäessä yhdeksi syyksi on todettu lisääntynyt kilpailullisuus (Hakanen ym. 2019, 23) ja se, ettei seuroissa usein ole mahdollista vain harrastaa. Myös vanhemmat saattavat olla syy harrastamisen vakavoitumiseen. Salasuo ja Berg (2017) ovat kritisoineet viime vuosina

nykyajan vanhempia, jotka ovat omaksuneet seuratoiminnassa asiakkaan roolin ja haluavat rahan vastineeksi menestystä lapsilleen. Vanhemmat kilpailevat siitä, kenen lapsi on erinomaisin, ja nämä vaatimukset tuovat painetta seuroille voittojen tavoitteluun jo lapsisarjoissa. Salasuo ja Berg kritisoivat myös sitä, että harrastamisesta on tullut kunnon kansalaisuuden mittari, jolloin liikuntalain tavoitteet yhdenvertaisuuden ja kansalaisliikunnan suhteen eivät enää toteudu. Myös seuratoimijat kilpailevat paremmuudesta, ja urheilusta on tullut liian kilpailuhenkistä. Ajatellaan, että lapsia ja nuoria voidaan tiputtaa pois, jos he eivät pärjää urheilullisesti. (Mt. 251 - 259.)

Salasuon ja kumppaneiden (2015) tutkimuksessa sekä useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu, ettei lahjakkaita urheilijoita voida seuloa lapsista. Lapset kehittyvät eri aikaan ja motivaatio saattaa vaihdella nuorena, joten olisi tärkeää saada pidettyä mahdollisimman moni pelaaja mahdollisimman pitkään lajin parissa. Urheilun vakavuus lasten ja nuorten liikunnassa on mielestäni sekä pienten että isojen kaupunkien ongelma. Pienissä kaupungeissa pelaajia ei ole paljoa ja se haastaa valmennuksen sen suhteen, että pelaajat saadaan pysymään heterogeenisissä joukkueissa mahdollisimman pitkään niin, että kaikilla pelaajilla riittää motivaatio. Isoissa kaupungeissa ongelmaksi voi muotoutua vertaissuhteet. Kun joukkueita jaetaan harrastus- ja kilpajoukkueisiin, saattavat pelaajat joutua eroon omista kavereistaan ja pelaaminen voi loppua siihen. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että tämän joukkueen toiminta ei ainakaan tässä vaiheessa ollut vielä liian vakavaa, koska kaikilla oli edelleen kivaa joukkueen mukana. Vaarana kuitenkin on, että toiminta menee liian kilpailulliseksi ja pelaajat, jotka eivät koe pärjäävänsä kentällä, tippuvat pikkuhiljaa pois ringistä.

Näkisin, että tässä iässä kaverit harrastuksissa ovat se tärkein juttu, joka motivoi pelaajia siitäkin huolimatta, onko haaveena ammattilaisen ura vai ei. Pelaajien sosiaalisia suhteita kehittämällä pelaajat voitaisiin saada pysymään harrastuksen parissa pidempään. Mikko Salasuo (2016) muistuttaa, että noin 15 vuoden iässä nuoren maailma avartuu ja hän voi löytää myös muita tapoja viettää vapaa-aikaansa ja sekin on yksi syy, miksi urheileminen saatetaan lopettaa. Jos valmentajat oppisivat seuraamaan myös pelaajien vertaissuhteita ja tunteita sekä huomioimaan joukkueen ryhmädynamiikkaa, saattaisi urheileminen kuitenkin jatkua nykyistä pidempään. Ryhmähengen luominen on yksi tärkeimmistä asioista joukkueliikunnassa. Hyvä ryhmähengi luo yhteisöllisyyttä, joka puolestaan saa pelaajan kiinnittymään joukkueeseen sekä lajiin. Mitä pidempään nuori saadaan pysymään etenkin

joukkueurheilun parissa, sitä paremmat mahdollisuudet pelaajalla on saada reppuunsa sosiaalisia resursseja, joita elämässä tarvitaan. Vertaissuhteiden merkitys nuoruudessa on valtava. Nuorten vertaissuhteissa rakennetaan tärkeitä sosiaalisia taitoja ja saadaan pääomaa, joka luo pohjaa terveelle itsetunnolle. Nuoret myös saavat vertaisiltaan sosiaalista tukea ja etenkin pojille joukkueurheilun merkitys on suuri, kuten Ellonen & Korkiamäki (2010, 24) ovat todenneet.

Halusin tuoda tutkimuksellani esille myös erilaista poikakulttuuria ja osoittaa, että poikana olemista voi ilmentää monin eri tavoin jopa perinteisessä maskuliinisessa ympäristössä, jollaisena jalkapalloympäristöä usein pidetään. Pojilla tulisi olla yhtäläillä vaihtoehtoisia tapoja toimia tilanteissa kuin tytöilläkin. Mielestäni monet hegemonisen maskuliinin vastakohtat tulivat esille joukkueen toiminnoissa usein. Tutkijana minulle jäi kuva, että pelaajat saivat näyttää tunteitaan, herkkiäkin. Kavereihin luotettiin niin kentällä kuin kentän ulkopuolellakin ja valmentajat välittivät pojista sekä pojat välittivät toisistaan. Ehkä tämän joukkueen valmentajat eivät itse olleet perinteisen hegemonisen maskuliinisia ja siksi pelaajatkin pääsivät ilmentämään poikana olemista monin tavoin. Ehkä ilmapiiri on hitaasti muuttumassa ja tulevan sukupolven pojat saavat näyttää myös pehmoiset puolet itsestään.

Jatkotutkimukset?

Tämä tutkimus keskittyy varhaisnuoruuttaan eläviin poikiin, ja olisikin mielenkiintoista tutkia jatkossa yläkouluikäisten tai sitä vanhempien poikien tai vaihtoehtoisesti tyttöjen vertaissuhteita jalkapallojoukkueen kontekstissa. Mielenkiintoista olisi myös tarkastella tyttöjen valtasuhteita, miten ne ilmenevät ja rakentuvat ja onko löydettävissä samankaltaisuuksia poikien valtasuhteisiin nähden. Olisi mielenkiintoista tarkastella löytyykö jalkapalloilevista tytöistä samanlaista maskuliinisuutta kuin pojissa.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia tarkemmin valmentajien merkitystä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman rakentajina. Tutkia voisi esimerkiksi sitä, miten valmentajat rakentavat yhteisöllisyyttä ja millä tavalla kilpailuun ja menestykseen tähtäävä joukkue hyötyisi yhteisöllisyydestä, vai hyötyisikö ollenkaan. Vertailevaa pitkittäistutkimusta voisi tehdä erilaisten valmentajien, perinteisen maskuliinisen valmentajien sekä enemmän pehmeiden arvojen omaavan valmentajan, valmentamista joukkueista. Olisi mielenkiintoista tarkastella, olisiko joukkueiden menestyksessä eroa ja miten joukkueissa maskuliinisuus vaikuttaisi valtahierarkioihin.

LÄHTEET

Aalto, Ilona (2018) Miten miehet pissaavat? Miehen mallin käsite poikien kehitystä ja kasvatusta koskevassa keskustelussa 1960-luvulta nykypäiviin. Teoksessa Kivijärvi, Antti, Huuki, Tuija & Lunabba, Harry (toim.) (2018) Poikatutkimus. Tampere. Vastapaino.

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011) Ystävydet. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen Tarja (toim.) (2011) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Hakapaino.

Anderson, Eric (2009): Inclusive Masculinity. The Changing Nature of Masculinities. Routledge: London & New York.

Atkinson Paul & Hammersley Martyn (2007) Ethnography. Principles in practice 3rd edition. Taylor & Francis e-Library. Viitattu 26.1.2019.

Berg, Päivi (2010) Ryhmärajoja ja hierarkioita. Etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta. Helsinki. Yliopistopaino.

Berg, Päivi (2015) Sosiaaliset jalat ja vakava vapaa-aika. Nuorisotutkimus 33: 3 - 4, 88 - 101.

Berg, Päivi & Salasuo, Mikko (2017) Liikkuva luokka. Liikunnan harrastaminen kunnan kansalaisuutena. Yhteiskuntapolitiikka. 82:3, 251 - 261.

Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. Teoksessa: Richardson, John (toim.): Handbook of theory and research for the sociology of education. Connecticut: Greenwood Press.

Butler, Judith (1990) Gender Trouble. London, Routledge.

Coleman, James (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology, vol. 94, 95 - 120.

Connell, Raewyn (1995) Masculinities. Cambridge: Polity Press.

Connell, Robert (2000) The men and the boys. Cambridge, Polity Press.

Côte, James & Levine, Charles (2002) Identity Formation, Agency, and Culture: A Social Psychological Synthesis. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Ellonen, Noora (2008) Kasvuyhteisö nuoren turvana. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2005) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2015) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Vastapaino.

Field, John (2008) Social Capital. Second edition. London. Routledge.

Fundberg, Jesper (2003) Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter. Stockholm. Carlsson.

Haapakangas, Sari (2018) Mitä kuuluu, pojat - Poikien valtasuhteet, väkivalta ja kiusaaminen koulussa. Erkkää Verkossa -luento 28.2.2018

Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019) Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2019:2
<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf>

Hammersley, Martyn. & Atkinson, Paul (1995) Ethnography. Principles in practice. Second edition. London. Routledge.

Helanko, Rafael (1953) Turun poikasakit - Sosiologinen tutkimus 9-16-vuotiaitten poikien spontaanista ryhmistä vv. 1944-51. Turku. Turun Yliopisto.

Helve, Helena (1993) Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Helsinki: Allianssi ry, Nuorisotutkimusseura ry & Gummerus.

Helve, Helena (2009) Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma teoksessa Liikkanen, Mirja (toim.) (2009) Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: university Press.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2004) Tutki ja kirjoita. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hoikkala, Tommi (1993) Katoaako kasvatusta, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe- ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gaudeamus.

Hoikkala, Tommi (toim.) (1996) Miehenkuvia: Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Helsinki. Gaudeamus.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2013) Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys. Tampere. Gaudeamus.

Honkasalo, Veronika (2018) Etnografinen ote. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) (2018) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere. Vastapaino.

Honkatukia, Päivi (2018) Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) (2018) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere. Vastapaino.

Honkatukia, Päivi & Kiilakoski, Tomi & Suurpää L. (2018) Aineistosta analyysiin. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) (2018) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere. Vastapaino.

Huuki Tuija (2010a) Välittämisen vaikeus maskuliinisuuden rakentumisessa. Nuorisotutkimus 1/2010, 3 - 19.

Huuki Tuija (2010b) Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa. Tampere. Juvenesprint.

Huuki, Tuija & Kivijärvi, Antti & Lunabba, Harry (2018) Kohti sukupuolivastuullista poikatutkimusta. Teoksessa Kivijärvi, Antti & Huuki, Tuija & Lunabba, Harry (toim.) (2018) Poikatutkimus. Tampere. Vastapaino.

Hyyppä, Markku T. (2002) Kuorossa elämä pitenee. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Teoksessa Ruuskanen, Petri (2002) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Hyyppä, Markku T. (2005) Me-hengen mahti. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Hämeenaho, Pilvi & Koivisto-Koskinen, Eerika (toim.) (2018) Moniulotteinen etnografia. Helsinki. Juvenes Print.

Jokinen, Arto (2000) Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere. University Press.

Jokinen, Arto (2004) Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuksien teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) (2004) Yhdestä puusta. maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere. Juvenes Print- Tampereen Yliopistopaino.

Jokinen, Arto (2004) Vallan syrjässä vaan ei sivussa. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) (2004) Yhdestä puusta. maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere. Juvenes Print- Tampereen Yliopistopaino.

Kananen, Jorma (2014) Etnografinen tutkimus. Miten kirjoitan etnografisen opinnäytetyön? Helsinki. Juvenes Print.

Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi & Huttunen R. (2018) Teoria nuorten ja nuorisotyön tutkimuksessa. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) (2018) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere. Vastapaino.

Kokko Sami & Mehtälä Anette (toim.) (2016) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4. http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/438/LIITU_2016.pdf

Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora (2010) Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkoulussa. Nuorisotutkimus 28:2, 18 - 35.

Korkiamäki, Riikka (2013) Kaveria ei jätetä. Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Tampere: Suomen Yliopistopaino.

Kulmalainen, Tarja (2015) Tyttöjen kaverisuosio. Etnografinen tutkimus yläkoulun epävirallisista järjestyksistä. Joensuu. Yliopistopaino.

Laaksonen, Vilja (2012) Vuorovaikutustaidot ja lasten osallistuminen vertaisryhmässä. Katsaus monitieteiseen tutkimuskirjallisuuteen. Nuorisotutkimus 30:1, 3 - 19.

Laine, Kaarlo (2000) *Koulukuvia: Koulu nuorten kokemistilana*. Jyväskylä. Jyväskylän Yliopisto.

Lampinen, Mai-Stiina, Viitanen, Elina, & Konu, Anne (2013) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus yhteisöllisyydestä työelämässä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 50(1). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/sla/article/view/8564>

Liikkanen, Mirja (toim.) (2009) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: University Press.

Liikuntalaki 390/2015 § 2. Annettu Helsingissä 10 päivänä huhtikuuta 2015. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

Manninen, Sari (2010a) Poikien respektiresurssit ja paikkaansa hakeva maskuliinisuus. *Nuorisotutkimus* 1/2010, 21 - 38.

Manninen, Sari (2010b) "Iso, vahva, rohkee - kaikenlaista" Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa.

Mccormack, Mark (2011) Hierarchy without hegemony: Locating boys in an inclusive school setting. *Sociological Perspectives*, 54:1, 83 - 102.

doi:<http://dx.doi.org.libproxy.tuni.fi/10.1525/sop.2011.54.1.83> Viitattu 5.3.2019

Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2016) *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 2016:55

Mikola, Elina (2004) "Paras suomalainen lehti elossa oleville" Maskuliinisuuden rakentuminen lautailulehti Flashbackissa. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) (2004) *Yhdestä puusta. maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa*. Tampere. Juvenes Print-Tampereen Yliopistopaino.

Mulari, Heta & Vilmilä, Fanny (2016) Meditoitunutta vapaa-aikaa - Näkökulmia vuorovaikutukseen ja mediaharrastuksiin. Teoksessa Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2016) *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 2016:55

Muukkonen M. (2018) Tutkimusongelma tutkimuksen apuvälineenä. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) (2018) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere. Vastapaino.

Myllyniemi, Sami (2009) *Aika vapaalla, nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Helsinki. Yliopistopaino.

Määttä, Mirja & Tolonen Tarja (2011) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki. Hakapaino.

Nieminen, Jiri (2016) Inklusiivinen maskuliinisuus - Kriittisen miestutkimuksen uusi paradigma? *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 29:1, 47 - 51

Paasivaara, Leena & Nikkilä, Juhani (2010) Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki. Kirjapaja.

Palmu, Tarja (2003) Sukupuolen rakentuminen koulun kulttuurisissa teksteissä. Etnografia yläasteen äidinkielen oppitunneilla. Helsinki. Helsingin Yliopisto.

Paloniemi, Susanna & Collin, Kaija (2018) Etnografi työssä - Kokemuksia organisaatiotutkimuksesta. Teoksessa Valli, Raine (2018) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Keuruu. PS-Kustannus.

Pulkkinen, Lea (2002) Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu. PS-Kustannus.

Putnam, Robert (2000) Bowling alone: the collapse and revival of American community. New York. Simon & Schuster.

Puuronen, Vesa 2007. Etnografinen tutkimus. – Teoksessa: Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki. Tammi.

Ruuskanen, Petri (2001) Sosiaalinen pääoma - käsitteet, suuntauksat ja mekanismit. Helsinki. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/148499/t81.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Viitattu 6.3.2019

Ruuskanen, Petri (2002) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Keuruu. Otavan kirjapaino.

Salasuo, Mikko & Piispa, Mikko & Huhta, Helena (2015) Huippu-urheilijan elämäntulkku. tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa. Helsinki. Nuorisotutkimusseura.

Salasuo, Mikko (2016) ”Mukaan tulee tupakka, viina ja villit naiset - lopettaminen osa kasvamisesta”. Julkaistu 16.05.2016.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/05/16/tutkija-salasuo-mukaan-tulee-tupakka-viina-ja-villit-naiset-lopettaminen-osa> Viitattu 17.2.2019

Salmi, Venla (2006) Sosiaalinen pääoma ja nuorisorikollisuus. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (2006) Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Salmivalli, Christina 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Salo, Ulla-Maija (1999) Ylös tiedon ja taidon ylämäkeä. Tutkielma koulun maailmoista ja järjestyksistä. Rovaniemi. Lapin Yliopisto.

Salonen, Pasi (2004) Naama ponnarille. Huumori ja maskuliinisuus Radiomafian Pietarinkadun Oilers Go Go lätkäshow`ssa. Teoksessa Jokinen Arto (toim.) (2004) Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere. University Press.

Schüttoff, Ute & Pawlowski, Tim & Downward, Paul & Lechner, Michael (2017) Sports Participation and Social Capital Formation During Adolescence. *Social Science Quarterly*, 06/2018, 99:2, 683 - 698 <https://doi.org/10.1111/ssqu.12453> Viitattu 5.3.2019

Sinkkonen-Tolppi, Merja (2005) Maailma kutsuu, katkeavatko juuret? Nuorten kotiseudulle kiinnittyminen ja sen yhteys nuorten sosiaaliseen pääomaan. Kuopio. Kuopion yliopiston julkaisuja E, Yhteiskuntatieteet, no 125.

Sipari, Tommi & Konttinen, Niilo (2012) Innostus urheiluun. Teoksessa Finni, Jarkko & Aarresola, Outi & Jaakkola, Timo & Kalaja, Sami & Konttinen, Niilo & Kokko, Sami & Sipari, Tommi (2012) Asiantuntijatyö urheilijan polun lapsuusvaiheen määrittelemiseksi tutkimustiedon pohjalta. Helsinki. Edita Prima.

Stebbins, Robert. A. (2001) Serious Leisure. *Society* 38:4, 53 - 57.

Sulkunen, Pekka. (1990) Ryhmähaastattelujen analyysi. Helsinki. Gaudeamus.

Tiihonen, Arto (1999) Oikeita miehiä - ja urheilijoita? Urheilun miestutkimusta. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) (1999) Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere. University Press.

Tolonen, Tarja (2001) Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuoliset järjestykset. Helsinki. Gaudeamus.

Tolonen & Palmu (2007) Koulun arkea tutkimassa: kokemuksia kollektiivisesta etnografiasta. Teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.) (2007) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere. Vastapaino.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turunen, Tommi (2015) Messejä ei synny kaukalossa. *Savon sanomat*. 4.11.2015. <https://www.savonsanomat.fi/paakirjoitukset/Messej%C3%A4-ei-synny-kaukalossa/553979> Viitattu 17.3.2016

Tönnies, Fernando (1887) *Gemeinschaft und Gesellschaft*. (Painopaikka tuntematon)

Vainio, Niklas (2004) Veikka ja vuoren valloitus. Veikka Gustafssonin maskuliinisuus ja luontosuhde. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) (2004) Yhdestä puusta. maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere. Juvenes Print- Tampereen Yliopistopaino.

Vilmilä, Fanny & Kiilakoski, Tomi (2018) Katso kuvat: Visuaaliset menetelmät nuorten ja nuorisotyön tutkimuksessa. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) (2018) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere. Vastapaino.

Virtanen, Ira A. (2018) Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyysuhteissa. Teoksessa Kivijärvi, Antti, Huuki, Tuija & Lunabba, Harry (toim.) (2018) Poikatutkimus. Tampere. Vastapaino.

Virtanen, Petri (2005) Houkutteleva työyhteisö. Helsinki. Edita.

Wessman, Jenni & Känkänen, Päivi & Silonsaari, Jonne (2018) Icehearts - sosiaalisesti tiedostava urheilutoiminta haastaa maskuliinisuuden. Teoksessa Kivijärvi, Antti, Huuki, Tuija & Lunabba, Harry (toim.) (2018) Poikatutkimus. Tampere. Vastapaino.

Zacheus, Tuomas & Saarinen Arttu (2019) Lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen ja sen taustalla vaikuttavat syyt. Teoksessa Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2019) Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018.

<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkojulkaisu.pdf> Viitattu 3.3.2019.

Ylikännö, Minna. (2011) Sopivasti työtä ja vapaa-aikaa? Tutkimuksia ajankäytöstä eri elämänvaiheissa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 117. Helsinki. Kelan Tutkimusosasto.

LIITTEET

HYVÄ HUOLTAJA,

Liite 1

Opiskelen nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriopintoja yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikössä Tampereen yliopistossa. Olen työstämässä pro gradu-tutkielmaa jalkapalloa pelaavien poikien vertaissuhteista. Tutkimukseni kohderyhmänä ovat [REDACTED] joukkueen pelaajat.

Aineistonkeruumenetelmänä käytän havainnointia sekä haastatteluja. Tutkielman pääaineisto kerätään haastatteluilla. Haastattelen samaan aikaan korkeintaan kolmea pelaajaa, mutta myös yksin tai pareittain voi halutessaan tulla haastatteluun. Ennen haastatteluja pelaajat lähettävät kahden viikon ajan whatsappissa kuvia omasta vapaa-ajastaan. Tarkoituksena on, että pelaajat lähettävät kuvia, joissa he viettävät vapaa-aikaansa jonkun joukkueen toisen pelaajan tai pelaajien kanssa. Näin saan tutkimuksen kannalta oleellista tietoa tämän joukkueen pelaajien välisistä kaverisuhteista ja voin käyttää kuvia haastatteluteemojen syntymiseen. Kuvat lähetetään puhelimeeni ja tallennan ne omalle koneelle. Teen tätä tarkoitusta varten oman whatsapp-ryhmän, johon jokainen poika pääsee lähettämään kuvia. Tarjoan myös mahdollisuuden siihen, että whatsapp-kuvia voi lähettää myös ryhmä-whatsappin ulkopuolelta pelkästään minulle. Tämä mahdollistaa heidänkin viestit, jotka eivät halua kuviaan kaikkien joukkueen jäsenten nähtäville. Kuvia ei julkaista tutkimuksessa, vaan ne toimivat haastattelujen pohjustuksena. Kuvat hävitetään kun niitä ei enää tarvita.

Haastatteluja tukeva tutkimusmenetelmä on havainnointi. Havainnoin joukkueen pelaajien toimintaa kahdessa turnauksessa (kesällä 2016 [REDACTED] ja syksyllä 2016 [REDACTED]). Havainnoilla saan erilaista tietoa kuin haastatteluilla ja havainnointi toimii pohjana haastattelulle, jolloin voin pelaajien kanssa palata tapahtumien kulkuun. Toimin tilanteissa pelkkänä havainnoijana ja teen muistiinpanoja havainnoistani. Otan myös videokuvaa ja valokuvia muistiinpanojen ja muistin tueksi. Kuvat hävitetään kun niitä ei enää tarvita.

Pyydän lupaa, että huollettavasi voi osallistua tutkimukseen. Täytä lapsesi kanssa oheinen lupalomake ja palauttakaa se minulle ennen turnausta. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Tutkimuksessa kerätty aineisto tulee vain tutkijan käyttöön ja sitä käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja tutkimuseettisten periaatteiden mukaan.

Haastattelut tehdään anonyymisti eikä tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys tule esiin tutkimusraportissa.

Lisätietoja tutkimuksesta,

Sini Hemmilä, [REDACTED]

Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen opiskelija, Tampereen yliopisto

*****

HUOLTAJAN JA NUOREN LUPALOMAKE

- Huollettavani saa osallistua tutkimushavainnointiin ja -haastatteluun koskien "Jalkapalloa pelaavien poikien vertaissuhteet ja sosiaalinen pääoma" -tutkimusta
- Huollettavani ei saa osallistua tutkimushavainnointiin ja -haastatteluun

Huollettavan tiedot

Nimi _____

Allekirjoitus ja päivämäärä

_____
Aika ja paikka

_____
Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Nuoren oma suostumus

_____
Aika ja paikka

_____
Allekirjoitus ja nimenselvennys

Tutkimuslupa on palautettava tutkimuksen toteuttajalle viimeistään havainnointiin/haastatteluun osallistumisen päivänä. Mikäli pelaaja ei palauta lupaa määräaikaan mennessä, hän ei osallistu tutkimukseen.

TIIVISTETTY TUTKIMUSSUUNNITELMA

TUTKIMUKSEN TOTEUTTAJA Hemmilä, Sini [REDACTED] [REDACTED] Tampereen yliopisto Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriopinnot	TUTKIMUKSEN OHJAAJA Honkatukia, Päivi Nuorisotutkimuksen professori Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö Linna, 33014 Tampereen yliopisto [REDACTED] [REDACTED]
--	--

TUTKIMUKSEN TAVOITE JA KUVAUS

Kyseessä on nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriopintoihin tehtävä pro gradu - tutkielma. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yhden jalkapallojoukkueen pelaajien vapaa-aikaa ja sitä, millaisia kaverisuhteita joukkueeseen kuuluvilla pojilla on, mitä kaverit tai ystävyys merkitsevät pojille ja miten kaverisuhteet näkyvät vapaa-ajalla. Tarkoituksena on tarkastella, onko jalkapallon pelaamisella ja joukkueeseen kuulumisella merkitystä kaverisuhteiden syntymiseen ja ylläpitämiseen sekä sosiaaliseen pääomaan. Lisäksi haluan tutkia miten poikien väliset suhteet rakentuvat ja ovatko nämä suhteet hierarkkisia. Tavoitteena on tutkia nuorten toimintaa heidän vapaa-ajallaan. Tässä tutkimuksessa vapaa-ajaksi määritellään aika, jolloin pelaajat eivät ole koulussa.

Tutkimustuloksia on tarkoitus hyödyntää joukkueen ja pelaajien kehittämisessä. Tutkimuksen myötä erilaiset ryhmädynaamiset ilmiöt voivat nousta esiin ja ryhmän valmentajat voivat käyttää näitä tietoja ryhmän ryhmäyttämiseen ja drop out -ilmiön ennaltaehkäisyyn.

Tutkimuskysymyksenä on:

- Synnyttääkö ja ylläpitääkö jalkapallon pelaaminen joukkueessa varhaisnuoruuttaan elävien poikien kaverisuhteita ja mitä joukkueen piirissä muodostuneet kaveri- ja ystävyysuhteet merkitsevät heille?

Alakysymyksinä on:

- Luoko pelaaminen joukkueessa ystävyysuhteita ja mitä merkitystä näillä ystävyysuhteilla on pelaajalle?
- Millaisia merkityksiä nuori antaa jalkapallojoukkueessa pelaamiselle? Mikä merkitys joukkueen jäsenille on joukkueeseen kuulumisella?
- Millaista nuorten keskinäistä yhteisöllisyyttä rakentuu jalkapallojoukkueessa ja näkyykö tämä yhteisöllisyys jalkapallon ulkopuolisessa vapaa-ajassa? Mikä merkitys ystävyysuhteen kannalta on yhdessä treenaamisella?
- Millaisia hierarkioita poikien välille rakentuu. Onko hahmotettavissa maskuliinisuuksien hierarkia? Millainen se on? Miten se tukee tai rapauttaa yhteisöllisyyden rakentumista?

TUTKIMUKSEN KOHDERYHMÄ

Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, johon osallistuu jalkapalloseura [REDACTED] joukkueen pelaajat.

TUTKIMUKSEN AJANKOHTA

Kevät 2016: Tutkimussuunnitelman laatiminen

Teorioihin perehtyminen.

Kesä 2016: Kirjoittamisprosessin aloitus.

Lupa-asiat.

Havainnointi (kesä-heinäkuu)

Syyskuu 2016: Kuvien lähettäminen whatsappilla (elokuu)

Haastatteluteemojen laatiminen ja esihaastattelut

Havainnointi (syys-lokakuu)

Haastattelujen toteuttaminen.

Kevät 2017: Haastattelujen ja havainnoinnin litterointi.

Aineiston analyysi ja raportin kirjoittaminen

HAVAINNOINTILOMAKE

Mitä asioita pelaajat tekevät yhdessä?

- liittyvätkö tekemiset jalkapalloon, ovatko ne leikkejä vai mitä
- mistä tulevat vaikutteet yhteiseen tekemiseen
- miten kännykät ja virtuaalinen maailma näkyvät poikien tekemisissä

Millaisia ryhmittymiä, klikkejä muodostuu pelaajien kesken?

- ketkä viihtyvät toistensa seurassa?
- mitä he tekevät yhdessä?
- millaiset ovat ryhmien väliset suhteet?
- Onko jännitteitä?
- Ovatko ryhmät pysyviä vai vaihtelevatko ryhmien koostumukset tilanteittain?
- Onko pelaajien luontevaa olla yksin jossain tilanteissa?

Millaisia tunteita pelaajien keskinäisiin suhteisiin liittyy?

- millaisissa tilanteissa ne näkyvät
- miten iloa, surua, harmistusta yms. ilmaistaan
- miten tunteiden ilmaisuihin suhtaudutaan pelaajien kesken

Miten pelaajat puhuvat sukupuolesta tai tekevät sukupuolta?

- kommentit miehistä, naisista, tytöistä ja pojista
- onko havaittavissa maskuliinisuushierarkioita, kilpailua asemasta porukassa
- onko jollakulla paljon auktoriteettia ryhmässä ja miten se näkyy? Kilpaillaanko johtavasta asemasta?
- jos, mitkä asiat tuottavat korkeaa asemaa hierarkiassa – ja vastaavasti, mitkä tekijät liittyvät siihen, jos jonkun asema vaikuttaa heikolta

TEEMAHAASTATTELULOMAKE**Motiivit / Syv / merkitys jalkapallon harrastamiseen/ muut harrastukset:**

- Aloituskä ja syy aloittamiseen
- Syy tämän hetken pelaamiseen
- Harrastuksen merkitys
- Mikä on kivaa, mikä ei
- Muut harrastukset
- Ajankäyttö
- Esikuvat

Kaverit:

- Kavereiden merkitys joukkueessa
- Tekeminen joukkuekavereiden kanssa
- Joukkueen ulkopuoliset kaverit
- Tekeminen muiden kavereiden kanssa
- Kaverit / ystävät
- Turnausmatkat

Vapaa-aika / koulun ulkopuolinen aika:

- lepo
- harrastukset
- ulkona liikkuminen
- kavereiden kanssa oleminen
- Mitä touhuat vapaa-aikanasi?
- Fyysinen ympäristö
- Sosiaalinen media
- Tytöt
- Vuodenajat
- Penkkiurheilu

Maskuliinisuus:

- Painiminen / leikitappelut
- Tytöt